

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

DESEMBRE DE 1916

A la bona memoria
del
Rt. Dr. Mn. Juan Binimelis

Teòleg, Metge, Cartògraf,
Geograf, Matemàtic,
Primer historiador de Mallorca,
nat l'any 1538,
mort dia 12 de janer de 1616,
an el terç centenari de son traspàs
la Societat Arqueològica Luliana
dedica aqueix **BOLLETÍ**.

L'ànima d'ell i la de tots els feels morts
per la misericordia de Deu
descansin en pau.

Amen.

Testament del Dr. en medicina
Joan Binimelis, prevera.

«En nom de nostre Sr. Deu Jesucrist, del linatge huma benignissim redemptor, per quant sta scrit per lo propheta, dient: Dispon de te casa perquè mourras y no viuras, per tant jo Joan Binimelis, doctor en Medicina y prevera beneficiat en la iglesia Cathedral de la Seu de Mallorca; sa per gracia de nostre Senyor Deu, de cos y de pensa, fas e orden aquest meu ultim, nuncupatiu testament en lo qual elegesch en marmassors e de aquesta ultima voluntad mia executors y commisaris les magnificas senyores Magdalena Çenglada, muller del Sr. Bernadi Sureda Çenglada, Margarita Çenglada muller del senyor Gregori Çenglada germanes, los reverents mossó Joan Mas prevere, beneficiat en la dita iglesia

Any XXXII.—Tom XVI.—Núm. 436.

de la Seu y lo qui en temps de la meua mort será procurador major de la contraria de St. Pera y Sant Bernat de la dita iglesia e quiscun de ells, una et in solidum, los quals pregue quant mes cament puch y an aquells done plena potestat y facultat que si se esdevindrà que jo muira quant que quant sen fer altre testament, ells de mos bens sens empero, dany ni perjuici de ells ni de ses coses, adimplescan y executen esta mia ultima y darrera voluntat, conforme debaix se trobarà escrit y per mi ordenat:

1) Primerament y antes de totas cosas hac comanant la mia anima en mans de nostre Sr. Deu Jesuchrist, lo qual la ha redimida ab la sua preciosissima sanch, elegesch sepultura an el meu cos mort, fadora en la dita iglesia de la Seu en la capella de les animas, en lo vas dels Binimelis, lo qual man sia feta more solito y conforme se acostumen enterrar los reverents preveres.

2) Item, l'exa al illustrissimo y reverendissimo senyor bisbe de Mallorca qui sera lo temps de la mia mort pro jure suo deu sous moneda de Mallorca.

3) Item, dexa an el reverent rector del qual sere parrochia lo dia que moriré cinch sous per son dret parrochial.

4) Item, dexe y mane que encontinent seguida la mia mort en reffrigeri de la mia anima e remissio de mos peccats sien dites e celebrades en cada altar privilegiat ahont se traia anima de Porgatori, de les iglesias de Mallorca, tant intra, que extramuros, deu missas baxas pro una vice tantum y vull que los que diran ditas missas tinguen bulla de la Santa Cruzada, si lo temps de la mia mort correra per celebració e charitat de les quals vull sia donat un real castellà per quiscuna missa.

5) Item l'exa a la bossa dels ploms (de

la Seu) deu liures moneda de Mallorca, si per cas hauria faltat en alguna cosa en la servitud del chor,

6) Item, dexe per amor de Deu, vull y man, ques done al reverent rector, batle y obrers de la iglesia de Marratxí deu liures moneda de Mallorca, pera que les distribuescan a pobres de dita parrochia a ells ben vist; per ço com ço stat rector de dita parrccchia.

7) Item, leix per lo mateix amor de Deu a lo Hospital general altres deu liures de la mateixa moneda.

8) Item, leix per dit amor de Deu al Hospital dels massels, sinch liures de dita moneda.

9) Item vull y man que cada any sia soccorreguda de bens de la mia heretat, amore dei, la dona Gabriella Garau thia mia ço es sis liures moneda de Mallorca, quiscun any durant la sua vida, tantum y apres mort sua lo present legat sia extint.

10) Item, vull y man que una sedola que es trobará escrita de ma mia propria la qual se trobará en mon scriptori y en ma del notari debaix scrit qui lo present testamen reb, ab una senyal de una † creu, la qual sedola uull que sia complida encontinent y antes de totes cosas, seguida la mia mort, conforme esta scrit en dita scedola, si ja donchs jo no había adimplit, vivint que seran las partidas que tindran creu defora en lo marge † las cosas que estaran continuades en este paper de ma propria son las que jo Joan Binimelis pre. uull que sien adimplides y satisfetas per mon hereu primer que ninguns altres pagaments si ja dons yo uiuint no las hauria satisfetas y las que seran adimplidas tindran per senyal creu y esta es copia la una del altre que te lo not. que haura fet lo meu testament, uull que en ella se done plena fe y credit, vuy als 25 de Noembre 1591.

11) Primo se tenen de donar deu liures moneda de Mallorca an ells hereus de m.^o Luis Casanoua not. quondam en Valencia, lo qual mori stant prop de Sta. Tecla devant m.^o Assio lo sindic en lo any 1566 y jo no las torni hauent mo ell a mi prestat stant jo en se casa dexe dos infants ço es Joana y Hieronyma.

12) Item, se te de donar an els hereus del senyor March Antoni Aldana, quondam, que estan en Tortosa y son segons me han dit los fills o fill de misser Pere Amich de Tortosa, deu liures moneda de Mallorca.

13) Item, vull ques done a la confraria dels pobres estudiants del Studi de

Valencia deu liures moneda de Mall. en satisfacio del bon socorro quem feu quant jo era student en Valencia.

14) Item, se te de donar al Sr. Pera Antoni Çaforteza sinquanta sous que li dech, y que dels libres de la mia libreria puga pendra y triar dos libres, los qui voldra, per son us y servey, él o lo senyor Leonard Çaforteza son fill.

15) Item fas nota y memoria, con la Sra. Magdalena Anglada y lo Sr. Bernardi Anglada son marit me deuen alguns diners que li empresti contants, et primo, a 17 de mars de 1584 li presti dotse liures que se tenen de fer dir misses per cert defunt.

16) Item, a nou d Juny de 1588 li dexi quatre liures, dix pera pagar uns jornals de feyna feren uns homens en Son Armengual, que se tenen de fer dir tantes misses per cert defunt.

17) Item, a 26 de Juny 1588 dexi a dita senyora 25 liures que sen tenen de fer dir tantes misses per anima de cert defunt.

18) Item a 9 de Gener de 1589 dexi a dita senyora sis liures, ab altres sis liures que ella me doná, que foren dotse liures, perque les donas a m.^o Augusti Florian de Xerica, les quals sis liures se tenen de distribuir a pobres vergonians.

19) Item, dita Sra. Magdalena, deu un mantell de seda y filadis, o pus ver, vuit liures que es lo preu de ell, que li aportí per quel compras y nol me paga, han se de fer dir misses baxes per certa diffunta.

20) Item vull ques paguen, o vull dir ques donen y restituescan tots ios deposits ques trobaran en lo meu scriptori, o altres lochs de casa, que ya estan ab los titols y tambe vull ques paguen los deposits que staran continuats en un libre larch com a libre de molitger de uiles, que te cubertas scrites de solfa de cant, que esta intitulat: *Compte de lo que jo Joan Binimelis dech*, y es en las partidas del dit libre, scrites es trobaran haverme entrat mes que alli nos mostrara haver pagat, se te de recumplir del sobre dit deuta de dita senyora Magdalena, perque per ninguna altre persona jo noy dech res en dit libre si no es per dita Senyora, y si dita quantitat y deute nos pogues haver de dita senyora Magdalena de la qual no he may tal presumit ni della pensat, en tal cas vull ques pague de la mia heretat, sols que jo no passe pena per tal deute.

21) Item, vull que tots ells libres ques trobaran en me casa fora de aquells que estarán intitulats dell meu nom, vull que

sien tornats tots adaquells de qui diran los tals titols en los dits llibres y si res mes se aura de afegir per mi en dita sedola y as trobara ab la copia que desta se trobara en me casa, a la qual vull ques done fe axi con esta.

22) Item, fas memoria com jo dech a la heretat del senyor Capiscol Joan Mirana sinquanta liures quem presta com esta en lo seu inventari de la sua heretat, de la qual jo so estat procurador testamentari, per la qual curatio pretench y he pretes tots temps hauer de ser pagat del salari meu de la dita curatio que jo he administrada, y exa es la causa que fins aci no he pagat dites sinquante liures a dita heretat, y mes dech en dita heretat fins en quoranta sinch liures, dels quals tench la matexa pretentio que se me han de recompensar ab lo meu pretes salari de dita curatio.

23) Item, li dech una touallola de altar repuntada de seda morada la qual jo apres he feta guarnir de mos diners de vns entorns de tusells de seda morada y fill blanch que sera ella de preu de sinch liures y en tantes men fas debitor a la heretat del Sr. Capiscol; munta en suma de tres milia liures passades, que puch hauer administrades com se pot veure en los comptes, y mes fas memoria com en los llibres ahont tinch los comptes de la curatio hia un libre engrunat de debitori del senyor Bernardi Sureda Çenglada, fet a 16 de Janer de 1588, en que confesa a deure a dita heretat setanta sinch liures per tantes ne ha rebudes de mi, o pus ver, les deuia an el Sr. Fera Joan Fortesa, y que jo les me adossi a cobrar del dit Sr. Anglada y les descarregui del deuta que dit Sr. Fortesa devia a la dita heretat del dit Capiscol Mirana.

24) Item, leix per bon amor les cases mies del carrer de Sant Llorens de la parroquia de Sta Creu, a Joan Company, nebot meu y fill de Mestre Antoni Company, fuster mon cunyat y aço de vita sua tantum y apres de la sua mort, vull que pervingan a mossó Vicent Binimelis subdiaca, beneficiat en Sta. Eulalia y apres la mort del dit m.^o Vicens Binimelis, vull que les dites cases tornen e pervinguen a mon hereu debaix escrit, e si per cas lo dit Joan Company nebot meu estimara mes tenir renda que dites cases, en tal cas vull y man que lo dit hereu meu, vena dites cases, en lo encant publich, al mes donant y que del preu que sen trobará o entrada, si dita alienacio se fassa per via de stabliment, se en compre tanta renda sobre bon

loch e segur, de la qual renda ditmon hereu haja de respondre tota ella a ne l dit Joan Company, mon nebot y apres mort de dit Joan que respongue de dita renda an el dit Vicens Binimelis, la qual renda vull que estiga sempre en cap del dit hereu meu y apres la mort del dit Joan Company e del dit Vicens Binimelis, vull que la dita renda torne o reste perpetuament en ma e poder del dit hereu meu, e per ninguna via, lo dit Joan Company nebot meu, ni dit Vicens Binimelis, puga imposar censal algu sobre dites cases ni alienar de la dita renda, y si tal faren vull y man que lo present llegat sia estint y torne y sie del tot applicat a la mia heretat e si per ventura dit Joan Company mon nebot no voldra esser eclesiastich que casara y tendrá infans en tal cas vull que les dites cases apres mort sua, sien de sos infants, a totes lurs voluntats, e finalment vull y man que si en algun temps lo dit Vicens Binimelis o los seus, per qualsevol causa o rahó mouran o intentaran questio alguna o demanda a la mia heretat en tal cas, nunch pro tunch, revoca lo present y los debaix scrits legats, per mi a ells fets en lo present testament.

24) Item, lexa per bon amor a sor Magdalena Molla, del monastir de St. Hieronim, monja, lo retaula que tinch de tela, ab la figura de Nostra Senyora, lo qual te los entorns ço es, los guarniments de negre y deurat ab la cortineta.

25) Item, leix per bon amor al dit mossó Vicens Binimelis, subdiaca, nebot meu, encara que no ley degues les mies cases que jo poseeix en la costa de la Seu, ab tot los arreus y mobles que en ella se trobaran lo dia de lamia mort. Excepto de algunes coses dels mobles que dellas pensa dispondre y dites cases ab sos mobles y arreos (sic), li dexa de sa vida tantum y que apres mort sue, pervinguen a Joan Company nebot meu, ja abans prenomenat, si viu sera lo temps de la mort del dit mossó Vicens Binimelis, lo qual Joan Company mon nebot encara que per ventura fos seglar y casat y tingues infants tingue eposeesca dites cases, mobles, arreos, de vida sua, tan solament y apres son obte; Vull tornen a mon hereu e sien applicades a la mia heretat y que en dites cases ni dit Vicens Binimelis, ni lo dit Joan Company mos nebots, pogan imposar censals alguns sobre dites cases, he si tal faran vull que les dites cases extien et incontinenti pervinguen a mon hereu y sien aplicades a la mia heretat.

26) Item, dexe a la dona de servey que

es trobara en ma casa lo dia de la mia mort, cent sous moneda de Mallorca per bon amor y servitut, manant se li pagui si res li deure a les hores, de la sua soldada.

27) Item, deix per bon amor a la magnífica senyora Magdalena Çanglada y Zaforteza, lo meu retaule de tela ab la figura del Salvador, que está sobre lo portal de la mia capella, si empero ella viura lo dia de la mia mort.

28) Item, dexe per dit bon amor a la magnífica senyora Margarita Çanglada y Zafortesa lo meu retaule de tella ab la imatge de Ntra. Senyora, gran, que te de çà y de lo sol y la lluna.

29) Item, leix y vull ques done a la senyora Francisca se filla y fiola mia molt volguda, lo retaule de limatge de St. Francesch qui esta pintat ab la creu y les mans juntes.

30) Pagades y complides totes les coses demunt dites, incuries e torts y deutes meus an els quals jo esser tingut legitimament apparrà aplenament y sens questio restituix ab esa la sola ueritat del fet; en tot los altres empero bens meus mobles e immobles drets y actions a mi are o en esdeuenidor pertanients devents per qualsevol uia causa o rao,

31) Instituesch y fas hereu meu universal Nostro Senyor Deu Jesuchrist y la mia anima e per ells a la confraria dels gloriosos St. Pere y St. Bernat dels reuerents preveres de la iglesia de la Seu volent y manant espresament que los procuradors o administradors de dita confraria hereua mia prenguen lo meu capbreu y dels censals que lo temps de la mia mort seran atrobats en dit mon capbreu fassen fer y celebrar los suffragis he obres pies següents: Inseguint lo orde de les dexes fins aont bastaran los dits censals, axi com se següex.

32) Primo vull y man ques celebre una missa baxa perpetuament, per mi y per los meus en dita iglesia de la Seu, en la capella y altar de Sta. Agnes sis pora fer y si nos pora dir, allí vull ques digue aquell dia en algun altre altar de dita iglesia, per celebratio de la qual dexe la charitat acostumada y mes que de la dita missa quotidiana vull que cada semmana sen celebre una lo divendres o lo disapte, de requiem o de la diada, en lo altar de St. Pere de dita iglesia y vull y man, qui lo qui la dira en dit altar de St. Pere tinga bulla de la Sta. y a les hores corrent Crusada, y aquest carrech de inquiriro, tinga lo procurador de

dita confraria, o qui tindrà lo carrech de la capella del dit St. Pere, manant que per dita missa cada semmana en dit altar de St. Pere celebradora se done la charitat de un real castellà.

33) Item, disponch y si an el molt reverent Capítol de la Seu de Mallorca appaxera que en lo die del divendres St. apres de fer lo misteri del devallament de la Creu acostume y a la iglesia de la Seu fer en quiscun any en dita diada ab la figura de Christo baxat de la Creu una proceso per dins la Almudayna, a la qual jo he tinguda sempre devotio de que se allergas dita proceso fins la iglesia del Sepulcre de la parrochia de St. Jaume y que allí se deposas lo cos de Chisto en la matexa caseta o sepulcre de dita iglesia y que allí se posas la pedra per tap de dita sepultura ab la ceremonia deguda com se traue del Evengeli y per aço supplique al molt reverent capítol sia servit consentir a que tal devotio se pose en obre y se exequite per la qual proceso y per tot lo demes que sera menester asigne quinse liures sensals y sia lo procurador de St. Bernat lo distribuïdor de aqueilas.

34) Item vull que per lo dit procurador de la dita confraria de St. Bernat, sien venudes les mies casulles de seda que tinch en casa exceptat la casulla morada y los amits que vull servescan y sien del dit m.^o Vicent Binimelis mon nebot y tambe le dexe uns dels meus corporals y un cobrigalser y lo demes dels adrosos del altar, vull que per lo dit procurador de St. Bernat sie venut en lo encant public al mes donant, so es lo galser, un camis, los corporals, los cobrigalsers y les tovalles y tovalloles de altar ques trobaran en me casa lo temps de la mia mort.

35) Item dex y man que cade any lo die de St. Francesch o lo diumenge sigüent se fasse en la iglesia y monastir de les monges de St. Hieronim un ofici cantat y sermo de dita festivitad, per celebratio dels quals dexe al dit monestir tres liures cens.

36) Item, dexe y mane que per amor de Deu quiscun any perpetuament sien donades deu liures per ajuda de casar una doncella o dos les quals hajen de elegir los dotse consellers de dita confraria de St. Bernat juntament ab lo procurador Major.

37) Item, vull y mane que en la iglesia de Santa Creu en lo altar privilegiat haont se traue anima de purgatori sie celebre cada semmana perpetuament una missa resada per la mia anima y del reverent mossó Vicent Garcia mon oncle q.^o y de mos

pares y germans ab la charitat ordinaria y sie admortizada per mon hereu, volent que lo preuere que dirá la dita missa tinga la bulla de Sta. Cruzada a les hores corrent.

38) Item, vull y man si restaran encara dels dits censals meus y sino que o fas-se quant la dita confraria hereua mia tindra he posehirá les demunt dites mies cases les quals en virtut del present meu testament per temps li tenen de peruenir ques donen a les almoynes de la Seu vuit liures, cens. pera partir ab senyals com les altres almoynes que lo mol reverent capitol administre y finalment tot lo que se treura de dites cases y sobrara de la dita mia heretat fets que sien dits suffragis per mi disposats en lo present testament, vull que sie distribuit ço es primer en una missa matinal cantada ab dotse capes y orga en dita iglesia de la Seu lo die de Sta. Agnes ab la charitat ordinaria y lo demes sie distribuit quiscun any ab tanfes robes per uestir a pobres lo die de la commemoratio dels difunts.

39) Finalment vull y man que sien venuts tambe tots mos libres y que dels que trobaran de Theologia y casos de conscientia si lo dit m.^o Vicent Binimelis mon nebot los voldra puga pendre dels los qui le aparexeran per son us propri et non aliter y apres son obte vull tornen a la mia heretat y axi bé vull que de dits libres de la mia libreria lo Sr. Pere Antoni Çatorteza si viu sera lo temps de la mia mort né puga pendre dos los que voldra.

40) Item, vull y man que mon hereu sia tingut he obligat quiscun any pendre una bulla de defunts per la mia anima.

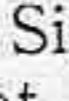
Aquesta es me ultima y derrera voluntat la qual lohe approve ratifique y confirme y aquella valer vull per dret de institucio y si no vall o valer no pora per dret de testament uale y valer vull per dret de codicils o sino per qualsevol altre dret de ultima y derrera voluntat per ahont pora millor valer y tenir cassant revocant y anulant tots y qualsevols altres testaments, codicils y ultimas y derreras voluntats per mi fins lo die present fets he fetas y ordenats en poder de qualsevols notaris o scrivans per quant de tots aquells y aquelles me penet acceptat de aquest meu testament que vull sie mon vltim voler lo qual fonch fet en la ciutat de Mallorca sots a onse del mes de decembre any de la Nativitat de Ntre. Senyor Deu Jesuchrist mil sinch centes noranta y hu sen yal de mi Joan Binimelis prevere doctor en medicina testador de sus dit qui lo present testament lo qual

vull sie mon vltim voler lohe concedesch y firme.»

Testimonis cridats y pregats per dit testador son los Magnífichs senyors Joanot Morey donzell, m.^o Gabriel Fiol, mercader, Sebastia Alsina, Bartomeu Artigues texidors de llana, Miguel Segui sastre y Agusti Morrut calseter y Mathia Bonet student he Joan Bonet not. debaix scrit.

Obijt dictus Magnificus et adm. reverendus testador, die duodecima mensis Januarij año a Nativitate domini millesimo sexcentesimo decimo sexto cuius anima per misericordiam dei requiescat in pace amen.

Fuit publicatum presens testamentum in domibus dicti q.^o dni. Rdi. testatoris die decima tertia proxime dictorum mensis et anni per me Joannotum Bonet not. publicum et ciuem Maj. ad instantiam et requisitionem supradicti magnifici dni. Leonardi Çaforteza domicelli Maj. curatoris bonorum et hereditatis dicti q.^o dni. testatoris presentibus q. pro testibus ad hec vocatis et assumptis dit Bartolomeo Barbera scriptori et magistro Antonio Ferregut sutore Maj.

Sig num meum Joannotum Bonet not. publicis et ciuis Maj. que hujusmodi testamentum in notis Honor. et dis. Joannis Bonet nott. publicis et ciuis Maj. q.^o patris mei et in hanc publicam formam redigens scribi feu commorobani et clausi// constat autem de suuprapositis linea 20 obi legitur hauent mo ell emprestat// linea 33// testamentari //36// engrunat //50// gue dellas pense dispondre y dites cases ab los mobles.»

(Perg. n.º 2, plec 3. Testament y codicils del Dr. Joan Binimelis m pro Cabreo major fol. 598 e inventari y encants tenin en plech 1.º de inven. n. 10.)

1.er CODICIL

del Dr. Joan Binimelis, pre.

Die 22 mensis Junii anno a natt. domini 1612.

En nom de nostro Sor. Deu Jesuchrist ett. Jo Joan Binimelis dor. en medicina pre. beneficiat en la iglesia de la Seu, indispost en lo llit, de indispositio corporal de la qual tem morir, stant empero ab tot mon bo he ple enteniment, ferma loquela y memoria integra, sabent y atanent yo, en dit poder del discret mossó Jo. Bonet not. quondam, sots a 11 de Desembre de 1591, haver fet y ordonat mon ultim testament en lo qual he disposat, a ma voluntat, per ço per quant la voluntat del home es ambulatoria fins lo ultim dia de sa vida y a qui de dret es licit y permés fer

testament, esser li axi mateix licit y per mes fer codicils, per tant, fas los presents meus codicils, mitjansant los quals dispong en lo modo y forma següent:

1) Primerament, y antes de totes coses, sabent y attanens en dit mon precalendat testament, haver jo elegit en marmessors de la mia ánima, lo Procurador major de la confraria de S. Bernat, el qui serà lo temps de la mia mort, are en los presents meus codicils revoca a dit Procurador major y elegesch en marmessors y de aquesta ultima voluntat mia, executors y comissaris los senyors Leonart Zafortesa, doncell de Mallorca y don Pedro Nunis de Berard y lo reverent mossén Miquel Hieronim Mulet, prevere, beneficiat en St. Jaume, y quiscun in solidum, los quals preguen etc.

2) Item, revoca lo llegat per mi, en dit mon precalendat testament, fet a la reverent Sor Magdalena Molla, monja del monastir de San Hieronim, de un retaule ab la figura de N.^a S.^a.

3) Item, sabent y attanent, en dit mon precalendat testament, haver fet llegat a la dona de seruey que's trobara en ma casa el dia de la mia mort, de cent sous, moneda de Mallorca per bon amor y servitut, revoca dit llegat de dits cent sous.

4) Item, leix per bon amor, al dit reverent senyor Miquel Hieronim Mulet, prevera una mia casulla de tafetà morat, estola y maniple del mateix tafeta morat.

5) Item, sabent y attanyent jo en dit mon precalendat testament, haver disposat y ordenat que cada any lo dia de S. Fransesch o lo diumenge següent, se fassa en la iglesia y monestir de las monjes de S. Hieronim un ofici, caritat y sermó de dita festivitiat per celebratio dels quals dexava a dit monestir tres lliures cens, are ab los presents meus codicils revoca dita obra pia.

6) Mes sabent y attanent jo en dit mon testament, haver disposats que quiscun any perpetuament sien donades deu lliures per ajuda de casar una donzella o dos, ab los presents codicils revoca dita obra pia.

7) Item, sabent y atanent jo, en dit mon precalendat testament, haver disposat que si restavan encara de dits cens meus, y sino ques fassa quant la dita confraria hereua mia tindrà e posseirà les demunt dites mies cases, las quals en virtut del meu testament per temps li tenen de pervenir, que es donen a las almoyres de la Seu vuit lliures censals per a partir ab senyals com les altres almoynes, ab los presents meus codicils revoca dites vuyt lliures censals.

8) Item, leix per bon amor a Margarita Ferrana ma criada, quatre lliures censuals, tots anys a ella donadoras, tant quant viurà y després de son obte sien estintas; y mes li leix trenta liures, moneda de Mallorca, una vice tantum, ultra lo qui le deuré lo temps de la mia mort, si be lo dia present, no li deg res.

9) Item, leix a mossó March Ripoll, coranta lliures moneda de Mallorca, y una vice tantum, per bon amor, y sia cregut de tot lo que haura

negociat per mi, fins lo dia de la mia mort, ab tal que no puga demanar mes a mon hereu.

10) Item, leix per bon amor al dit senyor, don Pedro Berard, tots los instruments de maticas y mes deu tomos o volums de cosas escritas de mania.

11) Item, leix per dit bon amor a dit senyor Leonard Zafortesa lo retrato gran, pintat al oli de la Ciutat de Mallorca ab tots los carrers.

12) Item leix, als magnífichs senyors Jurats de la present ciutat y regna, una Historia del present regna de Mallorca, la qual jo he composta ab molt treball; en la qual se troben totes les demes antiguedats y cosas curioses que de aquest regna se poden saber, y perque aquest treball no sia perdut y sia de algun profit, vull y ordena, que dits magnífichs jurats tinguen la dita Historia (la qual està escrita duplicada de ma mia, una en llengua castellana y lo altre, qui es lo original, ab nostre llengua mallorquina) encadenada, com tenen los llibres de privilegis, dins lo Arxiu y que de aquell no puga esser treta, per ninguna causa e rahó, etiam que sia per lo sermó del estandat o als en cas, de contretacció leixa dita Historia axi la escrita en castellà com en mallorqui a ne el Collegi dels Pares de la companyia de Jesus.

Elegint en curador y administrador de mos bens y heretat mia lo dit senyor Leonart Çafortesa, doncell de Mallorca, lo qual fassa inventari y encants de tots mos bens, axi mobles com immobles, y del net, procehit de aquells, ne sia comprada tanta renda sobre de bon lloch y segur, donantli facultat que las mies cases les puga vendre o establir del modo (que) li apparexerà y los censals (que) tindrè lo dia de la mia mort, encontinent sien girats a la Confraria de S. Bernat per dit mon curador, per quant es de ma voluntat, que en la venda de mos bens mobles e immobles no si entrameta la dita Confraria sino que tot lo fassa, lo dit curador, el qual, quant haja esmersat ab renda lo procehit de la mia heretat, o gira a dita Confraria de S. Bernat, y per mort de dit senyor Leonart Çafortesa, o per lligitim impediment en tal cas elegesch en curador e administrador de mos bens y heretat mia lo dit senyor don Pedro Nunis de Berard y per mort o lligitim impediment del dit senyor don Pedro Nunis Berard elegesch en curador e administrador de mos bens y heretat mia dit reverent senyor Miquel Hieronim Mulet, prevera y acerca de la cobranza de lo que en deu lo senyor Bernardi Sureda Çanglade, doncell de Mallorca, Elegesch per dita cobranza en curadors e administradors los dits senyors Leonard Çafortesa, don Pedro Nunis Berard y Miquel Hieronim Mulet, prevera, y quiscun de ses merces in solidum, encarregant llurs consciencias en que fassem las diligencias possibles en dita cobranza.

Lo demes empero, en dit mon precalendat testament, contingut vull se estiga en sa força y valor.

Aquesta es, etc. Testimonis cridats y a cautela pregats per dits senyor codicilanto son: mossó Matheu Binimelis escrivent, mestre Baltasar Pinya calceter, Antoni Caldentey calsiner, mestra-

Pera Massanet, sabater, Ramon Lull perayre, e Joanot Bonet, notari, debaix escrit

2.^{on} CODICIL

Die 6 mensi Januarii, anno a Nativitate Domini 1616.—(Iguals formules que l' anterior) f. 355.

Leix vull y man que sia cobrat tot lo cens digut me deu lo Sr. Thomas de Olesa per ocació del censal me fa y de dit cens digut, ne sien donades y distribuïdes cent y setse lliures, per caritat de missas baxas celebradoras en la iglesia Cathedral de la Seu de Mallorca en la capella privilegiada de St. Pere, a me intentio.

Lo demés empero, en dits mos precalendats testament y codicils contingut, vull se estiga en sa forsa y valor.

Aquesta es etc.

Testimonis cridats y a cautela pregats etc. son: Mossó Nicolau Barcelo, cirurgia, mossó Miquel Tomas, pre., Miquel Julià texidor de lli, Miquel Bisquerra, pagés de Campanet y Pera Mestre, fuster, e Joanot Bonet not. debaix escrit.

Obiit dictus magnificus et adm. reverendus dominus codicillans die 12 supradictorum mensis et anni cujus anima per misericordiam Dei, requiescat in pace. Amen.

Fuerunt publicati presentes codicili, in domibus dicti quondam domini reverendi codicillantis die 13 predictorum, mensis et anni, per me dictum et infrascriptum Joannoum Bonet not. publicum et cive Majoricarum, ad instantiam et requisitionem magnifici domini Leonardi Çaforteça, domicelli Majoricæ, curatoris bonorum et heredis dicti domini quondam, codicillantis presentibusque pro testibus ad hec vocatis, et assumtis discret Bartolomeo Barberà escriptore, et magistro Anthonio Ferragut sutore Mallorca.

Encants dels bens movents del Dr. Binimelis

Die 26 Janer 1616.

Encant dels bens del Rnt. Sr. Joan Binimelis pre. doctor en Medicina, per lo Rnt. Sr. Gabriel Pasqual pre. y procurador major de la confraria de St. Pere y St. Bernat, procurador del Magn. Sr. Leonart Çaforteça doncell de Mallorca, curador testamentari de la heretat del dit Sr. Dor. Joan Binimelis, mitjan sos ultims codicils firmats en poder del not. debaix scrit sots a XXV del present.

(Codicil devant Rafael Bonet not. 22 Juny 1612).

Die 26 mensis Januarii anno a Nativitate Domini, MDCxvj.

Noverint universi, quod Ego Gabriel Pascual pre. et procurator major confraternitatis Sanctorum Petri et Bernardi, sedis major procurator magnifici domini Leonardi Zaforteça, domicelli Maj. met. procuratori mandato firmato penes not. infrascripto, sub die 25 curatoris bonorum et hereditatis magn. et adm. reverendi domini Joannis Binimelis presbiter et in medicina doctoris major, beneficiati in ecclesia almae Sedis Maj. mediantibus suis ultimis codicillis factis

et per eum firmatis penes not. infrascriptum sub die vigesima secunda mensis Junii anno MDC. xvj.

Pro solvendis et satisfaciendis funeris impensa legatis piis et alias nec non etiam ad augmentum et utilitatem dicte hereditatis processu ad venditionem omnium bonorum et rerum infrascriptorum mobilium ipsius hereditates in publico encantu et ut ejus processus solemnus fieret totus que dolus et fraudis malignitas procul starent presentibus et interveruentibus Joan Mateu et Antonio Ripoll, curritoribus de collo et Bartholomeo Barberà scriptore major notarii infrascripti subrogato, quibus mediantibus feci venditionem infrascriptam quam incipit die presenti pro ut melius fieri potuet ad dicte hereditatis commodum et utilitatem in modum sequentem:

1. Primo, una moleta ab se caxa redona, per ix s. al dit mossó Antoni Ripoll, notari.
- It. una estora, per 17 s. a Joan Mateu, corredor.
- It. altre estora, per 19 s. y $\frac{1}{2}$ al dit Joan Mateu corredor.
- It. dos estores vellas per 10 s. a Salvador Sbert, velluter.
5. It. un brasser, vell, ab sa caxa, per 34 s. 4 d. a Mossó Gabriel Uguet (està derrera San Domingo).
- It. una vanava encotonada, blanca, per 31 s. y $\frac{1}{2}$ a Guillem Campamar, sabater.
- It. dos calsons vells de stamenya, a Sebastia Çanoguera, per 5 s. 2 d.
- It. un parell de sabates velles a Joan Maria per 7 s. 2 d.
- It. un parell de sebates velles y un parell de plantofes velles per 5 s. 2 d. a mestre Damià Serfa.
10. It. un relotje de pedra per 2 s. al senyor canonge Lull.
- It. dos pedras que son dos fortalasas per 8 d. a Damià Marimon.
- It. una catifa usada per 52 s. a mestre Joan Banys, ferrer.
- It. un parell de cadiras, comunes, vellas, per 30 s. a dit Uguet.
- It. un litet petit, de cuiro, per 40 s. y 2 d. a mos. March Ripoll.
15. It, dos cadires velles, per 12 s. y $\frac{1}{2}$ a Sebastia Çanoguera.
- It. dos cadires vellas, per 18 s. 2 d. a Mos. Gabriel Uguet.
- It. un matalás, per 42 s. y $\frac{1}{2}$ a Mos. Francesch Raxach.
- It. un mirall sens lluna. per 2 s. y 2 d., a reverent Joan Fe, prevera.
- It. altre matalas per 3 lb. 8 s. a Mestre Miq. Frau.
20. It. un bufet de noguer per 40 s. y 2 d. a mos. Gabriel Garcia.
- It, sis cuadros guarnits de paper, que son sis ciutats per 40 s. 6 d. a mos. March Ripoll.
- It. tres pars del mon, sens guarnir, al senyor canonge Lull per 20 s. y 4 d.

- It. unes bonetas per 11 s. y $\frac{1}{2}$ a mos. Bernat Aleix apotecari.
- It. tres papers ab tres ciutats pintades, 3 s. y $\frac{1}{2}$ al reverent Mos. Joan Fe, pre.
25. It. tres papers, ab dues figures de stampa per 9 doblers a mestre Jaume Bauzá.
- It. un parassol de tela blava, per 17 s. y 2 d. a Melcion Alemany, corredor.
- It. sis papers ab diverses ciutats pintades per 4 s. y 2 d. a dit Jaume Bauzá, sabater.
- It. una llumanera a mos. Gaspar Vidal, scrivent per 14 s. y 4 d.
- It. un feltre blau, per anar a dafora per 55 s. al senyor Jaume Joan Bordils.
30. It. quatre papers per 9 dob. a mestre Bernat Julio.
- It. unes botes de baqueta, per 10 s. al rev. mos. Melsion Fullana, prevera.
- It. tres papers ab diverses ciutats per 4 s. 4 d. a mos. March Ripoll.
- It. un cuxinet de anar camí de cuyro, per 9 s. y $\frac{1}{2}$ al reverent Joan Camps, prevera
- It. uns Psalms per 2ls. y $\frac{1}{2}$ a mestre Domingo Aulesa.
35. It. vuyt papers ab diverses ciutats per 7 s. 10 d. al rev. mos. Joan Pons prevera.
- It. un talis, pintat per 30 s. 6 d. a Pera Antoni Picó.
- It. quatre papers ab diverses coses pintats per 2 s. a Damia Marimon perayre.
- It. un parell de borceguins, vells, per 10 s. 10 d. a Ant. Vallés.
- It. un tinter de terra y una barretxeta y una bossa per 2 s. 8 d. al rev. Mos. Melcion Fullana, prevera,
40. It. sinch papers, ab diverses figures. per 5 sous a Bernat Julio.
- It. una barratxeta per 5 s. 10 d. a mestre Pera Joan Llaneras, ferrer.
- It. un paper, ab una ciutat pintada, per 4 s. 2 d. a mos. March Ripoll.
- It. una casa vella per 6 s. a Joan Vallcanera, forner.
- It. tres papers ab diverses pinturas per 5 s. a Mos. Gregori Joan scrivent.
45. Item, ab dos ciutats. per 7 s. 8 d. al rev. Senyor Francesch Gili, prevera, rector de S. Miquel.
- It. un pregami pintat. lo mapa-mundi per 7 s. a mos. March Ripoll,
- It. quatre papers pintats ab diverses ciutats y figures per 4 s. 2 d. a mos. Miquel Morey.
- It. una llumanera ab quatre branques de Salamó per 30 s. 6 d. a mestre Jaume Alomar Sastre.
- It. un paper ab una ciutat per 3 s. a mos. Gregori Garcia.
50. It. un paper, pintat lo mapa-mundi per 7 s. a mos. Gregori Joan, scrivent.
- It. un paper ab la ciutat de Valencia per 12 s. a mosso March Ripoll.
- It. quatre papers per 7 db, e mosso Joan Mauri, calderer.
- It. una xiringa per 10 s. a Joan Antich cirurgia.
- It. una llumanerata de llauto per 18 s. 2 d. a mestre Matgi Monjo, calsater.
55. It. un llantoner de llauto ab un llantó de vidre y corda per 8 s. al senyor don Nicolau Despuig.
- It. un canalobre y llumanera per 14 s. 2 d. a Mos. Gregori Joan scrivent.
- It. una copeta petita per 18 s. y $\frac{1}{2}$ al dit mosso Ant. Ripoll, not.
- It. dos canalobres per 14 s. a Bernat Julio.
- It. una conca de llauto a Mos. Melcion Fullana, prevera per 46 s.
60. Item, altre conquesta de aram per 28 s. a mestre Marti Monjo calsater.
- Item, la ciutat de Alger de bulto, per 7 s. al senyor doctor Ms. Augusti Albanell.
- It. La Goleta (ciutat) de bulto, de guix, per 2 s. 10 d. a mestre Bernat Julio.
- It. per 5 s. 2 d. un liberinto (laberint) de bulto de guix a dit mestre Bernat Julio.
64. It. una capsa gran, vella, de albar, vermella per 25 s. a Miquel Joan.
- Corredors xvj s. 8 d.
- St. Joan 1 s.
- Bastaxos 5 s.
- Deinde vero, die 27 predictorum mensis et anni continuando presentes encantus fuerunt tradits vinales res et recipe sequentes dicte hereditatis.
- It. una flaxada blanca vella per 32 s. y 8 d. al Rnt. m.^o Gabriel Pasqual Pre.
- it. altre flaxada uermella per 52 s. al not. debaix scrit.
- it. un drap blau de taula per 10 s. y 4 d. a bartomeu sabata.
- it. un talis de colors Barrat de uermell per 36 s. y mitx a Bartomeu Barbera.
70. It. una pesa de cuyro deurat vell per 29 s. y 8 d. al Rnt. m.^o Melción Fullana, Pre.
- It. un parell de cadiras comunes per 21 s. y 4 d. al Rnt. m.^o Gabriel Gamundi. Pre.
- it. dos cadires de repes sens cuyros novas de morer al Rnt. m.^o Antoni Thomas en casa el Sr. Joan Dameto per 36 s.
- it. dos palis de cuyro deurats al R. m.^o Melción Fullana, Pre. per 14 s. y 2 d.
- it. una ballesta de rullo y una bossa de cuyro per 20 s. a mestre Antoni Ferrer, porgador.
75. It. per 3 s. dos retaulets y una rabera a dit Fullana, prevera.
- it. una taula vella ab se tisona a mtr. Gm. Campamar Cabater per 4 s. y 2 d.
- it. una tauleta redona uella per 8 s. y 2 d. al Rt. mo. Joan Font Pre.
- it. per 4 s. y 2 d. una capsa y una gabia de jonchs a Sebastia Segura.
- it. un retaulet ab la figura de Ntra. Sra. per 18 s. a mestre Joan Manuel.
80. It. tres cadires uellas per 14 s. y 4 d. al Rt. m.^a Gabriel Gamundi, pre.
- it. dos retaulets per 3 s. y 10 d. a Andreu Jansor.

- it. un retaulet del ecce homo per 6 s. a m.^o Jaume Antoni Oliver beneficiat.
- it. tants de papers de papas per 5 s. al Senyor Oñofre Fiol doctor en Medicina.
- it. dos retaulets per 6s. 2 d. a mossó Gregori Joan escrivent.
85. It. altre manat de Papers per 5 s. 4 d. a mestre Nicolau Rossinyol.
- It. dos quadrets per 7 s. 3 d. a mossó Gregori Joan scrivent.
- It. una llanterna de paper y un ciuret molt vell per 1 s. a mestre Esteve.
- It. tant de suis a rao de 5 s. la liura, liurat al mossó Gabriel Mayol, pre. pesant 4 lb. 11 onces. Valen 2 lb. 9 s. 2 d.
- It. nnes estovalles ab serras per 16 s. a mossó Uguet.
90. It. un cuxí de fluxell per 20 quintona (?) al reverent M.^o Miquel Gil, prevera.
- It. un cosset per jeura de nits per 2 s. 10 d. a Bernat Alzamora.
- Item, altre cuxí de fluxell per 20 s. 6 d. al reverent M.^o Miquel Gil prevere.
- It. un llensol vell per 16 s. a Sebastià Çanoguera.
- It. un cuxinet de galta de fluxell a M.^o Miquel Gil prevera.
95. It. altre llensol vell per 20 s. a mestre Sebastià Rotger texidor de llana,
- It. una camisa vella per 9 s. 4 d. a Sebastià Rotger.
- It. un matalás per 8 lb. 1 s. 4 d. a mestre Salvador Suau.
- It. un llensol vell a Sebastià Çanoguera per 17 s. y $\frac{1}{2}$.
- It. altre matalás per 5 lb. 11 s. al Doctor Antoni Barceló.
100. It. un lensol de bri y estopa, per 41 s. a Bartomeu Gual.
- It. altre lensol de bri y estopa per 39 s. al reverent m.^o Joan Alou prevera.
- It. altre lensol per 21 s. a mestre Miquel Cardell, ferrer.
- It. una devantera obrada per 27 s. a Jaume Pons, fuster prop de casa lo senyor Inquisidor.
- It. una caixa de noguer ab son pany y clau per 45 s. a Bartomeu Gual.
105. It. un bufet de noguer ab ses vergas de ferro, per 50 s. 6 d. a m.^o Guillem Alcover escrivent.
- It. un litet per 4 s. 8 d. a Augusti Ramis.
- It. un lit de camp, ab ses cortines, de teisi vermey, per 5 lb. 17 s. a Bartomeu Barbera escrivent.
- It. una caixa vella per 5 s. a Me. Gaspar Llompart.
- It. un tinell, molt vell, per 3 s. y $\frac{1}{2}$ a mestre Miquel Binimelis torner.
- Corredors 18 s. 8 d.
- Bastaixos 5 s.
- Per modum, die 28 predictorum mensis et anni continuando dictos encantus fuerunt tradita venales res et raupe sequentes ipsius hereditatis.
110. It. un parell de cadires comunes per 24 s. al reverent mossó Gabriel Gamundi pvre.
- It. un pavelló llis, de fil ab pua, usat per 4 lb. 4 s. a Matia Bibiloni.
- It. un artibanch vell y dolent per 8 s. y $\frac{1}{2}$ al Sr. Miquel Joan Sant Martí.
- It. un llit totxo vell al reverent Mestre Felip Mut per 3 s.
- It. per 5 s. una pastera vella y una caixa y torn de fer seda, tot vell. a mestre Miquel Uguet.
115. It. per 9 doblers una banqueta de altar vella y un tros de cuyro vell a mestre Cristofol Llompart.
- It. dos ollas grans per 2 s. a Gabriel Joan Forner.
- It. un pavalló de brinet de Genova ab bocas de filats per 11 lb. a mossó Pera Catany.
- It. un arch per 2 s. y $\frac{1}{2}$ al reverent mossó Gabriel Gamundi prevera.
- It. altre arch per 5 s. a mestre Joanot Galmes, velluter.
120. It. per 7 s. y $\frac{1}{2}$ un morter de pedra a mestre Jeronim Gallart perayre.
- It. una cortina de tela setina, blava, ab una verga de ferro 18 s. 4 d. a Esteva Ferrer asseñador.
- It. per 9 s. 2 d. un art de ferro y uns sadas, tot vell, a mestre Mateu Çamora, sastre.
- It. tant de embarços per 2 s. 10 d. a Mateu Palmer.
- It. una caldera per 45 s. a mestre Francesch Homania, sastre.
125. It. tants embarços, per 2 s. a mestre Miquel Uguet.
- It. per 10 s. 2 d. una pella a mosso Pera Amer.
- It. altre pella per 6 s. a mestre Joan Banys, ferrer.
- It. un poal de aram, per 22 s. al reverent mossó Gabriel Pasqual, prevere.
- It. una caixa vella per 3 s. 2 d. a Bartomeu Çabata.
130. It. dos parells de calsons de lli, vells, per 3 s, 10 d. a mestre Joan Banys, ferrer.
- It. un cuadro pintat, la Isla de Mallorca, per 3 lb. 4 s. al reverent mossó Miquel Forners, prevera.
- It. un llensol vell, per 15 s. y $\frac{1}{2}$ a mestre Joan Banys.
- It. dos cols y dos parells de managuins per 3 s. y 2 d. al reverent mossó Melcion Fulliana, prevera.
- It. un cuadro de Betlem, al oli, sens guarir, per 4 lb. 1 s. a mestre Joan Banys, ferrer.
135. It. dos colls y dos parells de managuins per 3 s. y 2 d. a Gabriel Joan, forner.
- It. quatre colls per 3 s. 8 d. a mestre Simó Escalles.
- It. quatre colls girats per 3 s. a Gabriel Joan forner.

- It. per 2 s. tres cols a Sebastiá Canoguera.
 It. un quadro de S. Joseph y Maria Santissima per 52 s. 8 d. a Matia Babiloni.
140. It. tres cols y dos parells de maneguins per 6 s. al reverent mossó Joan Font, prevera.
 It. una capsula blanca y dos encerats de paper per 6 s. a mestre Pera Onofre Moyá. pe-rayre.
 It. un cuadro del pare Simo, per 40 s. 6 d. al reverent mossó Bartomeu Mas, prevere.
 It. un retaule de Ntra. Sra. al trempe per 10 s. 10 d. a mossó Joan Vinyals llibrater.
 It. dos camisas vellas per 14 s. 4 d. a mestre Joan Bany, ferrer.
145. It. un quadro del Salvador, al oli, per 20 s. a mossó Pere Vicens Genovart scrivent.
 It. un llensol de bri y estopa per 42 s. 2 d. al reverent Senyor doctor Antoni Baró, preuera.
 It. un quadret al oli, de N.^a S.^a per 38 s. al reverent mossó Gabriel Gamundi prevera.
 It. un llensol vell per 29 s. a Bartomeu Cabata.
 It. un quadro vell de paper ab una ciutat per 3 s. 8 d. al rev. mossó Melcion Fullana.
150. It. un quadro, pintat lo mapa-mundi, vell de paper, per 3 s. 2 d. a dit Fullana, prevera.
 It. altre quadro, vell de paper ab una ciutat per 11 s. a dit Fullana.
 It. un quadro pintat tota Spanya, per 40 s. al Senyor Pera Jordi Armengol.
 It. per 17 s. unes stovalles ab serras a Jaume Pomar.
 It. sis torca-bocas a Esteva Ferrer assahonador per 30 s. 2 d.
155. It. un ruquet vell, per 20 s. al senyor doctor don Antoni Baró prevera.
 It. altre ruquet, al dit senyor Pera A. Baró, prevera per 1 lb. 9 s.
 It. un parell de torca-bocas per 8 s. 8 d. a dit Esteva Ferrer assahonador.
 It. unes estovalles primas, obre de Pisa, per 3 lb. 12 s. al senyor rector de San Nicolau.
 It. un sobre-pilis, per 3 lb. 4 s. 6 d. al notari debaix escrit.
160. unes stovalles cordellades per 20 s. 2 d. a mossó Pera Joan Fortuny, llibrater.
 It. altre sobre-pellis, per 40 s. a mossó Miquel Mateu escolá de Sta. Eulalia.
 It. una tovallola obrada per 8 s. 2 d. al senyor rector de S. Nicolau.
 It. tres torca-bocas de coto, per 16 s. al reverent mossó Baptista Morlà prevere.
 It. tres estovalles ab serres, per 16 s. a Miquel Julián.
165. It. sis torca-bocas usats per 12 s. $\frac{1}{2}$ al notari debaix escrit.
 It. tres cuxineras de brinet de casa per 18 s. 4 d. al reverent mossó Gm. Barrera, prevera.
- It. unes estovalles ab serras a mosso Pera Joan Fortuny per 17 s.
 It. dos trosos de tela de llensol per 6 s. 2 d. a Bartomeu Sabata.
 It. una camisa de bri de estopa per 18 s. 2 d. a Joan Osona.
170. It. una tovalla obrada per 26 s. al senyor rector de S. Nicolau.
 It. unes estovalles de altar, primes, per 21 s. 10 d. al senyo Gabriel Pasqual, prevera.
 It. un sobrepelis vell per 31 s. $\frac{1}{2}$ al reverent mosso Andreu Corro, subdiaca.
 It. una tovallola obrada per 18 s. $\frac{1}{2}$ al Sr. Rector de Saut Nicolau.
 It. un parell de guants per 2 s. 2 d. a Antoni Ferragut.
175. It. dos faxas per 5 s. 10 d. a mestre Cardell, ferrer.
 Corredors 1 lb. 5 s.
 Bastaxos 5 s.
 Penjar los pavayons y retaules 3 s.
- Decemps uero die XXIX predictorum mensis et anni continuando dictos encantus fuerunt tradite venales res et raupe sequentes ipsius hereditatis.
176. It. dos carratells uells a m.^o Gabriel Guasp, llibrater, per 17 s.
 It. un casonet uell, per 4 s. a m.^o Gabriel Pasqual, pre.
 It. altres dos carratells per 17 s. a dit m.^o Gabriel Guasp.
 It. un misal bo ab uetas uerdas a m.^o Julia Socies diaca. per 3 lb. y 5 s.
180. It. un parell de caderas comunes per 16 $\frac{1}{2}$ s. a Antoni Ferregut.
 It. un banquet y altres embaraxos per 3 s. 2 d. a Joan Sala, sastre.
 It. un breuiari per 21 s. al Sr. Rector Gili de St. Miquel.
 It. altre breuiari per 27 s. y 4 d. al notari debaix escrit.
 It. un diorchal per 3 s. a m.^o Joan Pou, beneficiat.
185. It. per 3 s. 4 d. un sombrero uell a Bartomeu Gelabert.
 It. un manat de disciplines per 2 s. 4 d. a Antoni Bertran, sabater.
 It. altre sombrero per 10 doblers a Sebastia Canoguera.
 It. una mussa forrada de sati, per 33 s. al Sr. Gabriel Pasqual, pre.
 It. un manteu de stamenia negra uell per 33 s. al Rnt. Antoni Bauçà, pre.
190. It. una trompa per mirar de lluni per 12 s. 4 d. a Melción Real.
 It. una sotana de estamenya negra, per 3 lb. 10 $\frac{1}{2}$ s. a m.^o Melción Fullana, pre.
 It. altre trompa per 4 s. a Rafell Socies,
 It. una cresenta de noguer ab tot son gorniment per tenir a la paret per 8 lb. y 8 s. al Rnt. m.^o Pere Mora, pre.
 It. una llanterna per 9 s. a m.^o Gregori Joan, scrivent.

195. It. una ara de un altar per 21 s. al Sr. sucentor Homs.
 It. un libre breuari uell y un retaulet del ecce homo per 3 s. 4 d. a m.^o Antoni Vilanova.
 It. un n anteu de raxa negra per 5 lb. 8 s. al Rnt. Mo. Melcion Fullana, pre.
 It. una casulla de tafata mora ab pasamans de seda uermells y sestotes per 3 lb. y 6 s. al Sr. Sucentor Homs.
 It. una sotana de raxa negra per 57 s. al Rnt. m.^o Miquel Reus, pre.
200. It. un manteu de scot per 25 s. al Rnt. m.^o Sebastia Ballester, pre.
 It. una casulla de tafata uert ab passemans de or y sostotes per 9 lb. 18 s. al Rnt. m.^o Miquel Alguer, pre.
 It. una sinta de seda negra per 13 doblers a Jaume Selleres.
 It. una capa dor ab se gonella per 20 s. al Rnt. m.^o Joanot Pomar pre.
 It. un camis de drap prim per 3 lb. 1 s. al Sr. Nadal Santandreu pre. y dor.
205. It. un paper ab molts de alemares de seda negra, per 3 s. a m.^o Miguel Contera.
 It. tants de parells de pauchs uells per 2 y $\frac{1}{2}$ s. a m.^o Gaspar Vidal. scriuent.
 It. un camis per 51 s. al Señor Sucentor Homs.
 It. una casulla blanca de tafeta ab randas de or y seda per 7 lb. 2 s. an el Sr. Rector de Felanitx Guillem Tauler pre.
 It. un sinjell y un hamit per 26 s. al Sr. Rector de S. Nicolau.
210. It. una caixa de noguer uell al Sr. Canonge Sancelloni per 43 s. 4 d.
 It. dos toualloletas primes al Rnt. m.^o Domingo Caualler pre. per 8 s. 4 d.
 It. un cobrigalser de tafeta uert ab randa de or per 41 s. al Rnt. m.^o Miquel Alguer, pre.
 It. un cobrigalser de tafeta blanch y uermell ab randa de or al Sr. Nadal St. Andreu pre. y dor.
 It. una sotana de rasi negra per 8 lb. al Rnt. m.^o Gm. Barrera, pre.
215. It. uns corporals ab se fiola de drap molt prima ab mostra de punta de gulla, per 11 lb. 11 s. al Sr. rector de St. Nicolau.
 It. una capsa de corporals gornida ab domas uermell y un cobrigalser morat per 44 s. al Sr. Nadal St. Andreu pre. y dor.
 It. un manteu de rasi per 25 lb. al Rnt. m.^o Guillem Barrera pre.
 It. una casulla de tafeta uermell ab randas de or y son maniple y stola per 16 lb. al Sr. m.^o Boix Barard.
 It. dos cuxineras uellas per 3 s. a mtre. Jaume Guells.
220. It. un trosset de filats per 1 s. a Joan Barceló.
 It. uns corporals ab se fiola de drap ab mostra de punta de gulla al Sr. Joanot Sala pre. per 3 lb. 1 s.
- It. per 3 s. dos cuxineras uellas a Pera Joan Mauri, carder.
 It. un cobrigalser uermell de taffata al Sr. Dr. St. Andreu pre. 1 lb. 15 s.
 It. un parell de calses de lli per 3 y $\frac{1}{2}$ s. al Rnt. m.^o Joanot Pomar pre.
225. It. una caixa uella per 7 y $\frac{1}{2}$ s. a Antoni Ferrerut.
 It. una touallola obrada de seda morada per 3 lb. 1 s. al Sr. Rector de Snt. Nicolau.
 It. uns corporals y una fiola per 11 s. al Sr. Gabriel Pasqual pre.
 It. una touallola de orlanda ab randa al entorn per 36 y $\frac{1}{2}$ s. al Sr. Joanot Sala pre.
230. It. uns corporals ab randa de or per 20 s. 2 d. a dit Joanot Pomar pre.
 It. un cobrigalser de tafata uermell per 27 s. al Sr. Joan Antoni Fuster.
 It. Uns corporals y una toualloleta de cabal per 20 s. al Sr. Rector de St. Nicolau.
 Item un amit per 5 s. a m.^o Rafael Barceló pre.
 It. una capsa de corporals per 7 s. al Sr. Gabriel Pasqual pre.
235. It. dos cordons blanchs per 7 s. al Sr. Gabriel Pasqual pre,
 It. un amit per 10 s. y 4 d. an el Sr. Joan Antoni Fuster.
 It. altre amit uell per 2 s. 4 d. a dit Pascual pre.
 It. una caixa uella per 10 s. a Antoni Ferrerut.
 It. dos sinjells per 6 s. 4 d. al Sr. Gabriel Pascual, pre.
240. Item un sinjell y un cobrigalser blanch per 19 y $\frac{1}{2}$ s. al Sr. Rector de St. Nicolau.
 It. un caxonet per 6 s. y $\frac{1}{2}$ al Rnt. m.^o Pere Mora pre.
 It. un bufet de noguer ab ses vergas de ferro per 35 s. a Margarita Ferrana.
 It. una copa de aram uella per 20 s. a la dita Margarita Ferrana.
 Corredors 2 lb. 11 s. 6 d.
 Bastaxos 4 s. 4 d.
- Preterea die XXX predictorum mensis et anni continuando presentes encantos fuerunt tradit bona les res et raupe sequentes ipsius hereditatis.
 Item un scalfador de mans de lleuto per 7 s. 10 d. al Sr. don Nicolau des Puig.
245. It. dos retaulets de guix blanch 4 d. al Rnt. m.^o Miguel Oliver pre.
 It. un refredador de suro y brocal de uidre per 7 s. 2 d. a Bartomeu Gener.
 It. una casoleta de bona olor al Sr. D. Nicolau des Puig per 11 s. y $\frac{1}{2}$.
 It. un barral de uidre per 7 s. 4 d. a mtre. Gabriel Valls forner.
 It. una creu o reliquiari per 23 s. 8 d. a don Nicolau des Puig.
250. It. una capsa ab moltes pedras dins de pintar per 2 s. a m.^o Ramón Nicolau apotecari.
 It. una salsera uella per 14 doblers a m.^o Joan Vinyals librater.

- It. per 2 s. una servidora ab moltes copinyes y embaraxos de pintar a Bernat Julio.
- It. un agnu ab son Peu per 12 s. el Rnt. m.^o Miquel Oliver.
- It. un despertador ab unes campanetas per 18 s. y $\frac{1}{2}$ al Sr. Ugo Berard.
255. It. una salsereta ab codonyat y una cadufeta blava per 16 s. a m.^o Melción Fullana, pre.
- It. una bosa de cuyro y una nou moscada per 14 s. 2 d. al Rnt. m.^o Miquel Oliver, pre.
- It. dos capsetas de embaraxos per 4 s. al Rnt. m.^o Jaume Vidal pre.
- It. una capsa de codonyat de ulla per 14 s. 2 d. al Rnt. Gabriel Gamundi pre.
- It. una librelleta de lengo bouina per 6 s. al Sr. Jaume Joan Bordils.
260. It. dos llibrellas de terra per 2 s. 10 d. a Bernat Julio.
- It. 3 plats blanchs per 14 s. 2 d. al Rnt. m.^o Antoni Cabot pre.
- It. un pitxer blanch per 4 s. 4 d. al Sr. Rector de St. Nicolau.
- It. una librelleta de lengo bouina per 20 s. al Sr. Jaume Joan Bordils.
- Item, sis plats blaus per 8 s. al Sr. Pera Canyellas not.
265. It. una fruitera blanca al dit Canyellas not. per 4 s.
- It. una campaneta de bronse per 6 s. 4 d. al Rnt. m.^o Miquel Pasqual pre.
- It. una fruitera per 4 s. al dit Canyellas not.
- It. per 11 s. una capsa gran ab olletes de codonyat al Sr. Rector de St. Nicolau.
- it. 6 platets blanchs per 5 s. 2 d. al Sr. D. Nicolau Spanyol.
270. It. 6 platets per 5 s. 2 d. al rector de St. Nicolau.
- it. 6 plats blanchs per 4 s. 6 d. al dit Pere Canyellas.
- it. 5 plats blanchs per 4 s. 10 d. al Sr. Joan Miquel Mesquida pre.
- it. 3 plats y una librelleta per 3 s. a m.^o March Ripoll.
- it. 6 scudellas blancas per 4 s. 2 d. al dit Canyellas not.
275. It. una fruitera blanca y un plat per 5 s. a m.^o Rafel Aguiló.
- it. un Christo de bulto ab una cortineta deuant ab se creu al Rnt. fra. Antoni Bestard de St. Domingo.
- it. dos plats uells blanchs per 1 s. al dit Pere Canyellas.
- it. per 5 s. set platets blanchs al Sr. D. Nicholau Spanyol.
- it. unes balensas ab sos pesos per 10 s. 4 d. a m.^o Pere Vicens Genovart scriuent.
280. It. 4 platets per 1 s. 4 d. al dit Pere Canyellas not.
- it. 5 platets de pichs de mosca per 5 s. al Sr. Rector de St. Nicolau.
- it. 5 corrioletas per 4 s. 2 d. al Sr. Jaume Joan Bordils.
- it. 5 plats y una librelleta per 3 s. 8 d. a Joan Alomar.
- it. dos librelletas y 1 platet per 3 s. al dit Canyellas, not.
285. It. un sello ab dos trosos de os al Sr. Rector de St. Nicolau, per 4 s.
- it. 5 librelletas blaus per 2 s. 4 d. a m.^o March Ripoll.
- it. 4 plats uells per 1 s. y 8 d. a m.^o Miquel Moncada.
- it. un poal per 21 s. y 2 d. al Sr. Rector de St. Nicolau.
- it. 3 plats uells per 1 s. 8 d. a Bartomeu Reus.
290. It. dos panys uells de ferro de 2 s. y $\frac{1}{2}$ al Rnt. Melcion Fullana pre.
- it. 3 plats per 3 s. a Gabriel Torrella.
- it. dos plats per 2 s. 8 d. a Bartomeu Reus.
- it. per 4 s. y $\frac{1}{2}$ a m.^o Joan Alcover 2 plats grans.
- it. tres fogases de formatge per 15 s. y $\frac{1}{2}$ s. a Pera Joan Picó.
295. Item un plat gran per 6 s. y 8 d. al Sr. Rector de St. Nicolau.
- it. molts de ferro al Sr. Ffs. Muntaner per 4 s. 8 d.
- it. per 6 s. 8 d. altre plat gran al Sr. Rector de St. Nicolau.
- it. dos cadufetas de ferro per 3 s. 2 d. al Sr. Rector de S. Nicolau.
- it. tanta ferramenta al Sr. Ffs. Muntaner per 6 s. 8 d.
300. It. per 5 s. un saler y un plat blanch a Francesch Quetglas.
- it. una rabera de ferro per 2 s. a Miguel Florit.
- it. una servidora ab embaraxos per 1 s. a Gabriel Steue.
- it. 3 platets blaus per 2 s. a Pere Bonnin.
- it. un poalet petit per 6 s. a Antoni Gallart.
305. It. tant de ferro per 5 s. 2 d. a Vicens Roselló.
- it. tant de ferro per 2 s. 4 d. a Antoni Vilar.
- it. un misal per 14 s. 10 d. a Bartomeu Barberà.
- it. per 11 doblers tants de embaraxos a m.^o Joan Mesquida pre.
- it. un feristol per 8 s. 10 d. al Sr. Rector de St. Nicolau.
310. It. una fruitera de fruita y una mina de terra per 5 s. y $\frac{1}{2}$ a Pere Cardils.
- it. un paner ab molts de embaraxos de pintar per 8 s. y $\frac{1}{2}$ a Jaume Vidal pre.
- it. un pot y una castanyeta de uidre per 2 s. 8 d. al Sr. Nicolau Barard.
- it. una tassa y una ampolleta per 2 s. 10 d. a Antoni Rajo corredor.
- it. tant de ferro uell y ambaraxos per 5 s. 2 d. a m.^o Antoni Pujol.
315. It. dos potets de uidre per 8 doblers a Bartomeu Sabater.
- it. una tasa y una caldereta de uidre per 2 s. 8 d. al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. dos pots de uidre per 1 s. y $\frac{1}{2}$ a m.^o Bernat Manera not.

- it. dos olletas de uidre per 2 s. 8 d. al Sr. Rector de St. Nicolau.
- it. dos ampolletas de tinta per 8 doblers a m.^o March Ripoll.
320. It. une tassa y una ampolleta per 6 s. al Sr. Nadal Musa pre.
- it. una bauadera ab rretxas blanques al Sr. Ffs. Muntaner per 6 s.
- it. un tassó de uidre y un brocalet al Sr. rector de St. Nicolau.
- it. per 4 s. y $\frac{1}{2}$ dos tasses a Jacinto Xanxo.
- it. dos tasses a Bernat Julio per 1 s. y $\frac{1}{2}$.
- It. a M.^o Gabriel Pasqual una tassa per 1 s.
325. It. dos tasses per 5 s. 8 d. al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. dos tasses al Sr. Antoni Cifre per 11 doblers.
- item dos tasses per 3 s. 4 d. a Joan Rubert.
- it. una tassa per 2 s. a m.^o Miquel Oliver pre.
- it. altres 2 tasses per 3 s. y $\frac{1}{2}$ a Joan Perelló.
330. It. una tassa per 1 s. al Sr. H.^o Barard.
- it. per 8 doblers, 4 potets de uidre a Bartomeu Vilar.
- it. una boteta per 3 s. 8 d. al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. unas manxetas per 2 s. y $\frac{1}{2}$ a m.^o Fhelip Fuster.
- it. tants de mollos de guix per fer imatges per 13 doblers a Vicens Rosselló, calderer.
335. It. per 2 s. 4 d. una adresadora al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. un tenidor de capes per 3 s. a m.^o Miquel Alguer pre.
- it. una romana per 14 s. a Bartomeu Gelabert.
- it. una ancluseta per 6 s. al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. una serreta per 4 s. y $\frac{1}{2}$ a Pere Onofre Moya.
340. It. un ferro per un s. al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. per 8 s. 8 d. una seruidora y una caps a Bartomeu Barberà.
- item una planxa de launa per 2 s. al Sr. Ffs. Muntaner.
- it. una scala uella per 8 s. 4 d. a m.^o Melcion Fullana pre.
- it. una scala uella a m.^o Melción Fullana pre. per 4 s. 8 d.
345. It. deu redons llarchs de pi per 30 s. y $\frac{1}{2}$ al notari debaix scrit.
- It. un canó ab molts de ambaraxos dintre per 3 s. 2 d. al Sr. rector de St. Nicolau.
- it. un carrabell uell per 10 s. al Sr. Gabriel Pasqual, pre.
- it. 2 puntals per 10 s. al Sr. Gabriel Pascual pre.
- it. un mortaret y uns quants ferros per 3 s. al Sr. Melción Fullana, pre.
350. It. dos trossos de cayrabs de olivera per 7 s. a m.^o Antoni Ripoll not.
- Corredors 11 s. 8 d.
- Bastaxos 5 s. 4 d.
- Postea uero die VIII mensis februaryi anno predicti continuando dictus encantus fuerunt tradite venales res et recip sequentes ipsius hereditatis.
- It. una porta de Armari per 16 s. 2 d. a m.^o March Ripoll.
- it. una taula de tixora per 12 s. 2 d. a Jaume Llobera.
- item, tres posts de pi per 5 s. al dit March Ripoll.
- it. un bufet de noguer per 38 s. 2 d, al Rnt. m.^o Jaume Pons pre.
355. It. una scaleta per 5 s. a Bartomeu Barberà.
- it. una tauleta uella per 3 s. 2 d. a Miquel Suau, perayre.
- it. molts de embaraxos dins de una servidora per 2 s. 4 d. a Miquel Steue.
- it. per 2 s. 4 d. dos pañets de ferro y dos esclusetas al dit Rnt. Jaume Pons pre.
- it. una figureta de Ntra. Sra. a dit Barbará, scrivent.
360. It. una flassada vella per 5 s. 2 d. a Rafael Barceló.
- it. un tinter de terra per 2 s. 4 d. al Rnt. m.^o Miquel Gil, pre.
- it. una barcella, mesura, a mestre Ffs. Pegri. per 5 s. 2 d.
- it. una capseta ab unes balensetas, per 5 s. 2 d. a m.^o Miquel Gil, pre.
- it. un martellet de ferro y dos ambaraxos per 2 s. 2 d. a Joan Ballester.
365. It. una xadeta per 5 s. a m.^o Gabriel Pasqual pre.
- it. un paper ab soffre, per 11 doblers a Gabriel Joan.
- it. 3 relotxes de arena per 5 s. 19 d. al rector de Felanitx.
- it. tants de padasos per 1 s. a Miquel Steue.
- it. un talequet y un caxonet de polvora per 10 s. 4 d. a Pere Onofre Moya, parayre.
370. It. un talequet ab bales de plom per 4 s. 8 d. a Miquel Ballester.
- it. una caps a ab polvora a Sebastia Valls per 6 s. 8 d.
- it. una taleca ab embaraxos per 2 s. 10 d. a m.^o March Ripoll.
- it. tants de ambaraxos per 20 doblers a m.^o Pera Joan Martines.
- it. un caxonet per 10 s. al dit Gabriel Pasqual pre.
375. It. per 17 s. un talech ab medallas de aram dels emperadors de Roma al Rnt. m.^o Miquel Oliver pre.
- it. une figure de Ntre Sr. a mossó Miquel Gil pre. per 3 s. y $\frac{1}{2}$.
- it. un libre intitulat primerium sermonum per 2 reals castellans a Fra. Antoni Domingo Bastard de St. Domingo.
- it. un cademat larch per 7 s. a Jaume Sunyer, boter.
- it. un libret uell per 2 s. 2 d. a Joan Vinyals.
380. It. dos libres ab cubertas de post uells sens titol per 5 s. 2 d. a m.^o Pere Joan Fortuny.

- it. tres librets p. 27 doblers a dit Pere Joan Fortuny.
- it. una capsab ab 2 culleras y 4 forquetas de noxu per 17 s. a m.^o Miquel Gil pre.
- it. un libre uell per 25 doblers, a Ml. Ballester.
- it. Tants de ambaraxos per 18 doblers al dit m.^o Bernat Morera not.
385. It. altre libre uell per 2 s. 4 d. a Jaume Ballester.
- it. una capseta ab una figura de una Sta. per 16 s. 8 d. a m.^o Miquel Gil pre.
- it. una capseta verda per 2 s. y $\frac{1}{2}$ a m.^o Pera Joan Marques.
- it. per 4 s. un libre uell a M.^o Pera Joan Fortuny.
- it. 4 guinauets per 1 s. a m.^o Jaume Pons, pre.
390. It. tants de papers per 4 s. y $\frac{1}{2}$ al pare fra. Antoni Domingo Bastard, frare de St. Domingo.
- it. un libre per 2 s. a m.^o Bartomeu Ferrer.
- it. un rosari de or blanch per 4 s. y $\frac{1}{2}$ al pare fra. Antoni Domingo Bastard de St. Domingo.
- it. un rosari de xingoler per 4 s. al notari debaix scrit.
- it. un libre uell per 4 s. 2 d. a Gabriel Contreras, student.
395. It. una pedra garpisada y uns cuentos neper 2 s. 2 d. a m.^o Miquel Oliver pre.
- it. tres llibres uells per 3 s. a m.^o Bartomeu Ferrer.
- it. una landeta y un relotxet per 3 s. 2 d. a mestre Jaume Sunyer.
- it. dos llibres uells per 3 s. a dit Ferrer.
- it. un caxonet per 20 s. 6 d. a m.^o March Ripoll.
400. It. per 17 doblers 3 llibres uells a m.^o Pera Joan Fortuny.
- it. per 4 s. dos llibres uells ab una capseta a dit Pera Joan Fortuny.
- it. un barral ple de uin a m.^o Jaume Soler not. per 14 s. 4 d.
- It. 4 llibres uells per 3 s. a Gregori Serdó.
- it. altre barral ab vi per 15 s. a Jaume Ballester.
405. It. un barral uuit a m.^o Jaume Macià pre.
- it. tres librets uells per 4 s. a m.^o Joan Robi, student.
- it. per 2 s. quatre librets uells a m.^o Pera Joan Fortuny.
- it. tant de librets uells per 5 s. 4 d. a m.^o Joan Robi, student.
- it. vna corterola de vi a 16 s. lo corter en que y ague 24 corters de vi, valen 6 lliures 12 s. al notari debaix scrit.
410. It. tants de llibres per 3 s. al Sr. Hierónim Baró.
- item, sinch pergamins per 10 s. 10 d. al notari debaix scrit.
- it. dos portadoras ab se cuberta y clau al Sr. Ms. Bernat Nadal per 4 lliures.
- it. tres alfabies uellas per 3 s. 4 d. a mestre Pera Joan Maury.
- It. altre corterola ab vi de 3 s. 2 d. lo corter y ague 10 corters de vi que a dita rao valen 31 s. 8 d. al notari debaix scrit.
415. It. altre corterola de vi a 2 s. 6 d. per corter y ague 24 corters a dita rao salen 3 lliures 2 s. a m.^o Antoni Ros scola de Sta. Eulalia.
- it. un alfabia ab olives per 18 s. als reverents pares de St. Domingo.
- Corredors 11 s. 4 d.
- Per bastaxos de aportar la roba de case dit Dr. Binimelis tant a Cort con al hospitallet, per buydar les cases 17 s.
- Denique vero die septima mensi Juli anni predicti ipsius finiendo dictus encantus fuerunt vendit res et raupé sequentes ipsius hereditatis.
- It. una corriola per 3 s. a Joan Mateu corredor.
- it. un carretell per 15 s. a m.^o Antoni Llompart pre.
- it. una mitge boteta buyda per 28 s. a mestre Domingo Aulesa.
420. It. dos llibres uells per 11 s. a Pera Venrell.
- it. un carretell per 31 s. y $\frac{1}{2}$ a mestre Domingo Aulesa.
- it. una boteta al Rnt. m.^o Antoni Llompart pre. per 24 s. 2 d.
- it. per un s. un tros de pell per deurar a Miquel Sureda.
- it. tants de papers uells y llibrots per 30 s. 4 d. al Rnt. m.^o Joanot Pomar, pre.
425. It. un relonget de arena guarnit de vori per 20 s. 6 d. al Rnt. m.^o Bartomeu Masach pre.
- it. un libre intitulat Ma. Indies Coridon al Dr. Miquel St. Andreu, dor. en Medicina per 3 lb. 6 d.
- it. un tros de tela per 7 s. a mestre Miquel Gomila sastre.
- it. un libre intitulat de Morbo Galibo, per 21 s. al dor. Miquel Steve.
- it. per 4 s. un libre intitulat al dit Dor. Miquel St. Andreu.
430. It. dos llibres intitulats les Obres de Vicenna per 3 lb. 5 s. al dit Dor. St. Andreu.
- it. per 8 s. tants de ambaraxos a Jordi Garcia sastre.
- it. 6 llibres que son les obres de Galeno, per 5 lb. 5 s. a m.^o Sebastia Guasp, librater
- it. per 5 s. un libre intitulat Consiliator, a m.^o Joan Vinyals, libreter.
- it. altre libre Gramatica grega, 1 s. a Barthomeu Verdera, student.
435. It. per 1 s. un libre intitulat Valverde al dit Dor. Santandreu.
- it. dos llibres calendarium perpetum per 3 s. 2 d. a Jaume Ballester, taciner.
- it. un libre, Obres Silicius de Morbis Internis per 5 s. al dor. Ml. Steve.
- it. nou toms de Montano par 3 lb. 4 s. al dit Dor. Santandreu.
- it. altre libre intitulat Coeli Rodigni per 16 s. al dit Dr. Santandreu.

440. It. un libre intitulat de Morbo Gallico, per 10 s. al Sr. Dr. Salvador Fiol.
 it. 2 toms de rasis, per 22 s. al dit Dr. St. Andreu.
 it. un libre de ploma per 2 s. y $\frac{1}{2}$ al Rnt. m.^o Pera Roma pre.
 it. un libre intitulat, hipochatris opera, per 10 s al Dr. Ml. Steue.
 it. un libre intitulat Platonis opera per 9 s. al dit Dr. St. Andreu.
445. It. 2 libres intitulats Philippis opera per 5 s. y $\frac{1}{2}$ a m.^o Miquel Martorell.
 it. 2 libres, lo un intitulat Marina y lo altre Practicas Alexandis per 4 s. a m.^o Miquel Oliver pre.
 it. un libre intitulat mesue per 4 s. al Dr. Cugullada.
 it. 3 libres: un, natura sibi; altre diescoridas; altre de rosario per 17 s. al dit Miquel Oliver pre.
 it. un libre intitulat Historia de Spanya, per 14 s. 2 d. al Rnt. m.^o Pera Ramis, pre.
450. It. un libre intitulat Fisica en lib. de historia, al Sr. Dr. Cugullada per 5 s.
 it. altre libre intitulat rondoleti de natura Piscun per 6 s. 2 d. al Rnt. Dr. Pera Antoni Totxo pre.
 it. 2 libres de Cant per 3 s. 2 d. a m.^o Miquel Oliver, pre.
 it. un libre de re militari per 1 s. al Rnt. m.^o Miquel Oliver, pre.
 it. 4 libres las obras de Cardano per 12 s. a m.^o Miquel Martorell, student.
455. It. 2 librets per 4 s. al dit Miquel Oliver, pre.
 it. un libre per 2 s. a Jaume Ballester, tapiner.
 it. un libre Montanus per 6 s. al Dor. Miquel Steue.
 it. un relonge per tocar horas ab sos pesos per 6 lb. 11 s. al Rnt. m.^o Gabriel Pasqual pre.
 it. un libre de Sacramentis per 4 s. y $\frac{1}{2}$ al al Rnt. Sr. Jordi Magno qui sta ab lo Sr. Virrey.
460. It. altre libre rationale diui Officii a Jaume Ballester, tapiner, per 4 s. y $\frac{1}{2}$.
 it. altre libre ab cubertas de post a mestre Andreu stasi pasamaner, per 5 s. 2 d.
 it. un panastatge per tenir libres per 6 s. 2 d. al Rnt. Sr. Dor. Joseph Canyellas, pre.
 it. un libre capreolo al dit Dr. Canyellas pre. per 4 s. 2 d.
 it. un libre epistoles a m.^o Pera Joan Fortuny libreter per 4 s. y $\frac{1}{2}$.
465. It. un libre vell, per 3 s. y $\frac{1}{2}$, a m.^o Christophol Ginard y Gener pre.
 it. 2 librets per 8 doblers al dit m.^o Pera Joan Marques.
 it. un libre intitulat historia animalium per 6 s. 2 d. al dor. Nadal Santandren pre. y theo.
 it. un libre intitulat Dante per 6 s. y $\frac{1}{2}$ a m.^o Pere Joan Fortuny libreter.
470. Item, un libret per 7 doblers a Christophol Perelló.
- it. una cresenta de pi ab 3 panys y claus al Rnt. m.^o Christophol Ginard y Gener, pre. per 3 lb. 16 s.
 it. un panasteget uell per 7 doblers a fra. Ml. Thomas de la Merce.
 it. un libre intitulat Aprovechamiento Spiritual per 7 s. al Rnt. m.^o Gabriel Pasqual, pre.
 it. un stoix ab dos ulleras per 3 s. 4 d. al Rnt. m.^o Gabriel Pasqual, pre.
475. It. un libre per 3 s. y $\frac{1}{2}$ al capella del Sr. Virrey.
 it. per 7 doblers un libret uell a Barthomeu Amengual.
 it. un altre libre per 2 s. 4 d. al Rnt. Sr. Jordi Magno capella del Sr. Virrey.
 it. per 8 s. un libre intitulat Victoria practica a m.^o Gregori Femenia, chirurgia.
 it. un altre Epistole medicinale per 3 s. y $\frac{1}{2}$ al dit Gregori Femenia chirurgia.
480. It. un libre Consili Tridentini per 3 s. 2 d. al dit Jordi Magno pre. del Sr. Virrey.
 Corredors 16 s. 2 d.
 Bastaxos 4 s.
 Per fer los encants en el studio de m.^o Jaume Soler not. per 7 dietas 1 lb. 8 s.
- It. dos culleras de argent usades y una cullareta petita de pendre aigue per posar al galser quant se administra, a rao 1 lb. 4 s. pesa 2 IIII val 2 lb. 11 s. a m.^o Melcion Fullana, pre.
 it. un amit uell per 4 s. a dit Fullana, pre.
 it. dos ventallas de gellosies velles y un poc de cals amarada y una pica vella que staue al hort tot per 3 lb. a m.^o March Ripoll.
 it. 6 quarteras 2 barcellas de forment uenut a la quartera a diversos preus y a diverses personas les quals valgueren franques 13 lb. 12 s.
485. It. 2 barcellas forment a sor Margarita Ferrana companiona del dit Sr. Dr. Binimelis quondan per 12 s.
 it. una barcella 2 almuts de farina de forment a dita Margarita Ferrana per 8 s.
 it. una quartera y una barcella sivada venuda a diversas personas y a diversos preus per 15 s. y $\frac{1}{2}$.
 it. les porgueras de dit forment venudes a la Quartera per 3 s.
 it. un rosari de or al Rnt. m.^o Joan St. Andreu pre. per 5 s. 8 d.
490. It. un galser uell petit de plata sobre deurat a rao de 24, pesa 17 onses valgue 20 lb. 8 s. al Rnt m.^o Melcion Fullana pre.
 it 7 quartes y mitge de oli ab una alfabieta lo qual se prengué per St. Bernat y les lenties a rao de 10 s. lo cortá, valgue a dita rao 17 s. y $\frac{1}{2}$.
- Die XV mensis May anno a Natiuitate domini 1620 continuando presentes encantus fuerunt vendite res sequentes dicte hereditatis.

- It. per 7 s. 8 d. al Rnt. Sr. Joan Alberti pre-
tants papers.
it. un libre Tarenti per 2 s. 4 d. al Sr. Lleó
Ximenis.
it. per 7 doblers 2 llibres a m.º Martí Pou
sucrer.
495. It. per 7 doblers tres llibrets a m.º Gabriel
Llodra.
it. per 5 s. a m.º Domingo Llatzer sucrer
un caxonet morat y 2 reliquiaris trencats.
it. per 7 doblers al Sr. Lleó Ximenis tres
llibrets.
it. per 13 doblers a m.º Pera Antoni Miró
2 llibres.
It. al Rnt. Sr. Gabriel Pasqual pre. per 4 s.
una tassa de uidre forrada de seti groch.
500. It. 3 llibres per 13 doblers a m.º Remón Ne-
dal.
it. per 4 s. al Sr. Gabriel Soler pre. un libre
rossell.
it. per 2 s. 2 d. tres llibres a m.º Remón Ne-
dal.
it. per 6 s. 2 d. a m.º Antoni Ripoll sucrer,
un libre.
504. It. tres llibrets al Rnt. Sr. Pere Mora pre. per
2 s. 4 d.
Corredors 8 d.

Acaba

Por la copia

GABRIEL LLABRÉS.

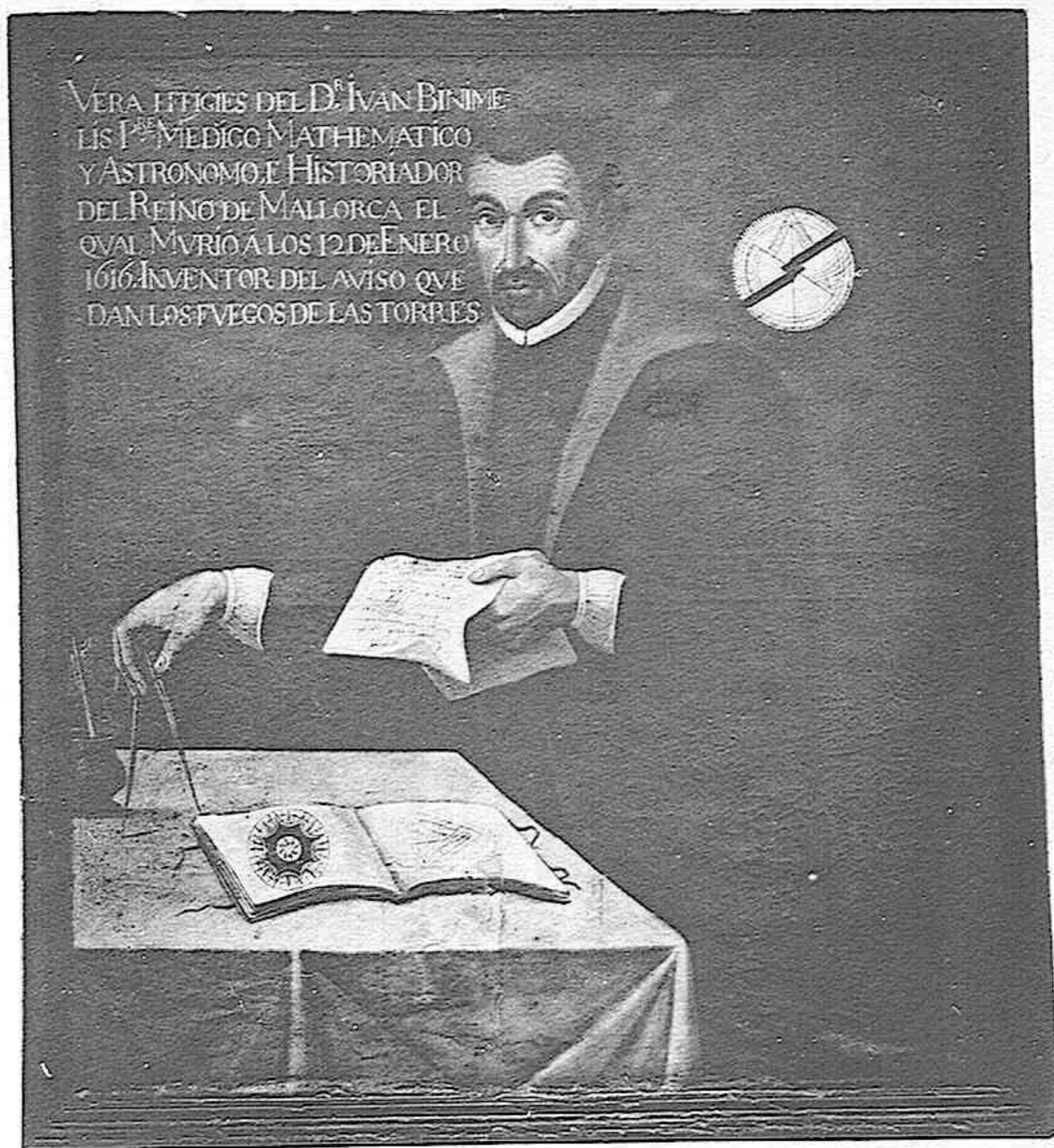
La llengua catalana dins l'*Historia* del Dr. Mn. Juan Binimelis

El Dr. Mn. Juan Binimelis vengué a un temps xerec ferm per la nostra llengua, ja que nasqué l'any 1538 i se morí l'any 1616. El casament d'En Ferràn II d'Aragó (V de Castella) amb Na Elisabet I de Castella, fou fatal per la llengua catalana, no tot d'una, sino per la coa que dugué. Amb la conquesta de Granada i lo descobriment d'Amèrica, Castella, molt més gran que no el Principat de Catalunya i els Reïnes de Valencia i Balears, dominis de la llengua catalana, cobrà una importància, internacional que mai havia tenguda dins Europa, i participà de tal importància, com és natural, la llengua de aquella gran nació, i en sortí greument perjudicada la Catalana per dos vents: perque el castellà dins la Monarquia era la llengua dels més i llavò la llengua de la Cort, que residia casi sempre a Castella i els catalans hi eren una magre minoria. El rei Ferràn se mantengué sempre molt aragonès i tombat an els catalans; però, mort ell, totes les persones reïals ja foren o just castellanès o de nerencia ex-

trangerera i empeltades de castellà (els Reis Felip *formós*, Carles I, Felip II, Felip III, etc.) Això feu que el castellà, come llengua de la Cort, prompte fou la llengua de moda i plena del prestigi extraordinari que adquirí la Dinastia Austriaca an els ulls de tots els espanyols i de totes les altres nacions. Llavò començà l'invasió castellana dins Catalunya, Valencia i Balears, dins tots els dominis de la Llengua Catalana i llavò principià per aquesta desgraciadament, fatalment el quart minvant, que per pura misericordia de Deu no acabà en posta definitiva. Hi ha que dir-ho ben clar i llampant perque és la pura veritat: l'invasió castellana no començà per cap imposició de l'Estat; la començarem els mateis catalans de Catalunya continental, de Balears i de Valencia enamorant-mos del castellà, considerant el castellà com una llengua superior, menyspreant la propia nostra come comuna i brossenca, aczentuant-se això la segona mitat del sigle xvi i sobre tot el sigle xvii, tant an el Principat de Catalunya com a les Balears, i a Valencia molt més prest. Els escriptors ja an el sigle xvi, especialment la derreria, en general deixaren d'escriure llurs obres en Català, allà on l'Estat segui governant-mos en Català fins la primeria del sigle xviii, mantenint-se més teel a la tradició, essent un Estat castellà, que el mateixos que parlaven aquella llengua, heroica i estrenua, que no saberen ni volgueren defensar segons calia. ¿Per que feren això els escriptors? Per imposició, no del Poder Central, sino de la moda.

Un d'ells fonc el Dr. Mn. Juan Binimejis, home de molt de cap i de gran illustració, que deixà una partida d'obres escrites, unes en mallorquí, altres en castellà, altres en llatí, casi totes elles perdudes desgraciadament, casi cap estampada. En Bover (*Biblioteca de Escritores Baleares*,—Palma, 1868—, T. I, p. 102-3, dona compte de deu, que serien, sens dupte els «deu toms de coses escrites de ma mia», diu ell dins son codicil de 22 de juny de 1612, otorgat devant el Notari Juanot Bonet, que deixà an En Pere Nunis de Berard. De les que retreu En Bover, tres son en llatí, tres en castellà i cinc en mallorquí. Així en surten onze perque una d'elles, l'*Historia de Mallorca*, l'escrigué primer en mallorquí i llavò en castellà, come *Cronista del Reine*, i llavò la deixà an els «Magnífichs Srs. Jurats de la present Ciutat y Regna de Mallorca», segons consta de dit codicil. Tal «Historia» diu ell, «jo he composta ab molt treball», «la qual està escrita duplicada de

RETRATO DEL DR. EN MEDICINA

D. JUAN BINIMELIS

Presbítero, Matemático, Primer historiador de Mallorca

Nacido, 1538; † 12 Enero 1616

ma mia, una en llengua castellana y la altre ab nostre llengua mallorquina», manant que els Jurats «tingan la dita historia» «encadenada com tenen los altres llibres de privilegis, dins lo arxiu y que de aquella no puga esser treta per ninguna causa e rahó». «En cas de contrefacció, lexa dita historia, així la escrita en castellà com ab mallorquí, al collegi de preueras de la Compañía de Jesus». Totes aqueixes previsions no li valgueren de res; aquella «historia» tant l'escrita en castellà com l'escrita en mallorquí, descomparagué fa moltíssims d'anys de la *Casa de la Vila*, i no sabem que anàs an el Collegi dels Jesuïtes. Sols sabem allò que mos ne diu En Bover: 1er que n'hi ha una copia en castellà feta del Paborde Mn. Guillem Tarrassa, a la llibreria de l'Exm. Sr. Comte d'Ayamans, que encara s'hi conserva, gracies a Deu; i 2ⁿ que «el Sr. Capdebou» (al cel sia ell) en tenia «un tom, prou averiat, de l'exemplar llemosí, escrit del mateix Binimelis». Me digueren que els papers d'aqueix Sr. Capdebou pararen a la Biblioteca nacional de Madrid; però mon benvolgut company D. Gabriel Llabrés m'assegura que el volum de l'*Historia* d'En Binimelis que hi ha a tal Biblioteca, no és en mallorquí, sino en castellà; ell en té fotografiades quelques planes. Ens crida l'atenció que la portada del volum IV de la copia del Paborde Tarrassa de la Llibreria Ayamans diga que és una traducció del text mallorquí d'En Binimelis, feta de dit Paborde. ¿Com fonc que feu ell tal traducció? ¿No diu En Binimelis dins el codicil citat que ell «escrigué» la seua *Historia* «duplicada» «de la seua ma», «una en llengua castellana y l'altre ab nostre llengua mallorquina»? ¿Per que doncs, En Tarrassa no copià la redacció castellana, en lloc d'anar-se'n a traduir la mallorquina? ¿Es que En Tarrassa ja no trobà cap exemplar complet de la redacció castellana? ¿Es que En Binimelis feu com el cronista català Puja-des, també del sigle xvi, que començà la seua *crònica* en català i l'acabà en castellà? No sabem què contestar. De totes maneres un fet tenim ben eloquent del menyspreu que patia la «nostra llengua mallorquina» dins Mallorca durant la segona mitat del sigle xvi: que En Binimelis escrigué la seua *Historia* no sols en mallorquí, sinó en castellà. Si això no fonc per fer-la més acceptable, ¿per que havia d'esser? Consideram evident que fonc per això.

Però deixem-ho anar per ara, i vegem si s'és conservat res de la redacció mallorquina de les diferents obres d'En Binimelis,

per poder-lo estudiar come escriptor català. En Bover no diu que haja vistes altres obres en mallorquí d'En Binimelis més que les que retreu baix dels § VI, VII i VIII; i diu que feien un volum en fol, manuscrits que ell tenia en son poder. En Bover deixà tots els seus llibres i manuscrits a la noble familia Brondo, de devora St. Nicolau, que feu ull anys enrera; i D. Gabriel Llabrés fonc l'encarregat de catalogar dits llibres i manuscrits, i ens assegura de que no hi afina mai tal volum en fol de tractats en mallorquí d'En Binimelis.

Desesperant de trobar res d'En Binimelis en mallorquí per poder-le-hi estudiar llingüísticament, vaig sebre que mon benvolgut amic D. Pere Jusep Serra i Cortada, Escrivà d'Inca, tenia un còdic antic a on hi havia quelques fulles de la redacció mallorquina de l'*Historia* d'En Binimelis. Li escric, i me contesta que té, no unes quantes de fulles, sino tot un volum en mallorquí que considera que és un bon troç de dita *Historia*, i me fa la finesa de remetre'm dit volum. ¡Sí que m'hi feu contentíssim aquell bon amic! Aquest volum en fol i enquadernat de plegamí, té 197+10 fols; hi manquen el 1, 6 i 7, i pel mig alguns altres. Me diu l'amic Serra i Cortada que sempre ha vist per ca-seua aqueix volum, que creu que hi anà per via d'un oncle de son avi, frare dominic, Prior de St. Domingo de Pollensa, quant en tregueren els frares. Sospita l'amic Serra que és una copia de qualche frare dominic, tal volta un que nomia Fra Campomar. La lletra fa cara del sigle xvii.

I ¿com sabem que això és un troç de l'*Historia* d'En Binimelis? Ho sabem per la redacció castellana que se conserva a la Llibreria Ayamans, i una altra a la llibreria de la familia Rosselló-Alemany, que just abraça els llibres III i IV (el còdic Serra i Cortada correspón an el llibre III) i además perque an aquest còdic lletgim, a la derreria del fol 163 girat, lo seguent: «En lo original de esta copia se troben uns rims de dita germania (la revolució de 1521-3) los quals relaten moltes morts de molts cavallers y homens de honor é altres y per ser cose que no raferex tote la Istorie, sino principi de ella, la dex de scriure, majorment no constant de ells en dit llibre del Dr. Binimelis». Per lo mateix tenim una copia de l'*Historia* que aquest mallorquí meritíssim va compondre, això és, un de sos llibres, el III, que comença per una descripció de l'illa i llavó una relació de la fundació i estat de les diferents viles mallorquines.

Tenim, per lo mateix, una bella partida de fols de la redacció mallorquina de l'*Historia* d'En Binimelis, i per tant el podem estudiar com a escriptor català. Això és lo que anam a fer amb la gracia de Deu, que voldriem no mancàs a nosaltres ni a negú. ¿Com surt el català de Mallorca dins aqueixa *Historia* d'En Binimelis? Estudiem-ho desde el punts de vista ortogràfic, fonètic, morfològic i sintàctic. Les cites que feim, quant no indicam el fol, són preses del capítol que descriu Mallorca en general, del que retreu quins foren els primers pobladors després de la Reconquesta i del que descriu el comensament i estat de Felanitx, Santanyí, Cabrera, Pollensa i Manacor.

§ I

L'ortografia

1.—No hem d'oblidar que les havem, no amb un escrit autograf d'En Binimelis, sinó amb na copia d'ell, feta an el sigle xvii, més allunyada encara que no En Binimelis del bon temps de les lletres catalanes i que per lo mateix el copista anava més lluny d'osques que no l'autor en materia d'ortografia catalana, i per això és natural que encara hi haja en la copia més errades que no en l'original. Tenint en compte això, vegem com se presenta d'ortografia el català de Mallorca dins l'*Historia* d'En Binimelis.

2.—S'hi presenta ben consevulla, i és natural que sia així. Els antics escriptors catalans, com els de les altres literatures antigues, no tenien sistematisada l'ortografia, i escrivien molts de sons de maneres ben diferents, però així mateix observaven els catalans ordinariament certes regles, que s'anaven generalisant i fixant més o menys segons la major o menor cultura de l'escriptor. Aquest curs ascendent de l'ortografia quedà interromput i desgavellat amb l'invasió castellana que esbroncà per tot arreu an el sigle xvi, adoptant insensiblement els escriptors catalans les normes ortogràfiques castellanes, aplicant-les esburbadament, bàrbarament an el català, resultant un cocòrum ferest per lo divergents que son la fonètica castellana i la catalana, que té tot un esbart de sons que no coneix la castellana. En Binimelis representa el moment d'invasió franca de l'ortografia castellana dins les lletres catalanes; conserva encara moltes pràctiques de la bona tradició ortogràfica nostra, però empra sovint grafies ubertament castellanes, entremesclades amb les genuïnament catalanes,

demonstrant que havia perduda la búxola i el quest de l'ortografia tradicional.

3.—No segueix la regla, que tampoc seguïen gaire els antics escriptors catalans, de escriure amb majuscla els noms propis, i així veiem que posa *francia* (França), *vanecia* (Venecia), *francie*, *flandes*, (Flandes), *la llonge* (Llonja), *diescorides* (Dioscòrides), *tubal* (Tubal), *noe* (Noè), *troya* (Troya), *sidonia* (Sidonia), *tiro* (Tir), *falanitx* (Felanitx), *falanitg*, *cala lombarts* (Cala Llombarts), *porto pi*

4.—No posa cap apostrof mai, sino que escriu: «se a [ha] pres» f. 3, «la illa» ib. «lo assento» ib. «la Auropa» ib. «la Africa» ib. «lo especta» f. 3 g., «servaxen de ales» f. 4, «de olis es tan fertil» ib. «multitud de oliuar» ib.

5.—La preposició *a* un cop l'acentúa i un cop no. Vetaquí casos de *a* sense accent: «se refaria *a* la Africa» f. 3, «...*a* la libra...» f. 3 g., «...*a* lo que mes pot donar...» ib., «*a* la part de ponent» ib., «...*a* distancia de 30 millas» ib., fins *a* la ribera, f. 5 g. Els antics escriptors catalans no havien aczentuada mai tal preposició; l'aczentuar-la fons cosa dels castellans sense cap fonament ni motiu, imitant-los servilment els escriptors catalans com En Binimelis.

6.—Es ben notable que desiara seguesca una tradició que se veu que hi havia a Mallorca, ben antiga, de representar per *a* el sò apagat de *e* tònica, per l'estil de la *e* del francès *ce*, *que*, *me*, i de *i* l'alemany *Vater*, *mutter*, *teuer*, que en fonètica representam per *é* i *ê*. I així trobam escrit dins aqueixa *Historia*: «tenen los *ventralls* molt humits» f. 8 g. (i més avall posa: *ventrells*), *fayen* alguns conventiculos, f. 131 g., —, consentiment *para* tot lo que fan, f. 132, —, *paraxen* inacecibles, f. 2, —, allí *acodaxen*, f. 95, —, per una *vau* que ohi, f. 167 g., —, *pranen* la colle, f. 102 g.—Un tal G. Reixach, dins la seua versió catalana de *La Questa del Sant Graal*, feta l'any 1380, ja usava la mateixa grafia per representar aqueix sò, això és, el representava per *a*, escrivint *avar*, *maravale*, *conach*, *daya*, *promase*, no *dau* entrar, *nat e esporgat*, *dau esax*, en lloc d'*haver*, *maravella*, *deya*, *promesa*, no *deu* entrar, *net e esporgat*, *deu esser* (Veïau *Bolletí del Dicc. de la Llengua Cat.*, T. VII, p. 343-4). I no sols això, sino que un amic nostre, molt destre en pintar les costums i vida íntima de la pagesia mallorquina, ens ha enviats diferents escrits a on qualque vegada escriu també amb *a* aquell sò. Envers d'això, per lo mateix, En Bini-

melis se demostra genuïnament mallorquí.

7.—A on fa una confusió feresta, és en la *a* àtona i *e* àtona, apagades totes dues i que en la pronúncia se confonien llavò com se confonen ara dins totes les Balears, Catalunya oriental i central i Catalunya francesa. Els antics ja s'hi erraven molt, ben abans de l'influència castellana; però seguien casi sempre la regla de posar *-es*, a la desinència dels plurals femenins, allà on an el singular solien posar *-a*, com també solien posar *-es*, *-en* en les desinències verbals de la 2.ª pers. singular i 3.ª plural. Doncs bé, En Binimelis an aqueis casos un cop posa *-a*, *-es*, *-en* i un cop posa *-e*, *-as*, *-an*, i no és que envers d'això se retgesca per l'etimologia llatina; amb lo qual se demostra banyarriquerat de l'influència castellana a luf. Vetaquí uns quants d'exemples d'aqueixes confusions; en poriem omplir planes i planes, tantes n'hi bellugen: «*espectas*» (*aspectes*), «*climas*» (*climes*), «*pantagona*» (*pentagona*), «*les ditas paraleles*», «*ho demostre*», «*se referia*» (*referia*), «*Auropa*» (*Europa*), «*les illas*», «*en fore*» (*enfora*), «*reho*» (*raó* < *ratione*), «*lo promontori ques llanse* (*llança*) mes al ponent», f. 3 g. «*prangue*» (*prengué*), «*Baranguer*» (*Berenguer* < *Berengarius*), «*cale lombars*», «*neuagans*» (*navegants*), «*mira de*», «*les suas montañes*», «*cefrans*» (*safra*), «*xexas*», «*le Illa*», «*megrans*», «*les fortaleras*», «*plagadissa*», «*templa*» (*Temple*), «*aygue*», «*saqueñs*» (*sequences*), «*habitadors subjectas*», «*erenas*» (*arenas*), «*espariencia*», «*egitats*» (*agitat*), «*enem*», «*tanim*» (*tenim*), «*los grans effectas*». I mentres per un vent escriu «*podien*», «*celebren*», «*se arropen*», «*abrassen*», «*tenen*», «*escampen*», «*mengen*», «*egiten*», «*venen*», «*pensen*», «*viuifiquen*», «*arriben*», «*veuen*», «*executen*», «*nomenaren*», «*basten*»,—llavò ens escriu «*digueran*», «*serian*», «*carregan*», «*lleuan*», «*eran*», «*tenan*», «*restan*», «*vestan*», «*dexan*», «*enseñan*», «*obeyescan*», «*recrean*», etc. etc.

8.—Els antics no aczentuaven les paraules agudes que acaben en vocal, lo qual duia moltes de confusions i perplexitats an els llegidors. En Binimelis ordinariament no aczentúa les paraules aqueixes, però devegades sí; i així escriu, v. gr. «*li esta a la dreta*», «*africa*» (*africà*), «*gadita*» (*gadità*), «*raho*» (*raó*), «*deuocio*», «*assi*» (*assí*), «*conquotcio*», «*decotsio*». «*disposicio*», «*mencio*» (*menció*), «*regio*», etc.—Tampoc no aczentúa les paraules *planes* acabades en consonant (*últim*, *títol*, *cònsul*, *pàmpols*;

etc.) ni les *esdrújoles* (*tàpera*, *pàguera*, *xàvega*, *esdròfules*, etc.). En tot lo qual seguia ben bé la tradició dels vells escriptors catalans, que no posaven mai cap aczent, ni els castellans tampoc, per dir-ho així com és.

9.—La *c* devegades ^a) la suprimeix al mig de dues consonants; i així escriu «*dons*» per «*doncs*» (conjunció ilativa); ^b) o la fa *ñ* (*ny*) i escriu «*saqueñs*» per «*sequences*» (< *sec*); ^c) o davant *e i* la fa *s*, i així escriu: «*mensio*» per «*menció*», «*grasiles*» per «*gráciles*», «*exsita*» per «*excita*», «*sinch*» per «*cinc*»; ^d) o la confón amb *q*, i escriu «*qua*», «*enquantren*» en lloc de *coa*, *encuantren*; ^e) i, en esser doble, la confón amb *ts* i *tc*, i escriu «*descotsio*» i «*concotcio*» per *decocció* i *concocció*; ^f) i també torna a la rel llatina i posa *t* en lloc de *c*, escrivint «*decoctio*», «*conditio*».

10.—En lo que no's demostra gens acastellanat és en la representació del sò dental-explosiu (*d t*), que en català sona sempre *sort* (*t*) i no *sonor* (*d*) en esser final, i per lo mateix no escriu *casad*, *forsad*, *sabud*, *multitud*, *tot*, *ciudad*, etc. sinó «*casat*», «*forsat*», «*sabut*», «*multitut*», «*tot*», «*ciutat*». I fins i tot posa *t* i no *d* quant aquest sò dental explosiu és intervocàlic, procedent d'una *t* llatina, fins an els casos que avui ja pronunciam i escrivim *d*, sense que se pugui dir que siga cap castellanada, ja que és una llei del català el fer *sonor* (*d*) aqueix sò llatí *sort* (*t*) intervocàlic; i així escriu: «*qualitat*», «*caritat*», «*Trinitat*», «*Universitat*»; «*inaqualitat*», etc. Per aqueix vent no li teu res l'influència castellana.

11.—A on trampoletja fort, és en l'us de la lletra *g*, com hi trampoletjaven tots els antics escriptors catalans i fins els llatins desde que devers el primer sigle de la nostra era el sò *velar-explosiu-sonor* que tenia la *g*, no sols davant *a o u*, sinó també davant *e i*, com la gamma grega,—experimentà una tramudança: davant *e i*, vocals que s'articulen an el paladar de davant, deixà d'esser *velar-explosiu-sonor*, i torna *prepalatal-fricatiu-sonor*; resultant que la *g* desde aquell moment serví per representar dos sons, tan diferents i decantats un de l'altre. Lo qual dugué una gran confusió entre els escriptors d'aquells temps i de tots els posteriors, que confonien la *g* davant *e i* amb la *j*, i devegades posaven *j* allà on pertocava haver-hi *g* i *g* allà on pertocava haver-hi *j*. Aqueixa confusió perdurà durant tota l'edat-mitja i encara durava en temps d'En Binimelis, com se veu dins la seua *Histo-*

ria, a on posa, davant *e i*, un cop *g* i un cop *j*, v. gr. ,formatje, i formatge,—,homenatge, i ,homenatge,—,setjetia,—,llonge, etc. I no sols això, sino que, en lloc de posar *gu* davant *e i*, per indicar que tal *g* representa el sò *velar-explosiu-sonor* de *gust*, *gost*, *gat*; en lloc d'escriure *guar*, *desguar*, *puguen*, etc., que era lo que calia escriure, posa de vegades: ,la puguen ells firmar, f. 149 g.—,desgiaren tots los bandetjats, f. 143 g.—,que *gias* en Came grossa, (un malfactor) f. 143 g. En canvi, qualche volta dona a la *g* davant la *a*, no el sò *velar-explosiu-sonor*, sino el *prepalatal-fricatiu-sonor*; i, en lloc d'escriure: ,se'n pugaven, escriu: ,sen pugauen per la Sala, f. 140 g. Repetim que els antics escriptors catalans feien totes aqueixes confusions per pa i per sal.

12.—En la *h* també haubetja fort. A lo millor en posa allà on no pertoca i escriu: «reho», «raho», «haont», «hedat», «prouehir», «ahont» (a on), «hisqueran», i llavò no en posa quant pertoca, escrivint: «aquesta descripció se a (ha) pres dels espectas dels climas» f. 3, «del un al altre hia (hi ha) gran trast» f. 3 g., «que à (ha) molt temps», «Ay (hi ha) també febres habituals», «à (ha) donat remei», «hia (hi ha) tanta copia», «auien de abitar», «auem dit», «auian», «aurien», «aguessen de habitar», «a les ores an (han) dessembarcat», «casi noya (no hi ha) aygues», «siya (si hi ha) vaxells».

13.—Escriu amb *ll* el sò de doble *ele*, i llavò escriu amb lo mateix signe el sò de *elle*, resultant la natural confusió pel qui llig, que no sab de quin sò se tracta; i així per un vent escriu: «Galluo», «bellicosos», «excellent», «paralleles», «debellà» (tots aqueis casos són de dobla *ele*), i llavò per altre vent escriu: «Maltorca», «Illa», «pinpinella», «folletjar», «muralles», «ellas», «aquellas», «colle», «belle», «Pollensa» etc. (tots aqueis casos són de *elle*). I no sols això, sino que de vegades escriu just amb una *l* el sò de *elle*, i així posa: «cale lombars», «cale lombarts», quant descriu *Cala-Llombarts* de Santanyí. En tot això En Binimelis no feia més que seguir la tradició dels antics escriptors catalans, que mai arribaren a establir una norma per representar distintament el sò de *ele* doble i el de *elle*, com tampoc representaven distintament el sò de *ele* senà i el de *elle*. I assò tampoc tenia res que veure amb l'influencia castellana. Per tal motiu hem establert que el sò *medi-palatal-lateral-sonor* de *ella*, *pella*, s'escriga amb *ll*, i el sò *dental-*

lateral-sonor-prolongat de *cella*, *balle*, *colle-gi*, s'escriga amb dues *elles* i un puntet al mig a mitjana altura, per que no el confoguen amb un punt qualsevol. El guionet entre les dues *elles* no serveix perque és el signe d'unió dels elements de les paraules compostes: *aixuga-mans*, *torca-boques*, *es-caufa-panxes*.

14.—El sò *medi-palatal-nasal-sonor* els escriptors catalans sempre l'havien representat per *ny*, mentres que els castellans el representaren de molt vell per *ñ*. Fins an el sigle *xvi* i encara durant la segona mitat, de plena invasió castellana, tal signe no entrà dins les nostres Lletres, d'ont l'ha tret l'actual Reneixement, tan repugnant ens era. En Binimelis no se sabé sostreure a tal invasió i admeté la *ñ*, però de vegades emprava també la *ny*, i ben sovint mesclava els dos signes escrivint *ny*. Vaja! un desgavell! Ventassí uns quants d'exemples: «Catalu-*ñe*», «Sardeña», «muntanyes», «señors», «enganyats», «lluñy», «anyys», «dañys», «ay (hi ha) ordinariament molta tiranye». En cap paraula mostra tanta de vacilació com en l'adverbi *menys* (< *minus*), que escriu de totes aquestes maneres: «menys», «meñys», «menjs», «menis», «mens» («fossen no mens de 100 pobladors»).

15.—En lo que seguia prou feelment la tradició dels antics escriptors catalans, era en l'us de la *q* en moltes de paraules que la tenien en llatí; i així escrivia: «quatre», «qual», «quant».

16.—També observa ordinariament la bona tradició catalana respecte de la *-r* (final); que ordinariament escriu, maldamment no la pronunciassen ja en aquell temps. Es ver que qualche pic li escapa «enues», «vorados», «habitados», en lloc de *envers*, *voradors*, *habitadors*, que és lo que pertoca escriure per mantenir la fesomia dels mots i evitar aczents i altres emperons; ordinariament observa la regla d'escriure tal *-r* «señors», «cauallers», «millores», «primers», etc.). I n'observa una altra de regla en l'ús de la *-r*, que l'immensa majoria dels escriptors de l'actual Reneixement no la saben observar: aquesta regla és de no posar tal *-r* an els infinitius que no'n duen segons l'etimologia llatina, i posar-n'hi quant l'etimologia ho demana; i així escriu «pendre» (< *prehendere*), «veure» (< *videre*), «retreure», (< *retrahere*), infinitius que's formaren perdent-se no la *-e* final, sino la penúltima; mentres que escriu: «crexer» (< *crescere*), «discorrer» (< *discurrere*), «regonexer», (< *recognoscere*), que's formaren perdent-se la *-e* final i conservant-se la *-r* que duien

devant, que així tornà final.—Per si n'hi hagués cap que posàs en corantena això que acabam de dir de la perdua d'aquelles *ee* de tals infinitius llatins, li recordariem que els *futurs* d'aquells verbs comproven allò que deim. Ja se sab que el *futur* dins totes les llengües neo-llatines se forma de l'*infinitiu* del verb que's conjuga i del *present* de *haver*. Ara bé, veiau com fan el *futur* aqueis verbs que hem retrets: *pendré* (pendre-he), *veuré* (veure-he), *retreuré* (retreure-he), *crexeré* (crexer-he), *discorreré* (discorrer-he), *regonexeré* (regoneixer-he). ¿S'atansará encara nêgú a posar-mos cap tilla envers d'aixó?

17.—A on li feu mal l'influencia castellana, fônc en l'ús de la *s* senà i de la doble (ss), per la representació del sò *alveolar-fricatiu-sonor* i l'*alveolar-fricatiu-sord*. El castellà tenia primer aqueis dos sons, però los perdé precisament an el sigle xvi, i la seua influencia dalt els escriptors catalans feu perdre el quest an aqueis, que acabaren per confondre i embullar la representació gràfica de tals sons. Desorientat En Binimelis per tal influencia, tan aviat observa la regla com aviat la romp; i així un cop escriu: «trase», «cosaris», «plasa», «com si fosen»; i un altre cop escriu: «cossaris», «fossen», «abundantíssima», «moltíssims», «assento». I qualque pic, en lloc de *s*, m'hi clava *c*, i escriu: «cetra» (safrà), «no cens cause», «Cicilia» (la illa), «pacions», «proceguir». No és que els antics escriptors catalans observassen sempre la regla sobre la *s* senà i la doble; però per cada vegada que la rompien, l'observaven cent vegades, mentres que En Binimelis cada punt hi traveia. —Usa també malament la *-s* líquida, inicial de mot, puis un cop posa *s-* i un altre cop *es-*, fins tractant-se del mateix mot, v. gr. «scrofula» i «escrofula», «stimadors» i «estimadors», «star» i «estar», «iglesia» i «sglesia».

18.—També sopega ben sovint en la regla de la *-t* final, en sobrevenir-li una *-s* darrera per formació de plural. En tal cas, la *-t* no sona, però pertoca escriure-la per conservar la fesomia del mot i evitar confusions. A dir ver, els antics escriptors catalans deixaven ben sovint dins el tinter tal lletra. Vetaquí alguns casos d'això dins En Binimelis: «nauegans», «formens», «distans», «mols», «alimens», «mouimens», «malals», «pars», «pors» en lloc de *navegants*, *forments*, *distants*, *mols*, *aliments*, *moviments*, *malalts*, *parts*, *ports*.

19.—En l'ús de la *v* se confón com els antics escriptors catalans i castellans, po-

sant casi sempre una *u* en lloc de *v*; i així escriu: «enues», «deuant», «convinga», «inuern», «nomenaue», etc., en lloc de *envers*, *devant*, *convinga*, *iveru*, *nomenava*. Aquesta confusió era general encara an el sigle xvi.

20.—Cau sovint també allà on queien tant els escriptors catalans d'en-primer, que escrivien afegides paraules que pertocquen estar des-separades, senzillament perque són diferents paraules, i la bona ortografia demana que tota paraula s'escriga tota sola, decantada de les altres, així com s'hi pronuncia radicalment. Vetassí alguns casos de tals embolics de mots d'En Binimelis: «desta (d'esta) manera», «laltre» (l'altre), «tantost *nols* (no els) descobrin», «...los molts llegums. . *ques* (que's) cull», «laltre (l'altre) *ques* (que's) diu cap blanch», «promontori *den* (d'En) Grosser», «la ribera *dest* (d'est) port», «*destos* (d'estos) dos portals», «...casi *noya* (no hi ha) aygues», «*hia* (hi ha) una torre», «e enuia *pèra* (per a) *dasso* (d'assò) a Ramón Dezbrull», «*noy* (no hi ha) *pereque* (per a que) detenirsi» (deter-nir-s'hi).

21.—Envers de la grafia de la partícula pronominal, proverbial i proadverbial *hi* En Binimelis presenta, poc sà poc llà, les mateixes vacil·lacions que els antics escriptors catalans, que a vegades grafieren tal partícula escrivint-la amb *h*, com demana l'etimologia *hic*, adverbí de lloc, i de vegades la posaven sense *h* darrera *s*, *n*, o l'escrivien amb *y* en anar darrera vocal. Això feia també En Binimelis, com ho demostren els següents exemples agafats a l'atzar: «*noy* (no hi ha) *pereque* (per a que) detenirsi (deter-nir-s'hi)», «lo poc *spay quey* (que hi ha)», «casi *noya* (no hi ha) aygues», «*hia* (hi ha) una torre», «*siya* (si hi ha) *vaxells*», «poden en ell *estari* (estar-hi) fins à 12 galeras», «*arribanthi*», «hi ha una aygua», «quants *cossaris hi* arribassen», «per *estari* (estar-hi) *vaxells* grans», «foren de parer que *si* (s'hi) enuias una nau, de quatre que *ni* (n'hi) auia», «les vegades *quey* (que hi) son venguts», «les qui primer *hi* hauia», «*cabranhi* fins en 100 *vaxells*», «que sen *hi* edificas una», «*cabenhi* fins en 40 *vaxells*», «*envienhi*... tres guardes», «*podentsi* (podent-s'hi) retirar», «*jay* (ja hi) eren».

22.—També anava a la biorxa i desorientat com els vells escriptors catalans En Binimelis en la grafia de l'altra partícula pronominal, proadverbial i proverbial *en*, *ne*, provinent del llatí *inde*; puis l'escriu confegida amb el reflexiu *se* i altres mots.

Vetassí alguns exemples: «...de quatre que ni (n'hi) hauia», «sen (se'n) ha feta menció», «que sen (se'n) hi edificàs una», «la uila de falanig ne paga altres 40», «anasen» (anà-se'n), «conta la donacio que lin (li'n) feu D. Jaume», «...podent... aprofitarsen (aprofitar-se'n) molt», «sen (se'n) pujaren», «sen (se'n) isqueran», «sen (se'n) auien portada la artilleria», «no sen (se'n) pogueren partir», «vinguerensen (vingueren-se'n) al port».

23. — En lo que s'embuiava també En Binimelis, com els antics escriptors catalans, era en la representació del sò *prepalatal-africat-sord*, en esser final de mot, i així un cop l'escriu per *-tx*, un cop per *-ig*, un cop per *-tg*, segons demostren aqueis exemples: «en aquest endemig», «llabetx», «llabetg», «falanitx», «talanitg», «al mitx jorn». També balbetja fort en la representació del sò *prepalatal-africat-sonor*, representant-lo ara per *-tg-*, suara per *-tj-* davant *e i*, i així escriu: «setjeties», «formatge», «ventatje».

§ 2

La fonètica

24. — La fonètica d'una llengua moderna no és gens bona d'aglapir a través d'un escrit, si se tracta de precisar-la fins a la derrera til·la, i el motiu és que les llengües modernes no poren tenir l'ortografia *fonètica*, això és, que només atenga an el sò i prezindesca absolutament de l'etimologia i de la tradició, lo qual no ha fet mai cap llengua. L'ortografia grega i la llatina eren primitivament just *fonètiques*; ara les llengües que en brollaren, ja no ho poren esser perquè perdrien llur tesomia. Per aquesta raó hi ha tants de reclaus per precisar ben bé la *fonètica* de qualsevol sigle passat del qual no romanguen monuments vius, sino just escrits.

25. D'aqueix bossí de la redacció catalana que ens queda de l'*Historia* d'En Binimelis, se col·letgeix que la *fonètica* o *pronuncia* del Català de Mallorca de la segona mitat del sigle xvi era, poc sà poc llà, com ara. Així se desprèn de la manera que té En Binimelis de representar els diferents sons de la llengua.

25.—Els sons vocals se veu que no han variat gaire de llavò ensà. La *a* àtona i la *e* àtona tenien el mateix sò que ara; per això En Binimelis les confonia, i un cop posava *a* i un cop *e*, sense atendre en res ni per res a l'etimologia, i fins dins la mateixa paraula representava el mateix sò ara amb *a*, suara amb *e*. Ho hem vist amb els exem-

ples retrats dins el n.º 7; no cal repetir-los.

27.—Se veu també que ja llavò tenia el català de Mallorca el sò enfosquit de *e*, no sols àtone, sino ademés tònic. Ho comprova la manera que vérem (n.º 6) que tenia En Binimelis d'escriure paraules com *ventrells*, *pareixen*, *per a tot lo que fan*, *regonexer*, *feyen*, *veu*, que escrivia: *ventralls*, *paraxen*, *regonaxer*, *fayen una van que ohi*. Es evident que totes aqueixes *aa* no porien sonar clares, com en castellà, sino enfosquides, come àtones, just *e* àtona, tota vegada que En Binimelis a cent altres endrets de la seua *Historia* escriu aqueixes mateixes paraules posant *e* en lloc de tal *a*. Romanistes de cap de brot sostenen que en primer tal *e* enfosquida (*ə*) tònica era general a tot el territori de la llengua catalana, allà on avui és exclusiva de les Balears.

28.—Se veu que an el sigle xvi ja confonien la *i* i la *e* àtones, ben sovint, com les confonen ara especialment a Ciutat; per això En Binimelis escriu: «binifici», *binifet*, f. 24 g. «*diguda* (*deguda*) defensa».

29.—També se veu que an el sigle xvi hi havia *elisió* o perdua de sons de vocals quant pronunciaven seguides dues paraules que una acabava en vocal i la següent hi començava, si un d'aquells sons vocal era *a* (*a*, *e* àtones). A les hores les dues paraules se pronunciaven confegides, com si fos una, com ho demostren el exemples del n.º 20, just així com ho feim els catalans d'avui, just així com ho feien els anteriors an el sigle xvi. Si En Binimelis, com els altres escriptors catalans, no escriu confegides les paraules seguides que la primera acaba en vocal i la segona hi comença, no és que no les pronunciassen ja llavò confegides, sino per la força del bon sentit ortogràfic que rebutja la confusió que resultaria massa grossa si s'escrivien confegides totes les paraules que s'hi pronunciaven. Hi ha que notar que d'aquelles paraules que s'hi escrivien, sempre n'hi ha una de secundaria: *de*, *la*, *lo*, *per*, *ne*, *hi*, etc.

30.—Se veu també p'En Binimelis que an el sigle xvi pronunciarien com ara la preposició *amb* (*ab*), això és, com *en* davant consonant o assimilant la *-b* a la consonant següent. Així veim que escriu En Binimelis: «un pou *en* (amb) molta aygua», «y *ap* (amb) poca resistencia las prangueren», «*ab* poluores destemplades *en* viblanch», «alguns la mesclan *en* mel», «esta aplicada també *en* poluore», «vingueren *en* tubal net de noe», «y possehiren *en* violencia... estas illas», «vingueren *en* gran potencia».

31.—Se veu igualment que ja an el sigle XVI la *c* ni la *t* entre *n*, *l* o *r* i *s* no sonaven, com no sonen ara a Mallorca; ho comprovem els exemples retrats d'En Binimelis n.ºs 9 i 17. També se perdía la *r* davant *-ns*, i així veim que escriu: «fons» per *forns* («tots los carrers i fons y aygues e molins» f. 22).

31.—Dels exemples retrats dins el n.º 16, se desprèn que en temps d'En Binimelis ja no pronunciaven ordinariament els mallorquins la *-r* final ni quant anava seguida de *-s*. Es lo que fan avui tots els balears i tots els catalans del Principat i bona part dels del Reine de Valencia.

§ 3

La Morfologia

33.—La forma i estructura de les paraules que la Morfologia estudia, ja és més bona d'atènyer que no llur pronúncia a través d'un escrit no fonètic com el d'En Binimelis. Molts són els mots castellans que se balluguen dins la seua *Historia*, però fóra d'això la llengua encara hi surt prou pollent, prou opulenta de vocabulari, que fa endevinar la baldor i magnificència dels sigles anteriors, quant galletjaven dins les lletres catalanes un Bt. Ramón Lull, un Eiximenis, un Bernat Metge, un Juanot Martorell, un Jaume Roig, un Ausies March.

34.—De mots ubertament castellans n'hi ha tot un esbart de molt mals averanys. Ventassí uns quants: ,angulo, ,emeno, (*ameno*), ,cartaginense, ,ambito, ,Galluo, (*gallic*, de la *Gallia*, francès), ,Sardonico,, ,Corseco, ,cerca de vuit mesos,, ,minoricence,, ,absurdo,, ,ebusino,, ,mediocre,, ,pireneos,, ,pingües,, ,grasiles (*gráciles*), ,tenua, (*tenua*), ,celeste,, ,influxo,, ,antidoto,, ,regalo, ,socorro,, ,absinthio, ,*sputo* de sanch, ,caspios, ,fenices, ,quisa, (*quizá*), ,Gerion, ,mediterraneo, ,Cecilio Metelo, ,vandalos, ,godos, ,Normandos, ,Pipino, ,posa cerco, (a una ciutat), ,asiento, ,continuos, ,Plinio,, ,una norie,, ,apparato,, ,reparo,, ,comerci(o), ,passos geométricos, ,conventiculos. Sembla, mentida que un home que sentia tant el català i que l'escriu tan llampant, com surt dins la seua *Historia*, tengués pit i no li repugnàs etzibar dins els seus escrits aquell raig de castellanades tan ferestes. Això demostra el poder de la moda i lo que pot l'ambient de l'època que un respira: en canvi brolla de la ploma d'En Binimelis tot un

esplet de mots que llingüísticament valen un món, com anam a veure.

35.—En Binimelis segueix la tradició de tots els escriptors mallorquins, anteriors a l'actual Reneixement, de no escriure mai els articles derivats del llatí *ipse*: *es*, *so*, *s'*, *sa*, *ets*, *sos*, *ses*, que no és duplós que existien, com ho demostren els llinatges de llavò, v. gr. SA-vall, SA-garriga, SA-fortesa, DES-puig, DES-brull, DES-còs, S'anglada, DES-mas; etc. De manera que En Binimelis posa amb els noms femenins sempre *la*, *les*, i amb els masculins *lo*, *los* i qualque pic *el*, *els*. Vetassí uns quants d'exemples: ,*los* molts llengüms ques cull, ,*lo* cap de la pedra (Capdepera), ,*lo* mar, ,*lo* promontori, ,*los* promontoris, ,mes al ponent que *lo* cap de la figuera, ,*lo* abit, ,*lo* ayre, ,*lo* traydor, ,*lo* Compte D. Baranguer. Vetassí alguns casos de *el*: ,tot *el* binifici, ,per *els* carrers, ,per tot *el* cos.

36.—L'article personal *En Na* l'usa En Binimelis tal com l'usam encara a les Balears; i així escriu: ,*En* Bagur,, fol 134 girat; ,dir en *en* Colom y en *en* Cosme Bonet, f. 138, ,*Anen* Proeth... *Anen* Baral y en *en* Betxajdo, f. 16 g. Qualque volta també usa *lo* per article personal: v. gr. ,y *lo* Raphel Arnau... era de parer, f. 145.

37.—Respecte dels *pronoms* hi ha prou que dir: a) *Pronoms personals*. Surten dins En Binimelis els mateixos que usam ara: *jo*, *tu*, *ell*, *nos*, *ens*, *nosaltres*, *vos*, *us*, *es*, *vosaltres*, *ells*, *lo*, *los* en *nominatiu*, i en cas *retgit*: *me*, *em*, *mi*; *te*; *se*, *es*, *lo*, *los*, *el*, *els*, *li*. No hem trobat en-lloc *et* (inversió de *te*), però és segur que s'usava, allà on trobam tan sovint *em*, *es* per *me*, *se*; tampoc no hem aglapit en-lloc *ti*, que sens dupte ja devia haver desaparegut de Mallorca en temps d'En Binimelis. Tampoc no hem trobat que ús mai la forma, tan freqüent avui en dia, *els'e* [élsə]; això no obstant creim que an el sigle XVI s'usaria tant aqueixa forma com ara, perque la consideram antiquíssima dins el Català, com vérem demunt el *Bolletí del Diccionari*, T. VI, p. 384-5, puis té tot l'aspecte d'una forma doble provinent dels dobles llatins *illos-ipsos*, *illas-ipsas*, que passaren dins la llengua *d'oc* i *d'oïl* baix de les formes *elses*, *lözi*, *lozi* i *lezi* (Veiau Meyer-Lübke, *Gram. der. Rom. Sprachen*, T. II, § 76, 83.— Vetassí els exemples que hem trobats dins En Binimelis ensá i enllà de totes aqueixes formes: ,sou *vos* quim (qui'm) ,volieu... menar ferma (fer-me) llensar..., f. 134 g.; ,trobant-me per lo alt, f. 2; ,*em* pens, f. 138; que *vos* nos lliureu un acte, f. 138;

,alli *eus* staua lo temps cere (serè), f. 2; jurant... *quens* degollaran, f. 138 g., ...a *mi* dit Sitjas, f. 146 g.; *jous* requerex, f. 138; *nosaltres*..., f. 146; *vosaltres*, f. 149; ...ves y digues al Bisbe qui *te* enuia..., f. 154; *nos* (no es [*eus*]) perturbeu *queus* dich y *es* (*eus*) fas certas à les dos (germanes) que lo meu espos uos donarà marit, f. 167 g.;—*los* de Pollensa... han conservat la *llur* política; *los* de Mallorca hay prouehiren; *envianthi los* de St. Añi tres guardes; *els* es concedit, *les* puguen vendre, *pren* lo foch... y donel à la del Cap..., *en res lo* volien obeir, f. 139, *perque el* tenien per suspecte, f. 144, *prometent lo* Rèy de bestreurels part dels gastos, *donel* (el foc) e comuniquel à la del port, *portarenlo*... a la plasa, *lo* apedregaren y *li* llevaren la vida, *nols* (no els) descobrin, *apres le* han dividida, *per ont li* assenta bateria y *el* prengue, *les* prengueren,, *ningu el* podia suspendre,, f. 142;—*diuse* lo cap de Formentor, *veuse* així..., *diuse* aqueix Castell de St. Tueri, *ordenaren* que *es* fessan 35 basses, *mena ques* fes de tal manera, *les* coses *ques* cullen, *ys* (i's) feu señor de tot, *se* li concediria... allò que demanaua, f. 167.—^{b)} *Pronoms possessius*. Els que hi hem trobats són: *meu, ma, mia, mon; seu, sua, son; sa, ses, sos; nostro, nostra, nostres*. És segur que també usava En Binimelis *meua, mos, meus, meues, mes, mies; ton, teu, teua, tua, tes, teus, teues, tes, vostro, vostra, vostros, vostres*. Com ell no posa casi mai cap diàleg ni paraules textuales que aqueix o aquell diguen, resulta que les formes de 2.ª persona no surten casi mai. Vetassí això que li hem pogut aglapir: *defensar nostres* drets... per *nostres* llibertats, fol 132, *obligar nostros* bens, f. 146 g., *escrites de ma mia*, Codicil d'ell (Bover, *Biblioteca de Escritores Baleares*, T. I, p. 102), *en me* (ma) persona, f. 166, *del meu* cor, f. 165 g., *la mia* alegria, f. 166, *tret del seu* vas, f. 137, *sens voler* obeir *son* Rey y Señor, f. 145, *coualca en son* cauall, f. 133, *molts homens* vingueren ab *sa* bandera, f. 145, *les sues* muntanyes, *la sua* trauesia,, *sol acudir* lo poble per *ses* deuocions, *hont sta lo seu* surgidor, *obeyescan à sos* mouiments, *haont* tenguessen *son* bestiar, *executen ses* propies forces. Les formes *teu, seu* no són primitiues dins el Català, com ho és *meu*, del llatí *meum*. Demunt el *meu* se formà analògicament el *teu, seu*, que substituï el *tua, sua*, sortits del llatí *tuam, suam*; per això sens dupte En Binimelis encara usava tant la forma *sua*, i també devia usar la

tua.—Usa també ben sovint el *possessiu de pluralitat* *llur*, avui completament esveït dins el llenguatge vivent a les Balears; però dins En Binimelis mateix se veu que els altres *possessius* ja el substituïen espesses vegades perque ni els escriptors tenien ja consciencia del seu valor propi i exclusiu. Ventaquí uns quants d'exemples: *callam llurs* obres, (dels cauallers)... *dissimulam llurs* flaqueses, f. 132, *que la llur* maquina (dels *agermanats*) staua descuberta, f. 132 g., *no volent lo* official aderir à *llur* demanda, (dels *agermanats*), f. 137, *als* tals inobedients los señassen les *llurs* cases, f. 139 g., *los Jurats* per causa *llur* (dels *agermanats*) ho suplicauen, f. 142, *per mes* fortificar la *llur* tretzena, (dels *agermanats*) f. 143, *la llur* presencia, (dels Jurats) f. 145, ...y era la *llur* intenció, (del cartaginesos), ...als qui edificassen... pagar part dels gastos de *llur* edificació, ...els Romans... no han mudat... la *llur* noblesa, (dels Pollensins), ...han conservat la *llur* política, (dels Romans).—^{c)} *Pronoms demostratius*. No usa gaire En Binimelis els pronoms composts *aquest, aqueix*; ja usa més *aquell, aquella*. Lo que empra casi sempre són els simples: *est, estos, esta, estes, essos*, avui només usats dins el Reine de Valencia. Qualque pic posa la forma plural *aquestos*, (*aquestos* monjos, f. 101 g.). Lo que no hi hem trobat, és la forma *això*, però sí *assò, açò, ço*. Ventaquí exemples: *la ribera dest* port, *esta* total ruina,, *en est* endemitx, *lo demes destos* dos portals, *essos* e altres adjutoris, *nos* quietava ab *assò*, f. 147 g., *per ço* que molt importaua, f. 145, *per ço* staua dins lo Castell, f. 142, *enuia* pera *dasso* à Ramón Dezbrull, *per ço* feren lo dit acte, f. 146 g., *ço* és en llochinent, f. 142 g., *parlant asso* ab gran rabia, f. 145.—^{d)} *Pronoms relatius*. Usa En Binimelis els mateis que usam ara: *qui, que, quins, quina, quines, qual, quals*, i en lloc de *cuyo* usa el circumloqui *del qual*, tal com l'usaven els antics escriptors catalans, i que no tenim avui altre llivell que seguir *llurs* petjades, tota vegada que no són admisibles *cuyo, cuya*. Ventassí un parell d'exemples: en *quins* por(t)s y llochs se puguen retreure, ...a altres a *qui* voldran, *altres qui* stauen presos, f. 136 g., *les viles que* vuy son en la illa, *lo que* per dits stimadors seria judicat, *no* troba res del *que* pensaven, f. 135, *vos quim* volieu... menar, f. 134 g., *digues* al Bisbe *qui* te enuia, f. 154 g., *als qui* edificassen, *les coses que* cullen, *la herba coralina... que* en Mallorca nomenan herba

cuquera,—,los *quals* ordenaren que fessan fins en 64 basses, ,dites malalties... de molts anys en los *quals* se son vistes,—,un abre... sobre del *qual* hauien fet una gabia, f. 160, ,...cremaren dones y miñons... los ossos *dels quals* enterraren apres dins de un pou, f. 161 g., ,...lo absinthio mari... lo sement *del qual* se creu que seria lo semen alexandrinum, ,lo port de Cabrera à l'entrada *del qual* sta una defensa,, ,...Pollensa... als abitadors *de la qual* concedi... títol...,—^e) *Partícules pronominals: hi, en, ne.* Surten dins En Binimelis casi tal com brollen de boca dels balears d'avui en dia, si bé grafiades a voltes sense sistema. Ventassí mostres: ,*hia* gran trast, ,poch spay quey à, ,*hia* tanta copia, ,noy ha pereque detenirsi, ,*sen* ha feta mensio, ,casi noya aygues, ,les que primer *hi* hauie, ,cabran*hi* fins en 100 vaxells, ,*sen hi* edificas una, ,quants cossaris *hi* entrassen, ,caben*hi* fins en 40 vaxells, ,recullensi moltes voltes, ,enuian*hi* los de St. Añi, ,per stari vaxells, ,...la vila de falanig *ne* paga altres 40, ,foren de parer que *si* enuias una nau (de quatre que n'hauià en lo port), ,ley feyen a saber, f. 141 g., ,per suplicarley, f. 141 g., ,consta de la donacio *lin* feu D. Sanxo.—Una frase li hem aglapida an En Binimelis, aquesta: ,los de Mallorca *hay* prouehiren,. A la llengua se veu que aquest *hay* és diftongació de *hi*, tan freqüent avui dins les Balears, que s'usa sempre en lloc de *hi* quant aquesta comença frase o va darrera una paraula acabada en consonant que no sia cap verb, v. gr. *je'hi* (*ai*) *eres?* *Cansat e'hi* (*ai*) *estava.* Se tracta d'una forma vulgar que els escriptors fins d'avui en dia eviten, i que's veu que evitaven també els del sigle xvi, però que escapà an En Binimelis.—^f) *Pronoms indefinits neutres: ho, lo, el.* Los empra En Binimelis. Dels dos derrers vetassí uns quants d'exemples: ,tirarnos *lo nostro*, f. 132, ,*lo* que per dits stimadors seria judicat, ,*lo* demés del port, ,que mirassen *lo* que feyen, f. 142, ,no trobaren res *del* que pensaven, f. 135. En quant a *ho* l'usa En Binimelis per l'estil d'ara, això és, mantén *ho* darrera les formes verbals acabades en consonant i el fa *hu* darrera les paraules que acaben en vocal, si els dos mots se pronuncien sense returada. Vetaquí exemples: ,com de totes coses *ho* fem com a forçats, f. 146 g.—,Queu (que ho) fem per força, f. 146, ,nou (no ho) podem fer, f. 146, ,nou volie axí la raho, f. 167 g., ,dix queu volia comanar à Deu, f. 167 g.—També qualque pic difton-

ga la *ho* en *e'hu* (*au*), com ho feim tan sovint els mallorquins d'ara; i així escriu: ,*axi au* (ho) meresch, f. 166, ,prestament *ho* despedia, y *au* (ho) renunciaue, f. 165.

38.—Respecte dels *noms sustantius* i *adjectius* hem de dir que surten dins En Binimelis poc sà poc llà tal com s'usen avui en dia en quant a formació del *plural*, *terminacions genèriques* i demés *accidents* morfològics, amb la diferencia que ell n'usa tot un aixam de ben catalans, ja desconeguts dins el llenguatge vivent i un altre aixam de completament castellans que avui no s'usen ni en la conversa dels més *encastellanats*, gracies a Deu. D'aquisis derrers en donarem una mostra dins el n. 34; dels primers en posarem un enfilall, que són un be de Deu: ^a) *Noms sustantius* que ofereixen qualque interès: i ,arribàren à tal *desemfarahiment* (desenfreïment, desvergonya)... que li posaren llançes, ballestres... en los pits, f. 133.—ii ,Comenauen de exercir algunes *endemeses* y descortesies, excitacions altres y homicidis, f. 136.—iii ,donals mes llicencia que cada un dels officis fessen un *alet* (electe, elegit) y ab aquells se exeminassen los perjuis, f. 134.—iv ,ni ara ni *en sdevenidor* (futur) sien obligats, f. 138 g.—v ,suplicauen al Virrey ab cert *empagament* y *empatx* lo mateix, f. 141 g.—vi ,semiteri, *cementeri* (<*coemētērīum*).—vii ,Senia, (sinia).—viii ,Cayro, (*cairó*, *caire* petit, tros de terra).—ix ,manientals, ,manantials,—x ,obratje, (pedra molt señalade en gentilesa y apte y comode pera qualsevol obratje).—xi ,edifici de *primor*, (fi, elegant, exquisit).—xii ,alcayt (balle, comandador) del castell.—xiii ,coltelladas, (ponyides o talls de *coltell*: classe de guinavet).—xiv ,Summitat (cucuió)... del dit abre.—xv ,antiguitats, (antigadats).—xvi ,cruditats, (crueses).—xvii ,fortor del estiu, (calor forta).—xviii ,galiotes o fregates, (bastiments de guerra).—xix ,almoines y acaptés, (captés, captiris).—xx ,llengua, ,aygua, ,egua, (en lloc de *llengo*, *aigo*, *ego*: formes dialectals de les Balears).—xxi ,terra-ferma, (continent).—xxii ,estimadors, (perits).—xxiii ,surgidor, (pujador i desvallador [=moll] del port de Felanitx, del llatí: *surgeo*=alçar-se, pujar).—xxiv ,tapiada, (filada de *tapia*: ,una paret baxa de sis *tapiades* en alt,, ,...se poria dar algun remey... y seria que alsassen la murade una *tapiade* mes).—xxv ,reclau, (,...cala Salmonia... dins la qual hia un altre *reclau* de la matexa grandaria y capacitat, à la part esquerra enues cale lombarts, que anomenen cale Adrouer, pero no tan peri-

llosa com la matexa cale Salmonie, ,aquel·les cales y *reclus* de aquella ribera, f. 102, ,...promontori de Farrutx... tras lo qual envers lo vent de llevant esta un *reclau*, que diuen la peña rotje haont se acostume posar una galiota arrimade a les peñas y nos descobri fins que son just a ella, f. 102 g.).—xxvi ,padastre, (,...el port... de Cabrera... a la entrada del qual sta una defensa de un castellet de la matexa peña a la part squerra ab lo qual sta lo port molt segur de la entrada dels Cossaris, sols te un *padastre* a la part de cale ganduf de una muntaña, per hont li assenta bateria y el prengué Dragut Arraiz lo any 1550, f. 27 g.).—xxvii ,garrofas, i ,garrouas, (an el Principat encara diuen *garrofes*).—xxviii ,agrures, (,prouehida [Mallorca] de tants abres y fruytes de totes especies y *agrures* moltíssimes, f. 4 g., ,abres de *agrures* moltíssimes, Consideram que aquesta *agruera* no vé del llatí *acrem*, sino de *agrum* [camp, terra productiva]. Un *agre de girgoles* o *d'esclata-sancs* és el redol de terra a on aquixes plantes se fan; una terra *agrera* vol dir *fenera*, *productiva*; *terra agrera per blat* vol dir que fa molt de blat; *això és el seu agre* vol dir el punt bo per fer-s'hi tal planta, per habitar-hi tal persona, allà on nesqué i se crià. Segons això, *agruera* voldrà dir *qualitat*, *casta*, *propiedat* d'una planta).—xxix ,política, (bona criansa, educació, finura de tracte: ,los de Pollensa han conservat [dels romans] la llur *política* y noblesa, f. 69 g., els abitadors de esta vila [Felanitx] son gent de molta *política* y de bon tracto, f. 24 g.).—xxx ,trast, (tret, trajecte: ,hia gran *trast* e distancia,).—xxxI ,porcellanes, (nom que els mallorquins donaven a les escrófules en temps d'En Binimelis).—xxxII ,poluore, (pols, polsim, *polvos*: ,usen ab *poluores* destemplades en viblanch,).—xxxIII ,jouada, (cabuda de terra, equivalent a 16 quarterades; la *quarterada* és un quadrat de terra de cent passes per cada costat).—xxxIV ,Castell de *reguart* y *homenatje*, f. 24, (ho era el de Santueri de Felanitx, segons En Binimelis).—xxxV ,gossos, f. 147 (*cans*: avui a Mallorca només s'usa *ca*; *gos* només l'usen an el Continent, an el Principat).—xxxVI ,*dos* fillas, (avui els mallorquins femenisam el mot *dos*, en aplicar-se a noms femenins, i deim *dues*, mentres que a molts d'endrets del Principat diuen *dugues*).—xxxVII ,lo sant Crucifici, (el Bon Jesús enclavat) f. 162.—xxxVIII ,tota la sua *lletjesa*, f. 168 (lletjura).—xxxIX ,tal obligació per nosaltres *faedora*, f. 138 (feedora: que s'ha de fer, que pertoca fer).—xl

,xichs, (allots, infants).—xli ,miñons, (allots, infants).—^b *Noms adjectius*, interessants d'un caire o altre.—i ,magrentins, (magres, magristes, magristols).—ii ,sequeñys, (secs, de carn fuita, esquerts. El singular tan pot esser *sequeny* com *sequenc*, tota vegada que la desinencia *-enc*, en sobrevenir-li una *-s* a darrera, sona *-enys* o *-eins* a Mallorca, com és bo de notar, per poc que un s'hi fixi. La forma *sequeny* té una partida de correlatiu: *figa porquenya*, *Massanet de Cabrenys*, *Gombreny*, *Domenys*).—iii ,escopeters, (tiradors d'escopeta).—iv ,bombarder, (tirador de *bombarda*=arma de foc, grossa).—v ,ballestrers, (tiradors de *ballestra* < *ballesta*).—vi ,arcabussers, (tiradors d'*arcabús*: arma de foc).—vii ,famolents, f. 147 (afamegats).—viii ,paraula *bejana*, f. 163 (estupidesa, neciedat, sortida de to).—ix ,xich, (petit).—x ,inich, (inicius).

39.—Respecte de les *formes verbals* és també ben interessant En Binimelis. Se veu que an el seu temps la conjugació estava ja per l'estil d'ara: poca tramudança hi ha haguda de llavò ensà. Consignam les que hi hem notades: ^a) Sovint fa acabar en *-e* la 1.ª pers. sing. del present dels verbs de la 1.^a, just els valencians; i així escriu: ,esplicant... esta doctrina *gose* jo resoldre... que Mallorca... te gran inauqualitat..., f. 8, ,Señor jo me *alegre* molt en uos, f. 165 g., ,del morir non tinch (de por) perque *desitge* (jo) ques fassa la justicia de Deu, f. 166.—^b) Posa: ,jous *requerex*, f. 138, en lloch de *requeresc*, que és lo que ara deim a Mallorca.—^c) No usa el verb *descubrir* come *incoatiu*, i així posa: ,y nos *descobri* fins que son jun' a ella, f. 102 g., ,nols *descobrin*, en lloch de *descubreix*, *descubreixen*, que deim ara.—^d) La 1.^a pers. plural del pres. de *fer* la posa a voltes així com ara en el Principat, que diuen *fem* (,queu *fem* per força, f. 146), i a voltes com ara a Mallorca, que deim *feim* (,ho feym per força, f. 146 g.—^e) La 1.ª i 2.ª pers. plurals del pres. de *veure* les fa com an el Principat avui en dia: ,*vehem* que Deu res fa temerariament, ,segons *vahem* per experiencia, ,ja *veyeu* com stan, f. 138, en lloch de *veim* [*váim*], *veis* [*váis*], que són les formes balears actuals.—^f) Ja empra la forma vulgar avui de subjuntiu de *valer*: *valega* [*valéga*]: ,no volem dita obligació *valega* niy hague afecta algu, f. 138 g.—^g) També empra molt sovint la forma *dix* (digué), que fa temps que ha desaparegut del llenguatge corrent. Posa algunes formes d'infinitiu ben llampants:—i ,particularitzar, en lloch de *particularisar*.—ii ,folletjar, i ,folletjar,: ,la principal... ,ciutat... no tem

per ço les tempestats de la mar en lo *folletjar* de la playa y ribera així com Barcelona... la qual... te la mar per contrari, que se ha vist... rompre los limits antichs y entrar-se per la Ciutat, cauant les muralles y obrint les fortalesas, f. 5; ,...son dignes de notar majorment per els navegants, perque de assí poden tenir noticia y conaxensa en quins pors y llochs se pujan recullir i retraue: fugint del *folletjar* y *blauetjar* de la mar, f. 25 g. Se veu que *folletjar* i *folletjar* és el mateix mot sense altra diferencia que la motivada de la falta de sistema ortogràfic de l'autor. Se coletgeix que el *folletjar de la mar* és la *maror*, el moviment furios i enrevisclat de les ones. Tal mot és un derivat de *foll*: boig, orat, fuit de seny, ferest. Aquest verb no el du el *Lexique Roman* d'En Raynouard ni tampoc el *Provenzalisches Supplement Wörterbuch* d'En Levy; en camvi el posa la *Chrestomathie Provençale* d'En Bartsch-Koschwitz,—Marburg, 1904—col. 552, i la *Provenzalische Chrestomathie* de N'Appel —Leipzig, 1902 —p. 256, baix de la forma *foleiar* (fer el foll, el boig, ter follies, bogeries), mot que En Guiraut de Borneil, del sigle XII, empra dins la seua cançó *Un sonet fatz malvatz e bo*. També figura aqueix verb dins el *Dictionarium ex Catalano in Latinum* del Mestre Antoni de Nebrija—Barcelona, 1585—f. 54: ,Follejar o tornar foll: *desipio,-is*; Follejar: *insanio,-is, furio,-is*; Follejar, fer lo foll: *furio,-as, demento,-as*; com figura igualment dins el *Gazophiliacium Catalano-Latinum* d'En Juan Lacavalleria et Dulac,—Barcelona, 1696—pag. 494; *follejar, bojejar* [fer bogeries, obres de poc seny, desbaratades]; i el posa també En Pere Torra dins *Thesaurus catalano-latinus*,—Barcelona, 1726, p. 318: *follejar o tornarse foll, o orat*. *Desipio,-is,insanio,-is, furo,-is*. —III ,*blauetjar* de la mar, (veiau la frase transcrita dins el n.º II, a on figura tal mot, derivat de *blau*. Se veu que significa la terribilitat de la lluita amb les ones *blaves*, amb la *blavor* de les ones alsurades, avalotades, desenfrenades, de tan mals arrambatges i de jocs tan feixucs per tots aquells que no poren tocar terra. El *blauetjar* no l'hem trobat dins cap de les obres citades dins el n.º II, tret del *Lexique Roman*, que el posa (T. II, p. 226): ,*Blaveiar*, v., *blavoier, paraitre bleu*: E la flors viuleta *blaveia*, (*Leys d'amors*, fol 127).—IV ,*cañetar*, (lligat alli a un palo lo apedregaren y *cañetaren*, y apres ab coltellades... li llevaren la vida,. ¿Qué vol dir *canyetar*? ¿Atupar amb *canyes*? Pot ser si i pot ser no. En cap de les obres citades dins els n.ºs II i

III) no l'hem trobat.—V ,*alienar*, (*alienar* a altres les cases,, ,que las pujan vendre e *alienar*,. Això és la forma catalana genuïna, llegítima. *Enagenar* és un castellanisme que no pot anar ni en rodes) —VI ,*bombardetjar*, (desparar bombardes a una cosa o altra).—I) Els *participis de present* i *gerundis* les forma En Binimelis segons la tradició dels escriptors catalans antics, demunt la rel pura de l'infinitiu, no dalt la 1.ª pers. sing. del present, com ho feim modernament els catalans de les Balears i gran part dels del Principat, sistema que tenim molta de por que no arrib a aufegar de tot la bona tradició. I així escriu En Binimelis: ,*ensenentse*, f. 139; ,*no volent* lo oficial aderir, f. 137; ,*pretenint* que per dita causa no plouie, *ibid.*; ,*hauent* fet per allo molts aplechs, *ibid.*; ,*anaua tan crexent* esta frenesia, *ibid.*; ,*crehent* en si los tals., f. 138 g.; ,una suplicació *contenint* que Se Señorie sen enas, f. 144 g.; ,*trayent* noues jurisdiccions, f. 145 g.; ,*entretenintlos*, f. 140. Avui, en lloc d'aquestes formes tan llegítimes, dirí m: *encenguentse, volguent, pretenguent, haguent, cresquent, creguent, contenguent, treguent, entretenguentlos*.—I) Una forma verbal posa En Binimelis ben sovint, que és un castellanisme ferest: ,*hay*, ,*ay*, en lloc de *hi ha*. Ventassí un raig: ,*ay* tambe febres habituals, ,*hay* en la Ciutat 33 Iglesias, ,*ay* algunes cales, ,*hay* ordinariament molta tirañe, ,*hay* molta fondaria.

40.—Respecte dels *adverbis* resulta també En Binimelis ben polent de vocabulari, com se pot coletgir de la mostra que en donam: I ,*anans*, en lloc de *abans* (*anans* los auian condempnats, f. 162; ,certs dies *anans* eren stats..., f. 137; ,y *anans* que passassen del tot *llurs* obres de ses deprauades intencions, f. 146.—II ,com mes *blanement* podien, f. 139 g.—III ,en semps, ,*ensemps*, ,*semps*, (*en semps* ab altres, f. 144 g.; ,*ensemps* ab algunes barcas, ,...lo pres den Came grosse gran malfactor qui tambe sen fugi dels carcens ab los altres per quis romperen les presons *semps* ab altres qui tambe stauen presos, f. 144 g.; Aquest *adverbi de temps*, que surt del llatí *in simul*, i vol dir: *juntament, an el mateix temps*, l'haveim vist sempre escrit *ensmps* o *ensemps*; En Binimelis un cop escriu *ensemps* i un cop *en semps* i fins i tot, com veis, posa *semps* tot sol, i hi ha que regonèixer que l'etimologia favoreix la supressió de *en*, tota vegada que tota la força *adverbial* és de *simul*, essent la *in-* un afegitò popular).—V ,*tantost*, (*tantost* nols desco-

brin, *tantost* se causen ulceres. *Tantost* és un adverbí de temps, compost d'altres dos: *tan* [de cantidad] i *tost* [de temps] = prest, prompte, tot d'una, just ara; de manera que el compost en rigor vol dir: ben prompte, ben prest, ben tot d'una. Avui ja no s'usa a Mallorca, si bé romàn encara dins l'us popular de Ciutat la conjunció adverbativa *mes-tost* (=antes be: v. gr. ,si m'ha de costar tant, *mes-tost* no hi aniré,—, *mes-tost* consentiré perdre-hu tot, que no li amollaré,).—vi ,vuy, = *avui* (,ay én lo terme *vuy* entre alqueries y refals 128, ,es .veu *vuy* en lo dit castell, ,les... viles que *vuy* son en la illa han crescut fins *vuy* tant..., Això demostra que en temps d'En Binimelis dirien *vui* en lloc *avui*. No oblidem que els valencians diuen *hui* [wí] = *hodie: avui*.)—vii ,manco, < *minus, menys*, cast. *menos* (,poc *manco*, ,de *manco* forsa, ,no es *manco* abastada la illa de garroues, . Aquest adverbí és viu encara dins totes les Balears, Reine de Valencia i casi tota la banda occidental del Principat).—viii ,en continent; tot d'una, tot seguit, a l'acte, (,mena... que *en continent* se posas ma a la reedificació,).—ix ,à pales, del llatí *palam*: públicament, devant la gent, a la descoberta (,si tal acte fayen à *pales*, los serie no sols a ells, mes encara a mi... parillosa la vida, per ço feren lo dit acte scretament, f. 146 g.). El *Gazophilacium* d'En Lacavalleria posa l'adverbí *palesament*: públicament; però el *Thesaurus catalano-latinus* d'En Pere Torra posa [p. 466] l'adverbí tal com surt dins En Binimelis: ,*Palès o apalès*: *Palam, publice*,).—x ,apres, = després (,tantost apres de la conquesta, f. 101).—xi ,ahont, ,haont; a on (< *ab unde*). En Binimelis l'usa per pa i per sal.—xii ,almenys, (,almenys fins a la iglesia, f. 100 g.). Es ben interessant aquest cas de posar *almenys* en lloc de *al manco* o *al menos*.

41.—Ofereixen també prou interés les *preposicions* dins l'*Historia* d'En Binimelis; vegem-ne qualques unes:—i ,ab, ,abe, [< *apud*]. No usa mai la forma *amb*, sino *ab*, però ja vérem dins el n.º 30 que ja an aquell temps la pronunciaven els mallorquins com ara, per lo qual En Binimelis ben espesses vegades la confón amb *en*, això és, escriu *en* en lloc de *ab*. Recordau que li aglapírem un ,ap, en lloc de ,ab, (,ap poca resistencia,); doncs bé, li hem aglapida igualment la forma *abe*, pronunciada actualment, lo mateix que en temps d'En Binimelis *ábba* (,dix que *abe* que ell fos estat de parer... que no sen deuia enar, pero... que ell se reuocaua de la primera determi-

nació, f. 145, 145 g.). I deim que en temps d'En Binimelis ja pronunciaven *ábba*, perque els exemples d'ell que retreim dins el n.º 30 proven que llavò ja no pronunciaven *ab* sino *en*, devant mot que començàs per consonant; doncs si pronunciaven *en* i no *ab*, per força havien de pronunciar *ábba* i no *ábba*.—ii ,su, (,abaxaren à *su* à ells,—això és, just devora ells, ran d'ells). Aquesta preposició és encara ben viva dins Mallorca, tant pel *Pla* com per la *Muntanya*, però més encara per la *Muntanya*. Vetassí tot aquest ramell de trases que la duen; ,*su* ara és vengut, ,vina a *suquí*, ,estava *su* ran d'ell, ,assuixí calla, *assuixí* crida, *assetsuixí*, ,a *su* llà, ,a *su* devora, ,pega-li a *su's* cap, . Antigament era *sus*, sortint del llatí *sus* o *sub*).—iii ,tras, (,lo promontori de farrutx... *tras* lo qual... esta un reclau que diuen peña rotje, f. 102, 102 g. La preposició *tras* surt del llatí *trans*, que avui ja no s'usa a Mallorca).—iv ,enuers, ,enues, ,èn ves, ,vers, . Totes aqueixes formes surten dins En Binimelis, brollades del llatí *in versus, versus*.—v ,circa, també l'empra En Binimelis, del llatí *circa* (devora, aprop, devers), i també posa *devegades* ,cerca, que consideram un castellanisme.—vi ,prop, ,propet, les usa igualment el nostre historiograf.—vii ,pera, [pera], preposició doble, del llatí *per ad* (,es *pera* ,vaxells, ,*pera* recullir les aygues, ,e enuia *pera* dasso a Ramón Desbrull, ,noya *peraque* detenirsi, ,tres guardes *pera* la nit,).—viii ,sots, del llatí *subtus* (,edificada... una Iglesia *sots* invocacio de Nostra Señora, f. 24 g.,—El *sots* ja no s'usa a Mallorca; però s'usava encara la primeria del sigle xviii, tota vegada que el *Rituale Maioricense* del Bisbe Fernandez Zapata,—Palma, 1725—p. 3. posa: ,Patí *sots* el poder de Pons Pilat,—del *Credo*—en lloc de ,*baix* del poder, que diu avui el *Catecisme Diocesà*.—ix ,fins, (< *finis*). En Binimelis no posa mai *hasta*, sino *fins*, que és lo que pertoca.—x ,sobre, [< *supra*]. Avui a Mallorca no usam mai *sobre* tot sol, sino devant els mots retgits: *SOBRE tot*, *SOBRE això hi ha molt que dir*; *SOBRE allò no s'avengueren*, etc. Mai l'usam en el sentit material de *supra, demunt, dalt*, i ens crida l'atenció que En Binimelis escriga: ,despullarenli les robes que sobre aportaue, f. 137,—Avui an el Principat usen el *sobre* així: *li cau a sobre*, ,*el porta a sobre*, etc.; a Mallorca mai.—xi ,en, (< *in*). Usa ben sovint En Binimelis aqueixa preposició en lloc de *a*. Ventassí un raig d'exemples: ,*en* quins pors y llochs se pugan recullir, ,*en* Formentor eren arribats,

,Ciutat... *en* Catalunya, ,viuen *en* regió calenta, ,*en* Venècia la tenen, ,fins *en* 64 basses, ,fins *en* 100 vaxells, ,fins *en* 40 vaxells.—XII ,*a*, [*< ad*]. També usa aqueixa preposició i mai la substitueix per *en* an els casos de *datiu*; no cal posar-ne exemples. Varies coses hem notades an En Binimelis envers de la preposició *a*, ben dignes d'atenció.—^a) Qualque pic conserva la preposició llatina *ad* en lloc de reduir-la a *a*, just així com ho fan dins casi tot el Reine de Valencia, això quant el mot que segueix comença per vocal. Vetassí els casos de tal fenomen que li hem trobats: ,dient *ad* aquella gent, f. 142 g., ,y respongue *adequells*, f. 142 g., ,y *ad-*equell tenan intent de abressar, f. 149 g., ,enuia *peradasso* a Ramón Dezbrull, f. 23 g.—^b) Contreu la preposició *ad* amb l'article definit *el* i l'article personal *En*, convertint la *d* en *n*, així com ho feim els mallorquins tant de temps ha. Vetassí mostra: ,dir *en* en Colom y *en* en Cosme, ,*Anen* Proeth, ,*Anen* Baral y *enen* Betxajdo y *en* en Perere. La circumstancia de posar *en* de vegades en lloc de *an*, no vol dir res, sabent com sabem que En Binimelis representa el sò *a* tant per *a* com per *e*; li era tot u.—^c) Empra també aquest autor la contracció *al* (*a el*) en un sentit que mai l'havíem vista emprar a cap autor del segle XVI i molt menys de sigles anteriors. Vetassí la frase: ,los piratas... los captiuauen frares *al* pasar a Mallorca, f. 101 g. No hem trobat mes que aqueix cas dins En Binimelis. ¿Es un castellanisme o és un modisme genuïnament català? Nosaltres, mentres no el trobem dins autors del segle XV o XIV, abans d'esclatar l'influencia castellana dins les nostres Lletres, direm que és un castellanisme que no pot passar per la duana catalana, que no l'hem d'admetre ni a parlament, sino desparar-li l'arcabús ben carregat de metralla i a ferir.—^d) Es ben curiós el fet de que En Binimelis sovint deixa de fer la contracció de les preposicions *de*, *a*, *per*, amb l'article subsegüent; i així escriu: ,retiras *a lo* castell, part *de lo* seu terme, ,*per lo* seu quartó, ,*per lo* Rey posats, ,*per lo* fossar, en lloc de posar AN *el* O AL *castell*, DEL *seu* terme, PEL *seu* quartó, PEL *Rey*, PEL *fossar*.

42.—Les *conjuncions* ofereixen així mateix llur interès dins En Binimelis. Vetassí les observacions que ens ocorren: I ,*e*, ,*y*. Empra ordinariament *y*, pero encara posa ben sovint *é*, que era la forma primitiva, brollada directament del llatí *et*.—II Empra igualment les altres *copulatives*: *que*,

també, *tampoch*. No hem notat que faça mai allò que feien els antics escriptors catalans, que empraven el *ni* en lloc de *i*, en sentit afirmatiu.—III ,*ans* determinaren primer morir, f. 147 g. Avui ja no s'usa dins Mallorca en el llenguatge corrent; en temps de En Binimelis se veu que encara l'empraven.—IV ,per totes les sobre dites amenasses, *ab be* que se havien molt de temer... Se Senyorie no sen deuia enar, f. 145. Aqueixa conjunció *adversativa ab be* és ben digna de notar.—V ,per ço,. Aquesta conjunció *causal* sovintetja ferm dins En Binimelis. Vetassí una mostra: ,*per ço* que estaua dins lo dastell, f. 142 g. ,*per ço* que molt importaua, f. 145.

43.—De tot això que acabam d'exposar, se desprèn que en la part morfològica la llengua catalana de Mallorca surt ben prendora dins l'*Historia* d'En Binimelis i el maig que hi havia fet el castellà, se reduïa a unes quantes dotzenes de mots castellans, introduïts bàrbarament i que no hi arribaren a arrelar, gracies a Deu, i a la forma *hay* per *hi ha*, que tampoc no hi aferrà per estrambòtica i repugnant. Tret d'això, En Binimelis pot passar per un bon text català del segle XVI, que ja aniria bè ferm que els més anomenats escriptors del Principat i del Reine de Valencia de l'actual Reineixement fossen tan purs, polents i llampanants.

§ 4

Sintaxis

44.—La *sintaxis*, o be sia, la conexió o entraubament de les paraules dins la frase per expressar els conceptes i les idees, és lo culminant, lo capital del llenguatge, lo més íntim i sustancial; és l'ossa, la llecor del llenguatge. La llengua que pert la seua *sintaxis*, romàn sense fesomia, pert el seu caràcter, acaba per no esser tal llengua i s'apaga com un llum que acaba l'oli de tot. La *sintaxis* és lo derrer que una llengua pert. Les llengües destinades a esflorar-se i esveïr-se, comencen per admetre mots i més mots, carretades de mots exòtics que li fan mal-bé el vocabulari propi; després se posen a admetre sons extranys, repugnants, que li tiren a perdre les lleis característiques de formació i li desgavellen de cap a peus la *fonètica* i la *morfologia*; i a les hòies la *sintaxis*, tombats aqueis dos baluards, romàn del tot desbuada i indefensa en la *propiedat* i *peculiaridat* de la frase, que quèda aufegada i esveïda i s'acaba an aquell punt l'existencia de tal llengua. Gra-

cies a Deu, no n'hi ha pres així a la Llengua Catalana: se'n dugué sodrogades fortes ja dins el segle XVI i sobre tot dins el desset, devuit i primera mitat del XIX en la *fonètica*, en la *morfologia* i en la *sintaxis*, pero no bastaren per esfondrar-la; tot lo més la cruiaren, fins que arribà l'actual Reneixement que l'ha feta reviscolar en tots els ordes, iniciant-se per tot arreu la seua restauració estrena, heroica, gloriosa.— Com se troba de *sintaxis* la Llengua Catalana de Mallorca dins l'*Historia* d'En Binimelis? S'hi noten símptomes d'invasió castellana, defalliments, desmais, desviacions, desgavells en la construcció de la frase, en l'estructura i règim i entrebaulament de l'oració; però encara ben sovint s'observan les lleis primordials, i casi sempre sovintetja més l'observança de la regla que la seua infracció. Clavetetgem aquestes observacions generals examinant la cosa fil per randa.

45.—*Sintaxis dels articles:* a) Ja hem dit que dins l'*Historia* d'En Binimelis no surt més que una serie d'*articles definitis*, els derivats del *demonstratiu* llatí *illum, illam*: *lo, l', el, los, els; la, l', les*, per més que ja llavò s'usaven els derivats de *ipsum, ipsam*: *es, so, s', es, ets, sos; sa, ses*, com ho demostren els *noms de lloc* i *llinatges* que inclouen aqueis articles i que son tan antics com la llengua. La costum dels escriptors mallorquins fou sempre, fins fa poc, de no escriure tals articles, emprant tan sols els derivats de *illum, illam*. En Binimelis seguía la tradició d'escriure certs noms sense article per més solemnitat, i així posava: *sol naturalesa* posar (greix) cerca del ventrell, *proueix naturalesa* de altre. — b) *Articles personals*: empra En Binimelis *En, N', Na*, i li hem trobat un cas d'aplicar tal article, no sols an el nom propi de llinatge d'una persona, sino a un adjectiu *calificatiu* d'una persona. Vetassí el cas: *Y descubrint en Bagur à Misser Juan Andreu li dix, no sou uos quim volieu ab lo Governador menar ferma llensar per la torre del Castell auall à la mar, digau, en traydor?* f. 134 g. A Ciutat encara s'usa un cas d'això en l'expressió que empren per cridar un jove que no li saben el nom, dient-li: *¡Ex jove! no'm faries tal o qual cosa?*—Qualque vegada En Binimelis fa servir *lo* d'article personal: v. gra. *y lo Raphael Arnau... era de parer...*, f. 145.—Una cosa no fa mai En Binimelis; no posa mai la preposició *a* davant l'article *En*, sinó la llatina *ad* convertint la *-d* en *-n*, així com ho feim encara tots els catalans balears i gran part dels peninsulars; i així posa;

Anen Proeth, *Anen* Baral y *enen* Betxajdo y *enen* Perera, com aueu sentit à dir *en en* J. Colom y *en en* Cosme Bonet, f. 138. Això demostra lo antic que és aqueix fenomen sintàctic.— c) *Articles indefinits*. Conserva En Binimelis la regla tradicional de posar, tret de certs casos determinats, l'article *un una* davant l'adjectiu indefinit *altre*: v. gr. *UN ALTRE dia, UNA ALTRA setmana*. Aqueixa regla l'observam encara, no sols els Balears, sino casi tots els qui parlen Català.

46.—*Sintaxis dels pronoms personals.* a) En Binimelis, com els antics escriptors catalans, té una tendència sobre tot en estil narratiu, a posar el *pronoms personals* darrera el verb *regent*, així com ara los posam casi sempre davant. Vetassí un enlall de exemples: *85 moros viuguerensen* al port de Mallorca, *cremarenli* lo bergantí y *despullarenli* les robes, f. 137., *e diuse* lo cap de Formentor, *veuse* així que..., *pren* lo foch... y *donel* a la del cap..., *esta* torre *pren* lo foch de la de Cale figuera y *donel* e *comuniquel* a la del port..., *Cale Santañi*, es molt gran... *recullensi* moltes voltes los cossaris, *portarenlo* apres a la plasa, y *posarense* prop lo castell, *junta* Consell Real y *representals* la necessitat present, *partirensel* del port de Mallorca, *volieu*... menar *ferma* llensar.— b) Els pronoms *el els* no los trobam mai dins En Binimelis en cas *regent* o *nominatiu*, sino en cas *regit*; en cas *regent* posa sempre *lo, los*. Adámés, davant verb que comença per consonat, mai posa *els*: v. gr. *la* part *quels* seria senyalade, *quils* contradigues, f. 135, y *els* fonch proposat, f. 139 g., *lo* odi *quels* tenien, f. 143, *hauerlos* offert *quels* pendrien, f. 143 g., y *els* donaren, f. 144 g., *quels* ne sia fet acte, f. 146 g.— c) Respecte de la *sintaxis* del reflexiu *se* dins En Binimelis hi ha qualque cosa que notar. Li trobam frases com aqueixes: *se li* concediria... allo que demanaua, f. 167, *i* el binifici gran que *sels* faye. Tal construcció la consideram un cas d'influencia castellana. Això d'aboldronar el *se* en acusatiu amb un altre pronom personal en datiu, mai ho hem trobat dins cap escrit català anterior an el segle XVI, això és, anterior a l'època de la invasió castellana, i no surt mai de la boca de cap mallorquí que no estiga banyarriquerat d'influencia castellana. La frase citada d'En Binimelis en bon català de Mallorca d'ria: *el benefici gran que els feien*. (o *los feien*). Una altra construcció del *se* tro-

bam dins En Binimelis que, gracies a Deu, no té res de castellana, però que s'és perduda de tot dins el català de Mallorca actual, si be se conserva ben vitenca dins tot el Principat, que és la contracció de tal pronom invertit amb les formes verbals acabades en vocal. Ventaquí un grapat d'exemples: ,*commoures*, (commoure's: commoure-se) ,*partis* (parti's: parti-se) de allí lo stol, f. 135 g. ,*retiras* (retirà's: retirà-se) a lo castell, f. 135 g. ,*trobaues* (trobaue's: trobaue-se) la terra ab grans necessitas, f. 144, ,ab gran perill de *perdres*, f. 147 g. (perdre's: perdre-se).

47.—*Sintaxis dels possessius*: Dins En Binimelis els possessius *meu, teu, seu, mia, tua, sua* amb llurs plurals, en anar davant els substantius que afecten, duen sempre l'article (EL *meu*, LO *seu*, LA *mia*, LA *sua*, etc.); però, en anar darrera el substantiu, van sense article, lo mateix que ara: v. gr. ,*la mia* alegria, ,*del meu* cor, ,*per lo seu* quartó, ,*la sua* figura, ,lo such de *les sues* rels, ,*per la marina e costa sua*, ,*amich seu*, f. 164 g., ,*de ma mia*.—Un cas hem trobat ben notable dins En Binimelis: el possessiu *seu* construït sense article davant son substantiu; veiau la frase: ,la torre de la Vila de Llummajor... Ultra de est *seu* marinatje garde esta torre les cales entorn de ella, f. 33.—El possessiu de pluralitat, *llur*, unes voltes el posa amb article i altres sense; ordinariament posa el *llur* davant el substantiu, qualque pic darrera. No repetim els exemples del n.º 37 perquè no cal; fixau-vos-hi i veureu comprovat tot això que deim.—El possessiu *nostre nostro, vostre vostro, nostra vostra*, amb llurs plurals, En Binimelis los empra sense article, allà on actualment n'hi posam sempre; però no ens atansam tampoc a dir que el no posar-n'hi sia cap castellanisme: v. gr. ,*defensar nostres* drets... *per nostres* llibertats, f. 132 g., ,*obligar nostros* bens, f. 146 g. ,la Assumpcio de *Nostra* Señora, f. 102.

48.—*Sintaxis dels demostratius*. Es molt de notar que En Binimelis no pos mai la preposició *a* davant els demostratius *aquest aquell, aquesta, aquella, assò* ni davant llurs plurals, sino que hi posa *ad*, com se veu dins aqueixes frases que li hem aglapides: ,*dient ad aquella* gent, f. 142 g., ,*y respongue ad aquells*, f. 143 g., ,*y ad aquell* tenen intent de abressar, f. 149 g., ,*enuia peradasso* à Ramón Dezbrull.

49.—*Sintaxis dels relatius*. Els construeix En Binimelis amb les diferents preposicions per entrabaular les frases i expressar els conceptes. Vetassí qualques *construccions* que

posa, dignes d'estudi: ,assignant à cade un de ells un quartó de terra per edificar cases, obligantlos... à cens de vuyt diners aquella *de qui* seria la terra, ,...cases... les pujan vendre e alienar a :ltres *a qui* voldran,— ,en la entrada del gran port sta una torre de garde *que* la Universitat de Mallorca paga à dos guardes 40 lliures,— ,an desembarcat en esta cale, *dins la qual* hia un altre reclau,— ,pedreras de una pedra molt señalade... *de la qual* sta fabricat aquell sumptuos temple,— ,te esta Illa... un *port*... a la entrada *del qual* sta una defensa,— ,un castellet de la matexa peña... Dragut... lo derroca...: *lo qual* tantost apres los de Mallorca hay prouehiren,— ,un miñó... fonch pres dels moros, *ab lo qual* saberen que dins (lo castellet) noy hauia mes de dos o tres homens,...portarenlo... davant lo castell y feren que cridas la gent *qui* dins stauen convidantlos *a que* abaxasen,— ,una barca *que* era anada à Cabrera, ,la humilitat... en *la qual* virtut resplandia, f. 165,— ,rebia gran tristicia quant ohia de si alguns loors, *qui* es un principal grau de humilitat, f. 165,— ,la fragosidat de les muntañes de *les quals* nia (n'hi ha) moltes *que* algunes vegades los nuuols del ayre no alcansen a la summitat de ellas, f. 2.—Veiau els altres exemples aduïts dins el n.º 37.

50.—*Sintaxis dels pronoms indefinits*: En Binimelis ja usava com els mallorquins de ara el pronom *altri* just en cas *retgit*; vetassí un exemple: ,que los t:ls... no poguesen alienar ni vendre aquellas terres a *altri* ni menis (menys) empañorarles, f. 14. Son corrents encara a Mallorca frases així: *a cad'ALTRI es comptes son mals de fer; fer feina per ALTRI; no donar la culpa a ALTRI d'haverlos comesos; mal d'ALTRI riaies són; qui escudella d'ALTRI espera, freda la menja; estar o anar amb ALTRI*.—El pronom *altre* en singular casi sempre se *construeix* amb l'article indefinit *un* o *una*; ara en plural va sense article; així ho fa En Binimelis ordinariament.

51.—*Sintaxis de les partícules pronominals, proverbals i proadverbials*. Dins En Binimelis respecte de la *construcció* d'aqueixes partícules (*ho, hi, en, ne*) hi ha que notar: i. Una tendència marcada a posar-les darrera el verb, sense estar aqueix en infinitiu: v. gr. ,*y posarenho* en perfecta defensa,— ,vinguerensen al port de Mallorca,— ,pren lo foch de la altra de Calafiguera y doneu (en dona) a la torre de Cale Manacor,— ,recullensi (a cala Santanyí) moltes voltes los corsaris,— ,cabranhi fins en 100 vaxells,— ,cabenhi fins en 40 vaxells,— en

uian*hi* los de St. Añi tres guardes,—,ay molta fondaria per star*z* vaxells grans,—II. Fa sovint la diptongació de *ho* en *e·hu* [əy] quant *ho* va derrera un mot acabat en vocal. v. gr. ,*queu* (que ho) fem per força, f. 146, ,*nou* (no ho) volie axí la raho, f. 167 g.,—,dix *queu* (que ho) volia comanar a Deu, f. 167 g. ,axí *au* (e·hu: ho) meresch, f. 166,—,may à si so (s'ho) atribuhía, ans prestament *ho* despedía, y *au* (e·hu :ho) renunciaue, f. 165. Lo mateix feia En Binimelis amb la partícula *hi*, com se veu per la frase que li escapa dins el f. 28: ,los de Mallorca *hay* (e·hi :hi) provehiren, f. 27 g. —Tot això, ancque siguen fenòmens *fonètics*, són també *sintàctics* perque ocorren segons el punt que tals partícules ocupen dins la frase en relació an els altres mots de la mateixa.—III. Se veu que En Binimelis ja no tenia conciença exacta del valor de les partícules *hi*, *en*, *ne*, per això sovint les usa superfluixament, això és, no sols posa la partícula, sinó també el nom o frase que la *partícula* supleix, sensa que hi haja cap raó d'énfasis per afegir-hi el nom o frase ja expressat per la partícula: v. gr. ,y poden *en ell* (dins un port) star*z* fins en 12 galeras,—,noy ha pereque detenirsi en descriure la grandesa... de olivar,—,enuian*hi* los de St. Añi *a ella* (una torre) tres guardes;.

52.—*Sintaxis dels noms (sustantius i adjectius)*. En Binimelis segueix la tradició dels antics escriptors catalans i que és encara la pràctica dels balears d'ara i dels altres pobles de llengua catalana, que no guarden orde en construcció dels noms entre *regents* i *regits* (*acusatiu* i *datiu*) això és, que tant posen el *regent* devant el verb com derrera, i el *regit* tant l'enfloquen derrera com devant el mateix verb, mentres del conjunt se coletgesca be quin es el *regent* i quin el *regit*, i fins i tot entre el nom regent i el verb i el *regit* hi encletxen oracions senceres. De manera que hi ha gran llibertat en la *construcció* dels noms. Vetassí uns quants d'exemples de tot això: ,ay també febres habituals moltes en Mallorca, f. 9 g., ,per ser los mallorquins de son natural colerichs y calents de fetge, f. 8 g.,—,per ser les febras continuas dificultosas de curar, t. 9 g.—,son també los naturals de Mallorca aturmentats de arenas, t. 10,—,y poblaren en estas illas *los cartaginesos*, t. 12 g.,—,vingueren apres los romans, *ibid.*,—,Apres... ocuparen ditas Illas *los moros* ab la antrada quels dona lo traydor del compta D.^{na} Julia, f. 13,—,el port... a la entrada del qual sta... un castallet... Sols te un pa-

dastre a la part de Cale Ganduf de una muntaña per hont li assentà batteria y el prangue *Dragut*, f. 27 g., ,Es la Illa de Mallorca la seva cullita de formens, t. 4,—,ja veyeu en quanta força desonesta de llengua nos tracten, f. 146,—,Y attes que si tal fayen à pales los sería no sols à ells mes encara à mi dit notari parillosa la vida, per ço feren lo dit acte secretament, f. 146 g. ,fugintsen de la furia *rabiosa* de aquells gos-sos *famolents* dels agermenats..., f. 147,—,dientlos que dexassen allo de fer, f. 148.

53.—*Sintaxis del verb*. Ella tota sola constitueix casi tota la sintaxis de la llengua. Ens fixarem an els punts caporals. ") L'auxiliar *esser* en los *temps composts* de la *veu activa* dels verb reflexius i de certs verbs que denoten moviment local o un estat de immanencia (*anar* i *venir*, *partir* i *arribar*, *tornar*, *pujar* i *devallar*, *entrar* i *sortir*, *esser*, *romandre néixer* i *morir*). La tradició de la Llengua Catalana, especialment dels escriptors, era formar els *temps composts* de la *veu activa* d'aqueis verbs, no amb l'auxiliar *haver*, sino amb *esser*. Durà aqueixa tradició, aqueixa llei fins que l'invasió castellana esbroncà capdelladora dins el Catalá i feu mal-bé en gran part tal tradició, tal llei. ¿Com se porta En Binimelis envers d'això? Sia dit en honor seu: observa generalment la tradició, la regla antiga. Ventassí un enfilall d'exemples: ,dites malalties... de mols anys en los quals *se son vistes*, ,los cossaris *son vinguts*, ,*Cabrera es estada* gran inimiga de Mallorca,—,haont *era estada* edificada,—,una barca que *era anada* a Cabrera,—,en Formentor *eran arribats* cossaris, les vegades quey *son vinguts*,—,*se son llen-sats* dins la Sala, f. 146 g.,—,haont *se eren fets* forts aquells, f. 148,—,los qui dins ella *es son retrets*, son vaxalls, t. 149 g.;—qui *era tornat* de Barcelona, t. 137.—^{b)} Era un altra tradició i llei de la nostra llengua que el *participi passiu* dels *temps composts* de la *veu activa* concordàs amb el terme de acció: tradició i llei que l'influencia castellana ha feta mal be a molts d'endrets del domini llingüístic català, essent Mallorca uns dels punts a òn encara se conserva més tal tradició, tal llei; i En Binimelis també l'observa prou, si bé massa sovint se deixa dur de l'influencia castellana. Posem-ne uns cuants d'exemples: ,sen ha *feta mensio*,—,dos *naus* que los turchs haviem *preses*,—,era Pollensa... molt gran... y apres la han *dividida*,—,no *ley* haviem *consentida*, f. 165 g.,—,res que no haja *sentida* alguna pena, f. 166,—,la *quitació*... que ja los Jurats... le haviem *loada*, *afirmada*, *aprouada*, f. 148.

—De casos d'observança de la regla, com aqueis, en poríem retreure a centenars de En Binimelis; però també n'hi ha a betzef d'infracció de tal llei. Ventassí uns quants: ,altres *adjutoris* semblans ha *posat* le Providencia,—,la potència y la riquesa que ha *tengut* Mallorca,—,no han *mudat* la llur *noblesa*,—,los de Pollensa... han *conservat* la llur *politica*,—,aquesta *descripció* se ha *pres* dels aspectas,—,la *gent* que hauia *dexat*, que staua en terra,—,molts *dañys* que a *rebut* della,—hauia *señalat fochs* de necessitat, —^c) Es una altra tradició i llei de la Llengua Catalana el no posar *a* davant el terme d'acció en *acusatiu*, tal com la tradició llatina demana. Això observaven els antics escriptors catalans ordinariament; però l'influència castellana descarabutà i desgavellà aquesta llei ja desde el sigle xvi, introduint la preposició *a* davant el terme d'acció en *acusatiu*; i En Binimelis n'està prou nafrat d'aqueix mal desgraciadament, així és que només observa la regla qualque vegada, casi sempre la romp posant *a* davant el *terme d'acció en acusatiu*. Vetassí alguns casos d'observança: ,junta los Jurats del Reyne, f. 28, 28 g.,—,sens voler obehir son Rey y Señor, f. 145 g.,—,desgiaren (desguiaren) tots los bandetjats, f. 143 g.,—,que gias (guiàs) en Came grossa (un malfactor), f. 143 g.,—,volien... depositar lo Virrey de son offici, f. 139,—,y encatiuaren aquell dia 35 homens, f. 97, ,feren embarcar tots aquells moros f. 94 g. De casos d'infracció en poríem retreure a centenars; ventassí un manyoc per mostra: ,feu exemps *als* homens y donas, f. 104,—,veu *a* set galio-tas o fragatas, f. 28,—,posaren per capita *a* Jaume Burgues, f. 29 g., ,perà provehir *a* tota España, ,vingueren *a* poblar *a* Mallorca,—^d) La *veu passiva* era ben poc emprada primitivament dins la nostra Llengua; dins les cròniques del Rei En Jaume ni d'En Muntaner ni dins les obres del Bt. Ramón Lull no surt casi mai una *oració passiva*. Dins els escriptors del sigle xv ja començam a trobar-ne i amb l'influència castellana augmenten tals *oracions* una cosa grossa. En Binimelis n'és una prova; li brollen a betzef les *oracions passives*, i un cop posa davant l'*agent* la preposició *de*, i un cop la preposició *per*. La preposició *por* es la que posen casi sempre els castellans davant l'*agent* de les *oracions passives*, i això no les du cap inconvenient, però ens ne du de grossos an els catalans el posar-hi *per* perquè el *per* ens serveix per expresar el destí que donam a una cosa: v. g. *Aquest llibre és fet PER tu, és escrit PER tu, PER ell,*

PER ella, vol dir, no que *tu l'has escrit* ni que *ell l'haga escrit*, sinó que l'han escrit *per tu, per ell*, per que *tu o ell el tengueu*. Per tal motiu, en cas d'emprar-se la *veu passiva*, en cas de *construir-se l'oració en passiva*, pertoca en Català posar no *per*, sinó *de* davant l'*agent*. Així ho feien els antics escriptors catalans ordinariament les poques vegades que posaven *oracions passives*. Ara bé, En Binimelis a redols observava aqueixa norma, tan genuïnament catalana, i a redols posava *per*, deixant-se dur del trobí castellà, com ho veureu pels següents exemples: ,ditas Illas foren ocupades y preses dels moros *per* los normandos, f. 13,—,fossen assignades sinch quarterades,—,tan *nomenat* y *usat* dels antics,—,son *moguts* de les causes,—,sta *circuida* de la mar,—,la escrofularia dita *de* dioscorides celidonia,—,aturmentats *de* erenas,—,à coneguda dels ordenadors *per* lo Rey *posats*, ,lo que *per* dits stimadors *seria* *judicat*, ,la terra *fonch* conquistada, *fonch* *pres* dels moros, ,y *foren* *presos*, ,haont *era* *stada* edificada, ,*Es* *estada*... Pollensa favorida... *per* los antics, ,los elements inferiors *son* *egitats* y *moguts*, ,la armada *fonch* *descuberta* *per* los dits cossaris, ,vaxells grans que no *seran* *descuberts*, ,tenía gran alegría... de *ser* de tots *meñyspreada*, fugint...de *ser* de ningú honrrade, f. 165.—Consideram aqueix ús tan freqüent de la *veu passiva* com un efecte de l'influència castellana, i ens fundam per dir això en que tals *oracions passives* no han arrelat dins la conversa dels mallorquins d'ara, no tarats de castellanisme. Fa molts d'anys que ho tenim notat que aquí la gent, quant parla sense recordar-se de les formes i frases fetes castellanes, quant parla familiarment, mai per mai empra la *veu passiva*, mai per mai li surt cap *oració passiva*; sempre usa *oracions actives*. Per lo mateix l'*oració passiva* és una importació exòtica, forasteranda, que li hem de donar les portes pels ulls. —^e) *Les oracions impersonals*. En castellà les fan amb el reflexiu *se* i el verb en 3.ª pers. singular: SE DIU *això*, SE FA *allò*, etc. La tradició i la llei del Català antic feien les *oracions impersonals* posant el verb en 3.ª pers. plural sense expressar el subjecte: v. gr. DIUEN *això*; FAN *allò*; *aquí* *dins* *no* *hi* VEUEN (fa fosca); *no* *hi* *entris*, que PARTEIXEN *lleya*; *a* *tal* *nació* les PASSEN *tristes*; *a* *tal* *altra* *se* MOREN *de* *fam*; *a* *tal* *altra* *tot* *ho* GASTEN. Així construeixen els mallorquins, nets d'influència castellana, les *oracions impersonals*; així les trobam construïdes dins els grans escriptors i monuments catalans dels sigles

xiii, xiv i xv; pero dins el xvi ja guaita l'influència castellana, introduïnt i generalisant les *oracions impersonals* a la castellana. En Binimelis n'es una prova: un cop observa la tradició i la llei genuïna del Català i un cop en fuig i se deixa embarriolar de la castellaneria. Ventassí una embosta d'exemples: ,la cala que *anomenan* cala olla, ,portal... que ara *nomenan* de la pintada, ,la herba Coralina... que a Mallorca *nomenan* herba cuquera, ,los quals ordenaren que *fessen* fins en 64 basses,—,*saberen* en Mallorca lo que passava, f. 29 g.,—,en aquella presa *captiaren* un renegat, que *sentenciaren*... *portarenlo*... a la plasa del moll y... lo *apedregaren* y *cañetaren* y... ,li *llevaren* la vida, f. 29.—Ara veiau-ne d'exemples de *oracions impersonals* a la castellana: ,los molts llegums *ques cull*,—,mena que *es fes* de tal manera.—,aquesta descripció *se a* (ha) pres dels aspectas, —,com *se ha* dit,—,convindra molt que *es reedificas* o que *sen hi edificas* una,—,com *se te* costum de fer, —,foren de parer que *si* (s'hi) *enuias* una nau,—,noues poblacions que apres *se han fet*, —,el binifici que *sels faye*.

54.—*Sintaxis de l'adverbi*. Els adverbis en Català, lo maleix que en llatí, sempre les han posats dins la frase allà on és venut bé, tant an el començament, com al mig, com a l'acabatall de la frase, tan davant com darrera el verb. En castellà fan lo mateix, i per tal motiu l'influència castellana no s'és feta sentir envers d'això demunt la frase catalana. Vetassí uns quants d'exemples: ,no es *manco* abastada la Illa de garrouas, f. 4 g.,—,ay en lo terme *vuy* entre alqueries y refals 128,—,les... viles que *vuy* son en la Illa han crescut *ja* fins *vuy tant*,—,si tal acte *fayen a pales*, los sería... parillosa la vida, f. 146 g.,—,Perque *millor* se tinga notícia de tota la Illa, se proseguirà circuint..., f. 30,—,es *vuy* la vila de Campos de 370 cases, f. 30 g.,—,y diuense *tantost* los oficis allí, f. 31 g.,—,la qual aygua... se poria creixer *mes* de la que es mostra, f. 52 g.—Lo vertaderament notable és el cas que hem trobat an En Binimelis de ús i *construcció* de l'antiquíssim adverbi afirmatiu *hoc*, que donà nom a la primera època de la nostra Llengua. Vetaquí la frase: ,les muntañes... stan plantades de moltíssims olivars, no sols en los valls, però per totes les summitats dellas, *hoc* y encara poblacions de vilas, y llochs, y Alcherias, y refals, f. 2.

55.—*Sintaxis de les preposicions*. Envers d'aqueix punt no ha fet gaire maig l'influència castellana, i per això no se'n ressent

massa En Binimelis; així és que *construeix* les preposicions, poc sà poc llà, com els escriptors catalans del bon temps, com se pot coletgir del grapat d'exemples que en retreim: ,posarense *prop* lo castell amagats, f. 28,—,dins lo castell, f. 142, g.,—,un home... arriba *prop* lo castell, ibid.,—,veu a 7 galiotas., que stauen baix lo Castell, ibid.,—,Ultra de est seu marinatje garde esta torre les cales..., f. 33,—,dix que *abe* (*ámba*) que ell fos estat de parer... que no sen deuia enar, pero... que ell se reuocava de la primera determinació, f. 145, 145 g.,—,abaxaren *a su* a ells, f. 28,—,es *pera* vaxells,—,esta Iglesia sta *sots* inuocatio de Nostra Señora de Gracia, la qual case e Iglesia sta *sots* empeño e protectio dels Jurats, f. 31.—Una cosa és de notar d'En Binimelis, que entre l'adjectiu *molt*, *molta* i el seu substantiu no posa casi mai la preposició *de*, cosa que solien fer els antics escriptors catalans i que la gent mallorquina fa encara per pa i per sal, v. gr. *molts d'anys*, *molts d'homos*, *moltes de vegades*, *molt d'oli*, *molta de fam*, etc En canvi En Binimelis escriu: ,muntañes... plantades de *moltíssims olivars* f. 2,—,a *moltes pars* de España, f. 4 g.,—,los *molts llegums*... *ques cull*, f. 3 g.,—, *moltíssimes vegades*, f. 5,—,per beure *molta aygue*, f. 8 g.,—,ab *molta facilidat*, f. 8 g., —,sol matar *molta gent*, ibid.,—,la antiga espariencia de *molts anys*, f. 10.—Si per aqueix vent En Binimelis era tan poc afectat de *construir* la frase amb la preposició *de*, conservava la bona i genuïna tradició catalana de posar-ne entre certs verbs i llur terme directe d'acció, en esser aquest un infinitiu, pràctica que encara serven els mallorquins que parlen així com Deu mana. Ventassí uns quants d'exemples: ,*prometent* lo Rey als qui edificassen cases,... *de bestreurels* part dels gastos, f. 22 g.,—*comanaven de exercir* algunes endemeses y descortesies, f. 136.—En Binimelis encara usava *sens* en lloc de *sensa*: v. gr. ,*sens* voler obeir son Rey y Señor, f. 145 g.

56.—*Sintaxis de les conjuncions*. En materia de *conjuncions* l'influència castellana no ens ha nafrats gaire, i per tal motiu poc s'hi sent dins En Binimelis envers d'això; així és que ell *construeix* les conjuncions, poc sà poc llà, com els antics escriptors catalans, si bè no les empra totes, sens dupte perque en son temps ja havien desaparegut de l'ús corrent. Posam aquí un grapat de frases de la seua *Historia* per que vegeu pràcticament tals *construccions*: ,*per ço* que staua dins lo castell, f. 142 g.,—, *per ço* que molt importava, f. 145,—, *ans* determinaren

primer morir, f. 147 g., —, may a si so (s'ho) atribuhia, ,ans prestament ho despedia, f. 165,—,pero ab tot que es tan gran no te fondo, f. 24,—,Y que per tant suplicauen... concedis... la permuta... per quant que tambe aquella vila... los staue... en poca distancie de llur convent, f. 101 g.,—,Y... los cossaris en tot ella no desambarcan (per ser la torre molt rase) sino per pendre bestiar, f. 21, —,sera la cause per quant la muraren, f. 24 g., —,tota la gent axi inutil com util, f. 25 g.,—,podent sis vol arrimar, f. 26,—,hia tambe molta aygue que encare que totes les de la costa se guardassen ab tota diligencia, la de aquest port seria pera prouheir..., f. 26,—,hi ha un aygue, y molta, pero es algun tant salobre, f. 26.,

ACABATALL

Així mateix ens és sortit una mica llargarut aquest escorcoll, aquest endardellament i espinzellament de la Llengua Catalana dins l'*Historia* d'En Binimelis. A dir ver, s'ho mereixia aqueix meritíssim escriptor mallorquí, que, per esser de la segona mitat del segle XVI i primeria del XVII, època tan crítica per la nostra Llengua, és digne de tot esment per veure les passes que anava fent lo nostre idioma en son quart minvant, cap a la seua *castellanisació*, passes que, gracies a Deu, li hem capturades per via de l'actual Reneixement.

Amb lo que acabam d'exposar i esclove-llar, creim que bellament poreu coletgir com se trobava la nostra Llengua Catalana a Mallorca la darrería del segle XVI i fins a quint punt resulta En Binimelis benemèrit d'aquesta Llengua, cent voltes beneïda i benvolguda i que sols desprecien, desjecten i atabuixen els fluixos de cap, els fruits d'enteniment, els qui passen fretura de suc de cervell, els mancats de seny i deixats de la mà de Deu, que lo que més fan, és compassió.

An el nostre entendre, En Binimelis, després de tot i a pesar de tots els seus deplorables castellanismes, que no són tants ni tan grossos com sembla a primera vista,—si tenim en compte la època dolentíssima per la nostra Llengua a on li tocà viure,—resulta vertaderament un benemèrit de la Llengua Catalana de Mallorca, a on poren aprèndre molt, però molt, a on trobaràn re-de-molt que imitar, la major part dels escriptors de l'actual Reneixement català; perque, si li llevau tres o quatre dotzenes de mots rònegament castellans i unes quantes de construccions de la mateixa fatídica nissaga, hi trobau el llenguatge

català i la frase catalana casi com dins els grans escriptors nostres del segle XV i primeria del XVI, i per això la redacció catalana que ens queda de la seua *Historia* és un monument apreciabilíssim de la nostra Llengua.

ANTONI M.^A ALCOVER, *pre.*

Historia de Mallorca

del

Dr. Mn. Juan Binimelis

Allò que queda de la redacció catalana segons el codi Serra-Cortada.

Advertencia

Confrontant aqueix codi amb el Rosselló-Alemaný i el Quint-Zafortesa, resulta que, segons el Rosselló-Alemaný, el fragment de la redacció catalana que publicam, pertany an el llibre III i comença pel capítol 37; i segons el Quint-Safortesa, pertany an el llibre VI i comença pel cap. I.— El tros que posam en cursiu an el començament del cap. 1, és del codi Rosselló-Alemaný perque falta an el codi Serra-Cortada; i el tros que posam, també en cursiu, an el començament del cap. 2, és del codi Ayamans, és a dir, de la copia que en tregué D. Gabriel Llabrés, i és del cap. 5 del Llibre I, perque falta an el codi Serra-Cortada, això és, hi falten dos fols, el contengut dels quals no trobarem dins els codis Rosselló-Alemaný ni Quint Safortesa, senzillament perque el cercárem dins el Llibre III d'aquell i dins el VI d'aqueix, essent així que's troba dins dit Llibre I, cap. 5, com ho comprovarem comparant aquest capítol amb el tros que en du el codi Serra-Cortada, traduït paraula per paraula dins el codi Ayamans. Els mots que hi ha en cursiu per dins el caràcter redó, és que falten dins el fol 2 per amor d'un esvorell que el fol té, i los hem poguts suplir per via de la redacció castellana del codi Rosselló-Alemaný. Marcam la divisió de fols del codi Serra-Cortada amb el nombre corresponent posat darrera un guió vertical: la g. que posam darrera la cifra de fol, vol dir *fol girat*. Reproduïm el text d'En Binimelis sens tocar-hi ni una tilla, amb totes les seues errades; sols posam acent an els mots aguts acabats en vocal per facilitar la lectura. Que ho tenguen en compte els filòlegs.

CAPÍTOL I

De la descripció de la Illa de Mallorca.—Lo seu clima y figura

Refieren los historiadores que entre todas las Islas de España y mar Mediterraneo la que fué mas nombrada en la Europa fué la Isla de Mallorca, y que por su Naturaleza y grande riqueza el vulgo la llamó Dorada. Viose Señora de 300 naves sin muchas goteras y otros tantos vaxeles que no cabian en su puerto con un grandisimo comercio d

muchas mercaderias que los mercaderes que en ella vivian pasavan de 2.000 todos puestos en negocio de mercancia y trato de mar. Sin la grande multitud de marineros que casi era infinita que por su grande numero no les era permitido entrar dentro la Ciudad para hoyr en ella los divinos Oficios, pues este era uso y ley de la tierra. Por lo que ellos edificaron cierta Iglesia y casa particular de Porto-Pi bajo la invocacion de S. Nicolas Obispo. fabricavan tambien alli naves y galeras, y otros vaxeles sin los que de continuo se fabricavan dentro la Ciudad en el tercenal, en que haun al presente quedan vestigios en la Atarazana; habia tambien otro tercenal fuera de la Ciudad en el harraval de Porto-Pi que hahora se llama S. Catalina. Estava entonces todo aquel territorio, desde alli hasta Porto-Pi que son mas de dos millas poblado todo de muchos y grandes edificios y poblaciones de marineros que parecia otra Ciudad populosa como hallamos en memorias escrito en los Archivos de la Universidad de Mallorca.

Habiendo pues de discribir y demarcar toda la Isla de Mallorca y discurrir por ella de Villa en Villa, de lugar en lugar, no es cosa facil antes bien dificultosa que con grande fatiga y trabajo se ha de alcanzar por causa de la aspereza de la tierra y haber en ella muchos pasos dificultosos de andar y casi inaccesibles, dividese la Isla Mallorca en dos partes: esto es la parte de las Montañas; y los llanos de ellos dividiendola casi por el medio de esta y la parte montuosa es la que mira al setentrion, y algo al paniente, son todas sus | 2 montañas tan altas, que casi paraxen inacesibles, y totes stan plantades de moltissims oliuars, no sols en los valls, pero per totes les Summitats dellas, hoc, y encare poblacions de Vilas y llochs, y Alcherias, y refals; Axique tota la Illa no es Pot contemplar ni veure de una sola mirade per alta que sia, pero ni de mols no es pot descubrir tota ella, si no siva de pas en pas, tot per la gran espresa y fragositat de les montañas de les quals nia moltes que algunes vegades los nuuols del ayre no alcansen a la summitat de ellas. Assò he jo obseruat algunes uegades trobantme per lo alt de les dites montañas; que son la Calobra y el tex y el puig major de Masanella, que al ensems que alli ens staue lo temps cerè, baix al pla, y vesans de aquelles montañas staue plouent y be es dexa compendre assò, perque en bona Philosophia y obseruancia de Instrumens mathematichs sabem que los nuuols en lo ayre tot lo que puguen y se decanten de la superficie de la terra no arriba à llegua de

quatre mil passos geometricos; encara que es be veritat que unas vegades sen puguen | 2 g. o, abaxen mes alt, o, mes baix. Potse donar a la Illa una semblanse de un llibre tencat, que sis llig, y es cartetjen les cartes es necessari aturarse en ellas. Pories dir tambe la sua figura pertenacia, axi com la Illa de Cicilia se digué per los antichs trinacia; Pero posade en pla té semblanse de una pell de cabra, o, de ceruo ab lo coll tallat, y la came curta. Aquesta figura stà en sinch promontoris: la Ciutat la qual los antichs le anomenauen Palma, es lo cap de tota la figure de la pell ab que sta figurade. Axi que ab lo altre peu que té la part dreita (perque dificilment..... lo ..... per lo especte dels climes) mira al ponent, casi al endret, e enfront de una Illa xique que anomenan Dragonera e es diu vulgarment cap den Grosser e esta mirant à tortosa de Cataluña en recta linea. Del altre promontori que es de las Salinas mira al mitx jorn en front de la Illa de Cabrera, de la qual dista 12000 pasos geometricos, mira be aquest promontori dret a la affrica o Barberia.

Ab lo peu dret mira à la | 3 tramuntana, y diuse lo cap de Formentor. Aquest promontori mira enues la ribera de Barcelona y la costa de Francia el peu esquerra mira al deuant, y diuse, lo cap de la pedra, al enfront, y mira desde la illa de Menorca: entre els quals es el cap del pinar de Alcudia que mira a la isla de Corsega, y lo mar de Cicilia. Aquest es lo quint angulo y la qua de la pell. Aquesta descripció desta manera se a pres dels espectas dels climas. Es necessari per portarsen estos paralelos la figura pantagona que fa la illa irregular nigung latius ni costat portat per lineas paraleles conuinga en les dites paraleles com ho demostre la figura y trase. Axi que en lo assento de la illa de Mallorca si aquella se refaria à la Auropa, y a la Africa y à les illas adjacents, es necessari tambe alli matex se referis que en los promontoris. Veuse axí que lo promontori, o cap de les Salines casi per linea recta mira dret de lo mitx jorn, laltre empero qui li està a la sua dreita, e mirant en fore à la mar ques diu cap blanc sobregira | 3 g. en vers la libra, se poria referir al mitx die majorment que del un promontori al altre hia gran trast e distancia. La matexa rehó es del promontori den groser que llanse mes al ponent que lo cap de la figuera; mirant també a la libra dels altres tres promontoris ninguna questió resta, si ja dons no pensas algú que lo promontori de Formentor se digues millor nomenarla Cathaluñe, perque los neuagans de Cataluna enquantren primer ab ell. Y per

esta matexa rahó podien dir dels altres promontoris Africà, gadità Carginense, Galluo per mirar ells a la Africa, Gades, Cartagena, y a la Francia, o tambe los que en vers la Sardeña, Corsega, Menorca, y Iuissa estan situats, se digueran Sardonico, Corseco, minoricanse, y ebusino, lo qual seria un gran absurdo, y serian desta manera los noms incerts ab los quals se poria proceguir fins al infinit.

Lo especta e mirade de tota la illa de Mallorca per la gran altitut de les sues montañes es molt llarga, y stense, y descobri fins a les montañes de Monserrat | 4 en Cataluña distans de la Illa en 160 millas, y fins als pirineos, en temps clar, per la part de tramontane no està molt lluny de la terra ferma que es de Terragona de ahont dista 140 milles, y de la ribera de Narbona poch manco de 300 de la part de lleuant li esta Serdeña casi 330 milles a la part del ponent de aquella part de ribera de España que mes à la part del ponent se gira de per lo grech, y lleuant à Menorca a distancia de 30 milles de manera que lo asento de la Illa està entre Menorca e Ivissa, les quals seruaxen de ales per estar mes segura dels corsaris mahometans. Es la illa de Mallorca la sua cullita de formens, y xexas a lo que mes pot donar 500000 quarteras, de ordi 200000 quarteras y de civades e venas 200000 quarteras; sens los molts de llegums de tota sort, e especie que es cull per tota la Illa De olis es tan fertil, y abundant, y tan sabut al mon que noy ha pereque detenirsi en descriure la grandesa y multitut de oliuar, puis ja en altre part sen | 4 g. ha feta llarga mensió y es pot dir axí que esta cullida de olis es la major riquesa de Mallorca; la segona, es la multitut gran del formatje y los cefrans y no menys de consideracio y estimacio es la cullida gran de les taperes, que Francie, Flandes, y Inglaterra carregan de ellas vaxells com fan dels olis, no es manco abastade le Illa de garrouas, que per prouehir à moltes pars de España baste, y son les millors, y mes auentetjades de tota la Europa, la sua cullida de cefrà es molta que basta pera prouehir à Berberia e Italia. hay gran abundancia de figues que basta pera prouisio de tota la Illa, les megranés son en gran abundancia y lleuan uentatje a les altres de moltes parts de tota especie; es abundantissima de totas sorts de fruites, y abres de agrures moltissimes.

Te aquesta Illa dos Ciutats, la primera, y principal, y cap de tot lo Reyne es la que los Romans nomenaren Palma, situada à la part del ponent, està edificade en un lloch y sei-

tu molt emeno, y fertil | 5 contiguo à la mar, en un port gran qui la ennoblex molt, de per totes parts tant de la mar, com de la terra una gran spaciosa mirade, y per ser marítima no tem per ço les tempestats de la mar en lo folletjar de la playa, y ribera axí com Barcelona, e, altres Ciutats, la qual encare que sia Ciutat claríssima en Cataluña, té la mar per gran contrari, que se ha vist moltissimas uegades rompre los limits antichs, y entrarsen per la Ciutat cauant les muralles, y obrint les fortesas. Té esta Ciutat del seu ambito, e circuit per le muralla e fortesas noues y uellas 3482 canes mesura de Mallorca, la sua figura es casi redona, y fa en vers la mar una figura de emicicle uberta dun cap al altre. Està compartide la dita Ciutat en 8 portals ço es lo portal de Sta. Catherina, de Jesus, de la pintade, de St. Antoni, del Camp, de Calatraue, de la portella y del moll. Quant los moros eran señors de Mallorca hi auia à les ores en la Ciutat 10 portals, ques nomenaven en | 5 g. llengua Arabiga de Belcofal, que are nomenan de la pintade, Barbolet ques diu de la plagadissa. que à molts temps que està paredade: Bebalbelet que es una porta paredade en front del bastió de uies: porto-pí que es la de Sta. Catherina, Barbelet que es un portal paredat en vers lo tercenat: Huualbeth que es la de la portella: porta de la vila que es la volta, o, arcade de St. Joan deuant la llonge, Almudino que es un portal junt a la boteria y lo demes destos dos portals era tot plasa fins a la ribera, y allí es feya tot lo comerci, y negocis de la mar; Belbele: que es la porta del temple que està paredade; hay en la Ciutat de Mallorca 33 Iglesias entre Parrochias, Monestirs de frares, y de monges, y altres ahont se celebren quotidianament los officis Diuinals, y ab molta deuoció, y diligencia; y antes que uingam tractar dels llochs particulars de Mallorca, direm primer algune cosa del propi, y particular temperament de la Illa, y dels affectas que causa als naturals y habitants de ella. Del.... (aqui acaba el fol 5 g. i hi manquen el 6 i el 7).

CAPÍTOL II

Del propi y particular temperament de la Illa y dels affectas que causa als naturals y habitants de ella

Cosa es muy sabida a todos que el hombre no es solo entendimiento, y voluntad, sino hay en él potencias naturales, organos corporales, sentidos con los quales no diffiere de los brutos animales; y en quanto a esto

está sugeto al Sol, y a la Luna, y a las estrellas y Planetas que tienen próximo el poder en el ayre, y en el cuerpo nuestro es ynspirable é expirable, como dice Hipocrates; y por consiguiente estamos sugetos a los aucthores de las mutaciones del. Y porque segun las complexiones, y temperamentos de los cuerpos ansi son las naturales potencias e impotencias dellos y aquellos que no usan como deven de la razon siguiendo sus appetitos, que nacen de las complexiones. Por tanto no es de maravillar que diga galeno, *Animi mores seguuntur corporis temperiem*. Y no es tanto de espantar que esten, indirectamente el entendimiento que es agente natural, y la voluntad que tiene por guia el entendimiento sugetos a los cursos de las estrellas, sino porque los hombres olvidados de su nobleza, y libertad, se hagan esclavos de los sentidos, y appetitos bestiales. Dexando aparte la necesidad fatal, no hay duda sino que tienen grande dominio las estrellas sobre todo lo corporal, quedando el hombre siempre en su libero albedrio; porque como dice Euripides:

Sunt opus artificis sapientis sidera Dei.

Y como dice Dionisio es tan sabio Dios que gobierna las cosas baxas por las meditas, y estas por las supremas y desta manera lo acá contenido, baxa de lo alto, como dice Seneca.

Quidquid patitur humanum genus venit ab alto.

Y viniendo mas en el particular, que segun dice Hipocrates en un libro que intitula de acre, aquis, et locis, que importa mucho saber, é entender bien la qualidad, y naturaleza de la región, y tierra en donde habitan los hombres, porque por ahí venimos a alcanzar de que condicion y naturaleza sean los habitantes de aquella tierra, y qual sea la estatura grandeza y qualidad dellos, la gentileza y gallardia, y finalmente la destreza del ingenio y agilidad del cuerpo. Y no solo de los hombres, pero ahun de las plantas, arboles, animales, irracionales, y quales quiera otras cosas naturales que en ellas se produciere. Y todo esto quenta para que mejor puedan los vivientes en ella conservar su salud y vida, y se puedan mejor defender de las particulares enfermedades a quien estan sugetos por los influxos celestes, y las causas ya dichas, y por tanto no me parece que sea del todo fuera del propósito, declarar en ese capítulo qual sea la naturaleza particular de la Isla de Mallorca. Sentencia es universal y comun entre los medicos que la naturaleza de todas las cosas, es el temperamento que resulta de la mixtion de los quatro primeros

principios, los quales si están mezclados con igual porcion de suerte que no vence lo uno al otro, hacen y constituyen su temperamento que llaman ellos, *ad pudus*, el qual igualmente se aparta de los extremos. Pero si vencen unos, y otros son vencidos, resulta entonces otro temperamento que llaman *ad justitiam* y y da a cada qual naturaleza segun las acciones que ha de exercitar y se inclina mas á daquel extremo que tiene el dominio. Y porque por ocho vias pueden tener estos principios superioridad los unos á los otros, se hallan tambien que son ocho estos temperamentos; quatro simples, quando un solo principio se halla superior a los otros, del qual se toma la denominacion, y son calido, frigido, humedo y seco. Pero duran estos muy poco, y tienen poca persistencia. Porque luego en poco espacio de tiempo se juntan la sequedad con el calor, y la humedad, con el frío, y quando dos principios vencen, se hacen entonces quatro temperamentos. Calido y seco, calido y humedo; frigido, y seco, frigido y humedo. Estos son la causa en cualquier mixtion, y compuesto de todas las acciones de la salud y vida de los animales, y finalmente la naturaleza de todas las cosas. De suerte que quando en un mixto, hay mayor porción de calor, decimos que su temperamento es calido; y frigido quando la frialdad es mayor: lo mismo se entiende assi de las otras qualidades: de ahí venimos a entender que assi como la region de Flandes y Francia es frigida, y humeda, porque domina y prevalece mas la frialdad y humedad en ella a las tres qualidades, Italia humeda, España seca, Africa caliente y seca. Assi mesmo es Mallorca, y molesta en tanta manera mols de anys lo calor dilatantse segons vahem per speriencia cerca de 8 mesos, desde el principi del mars fins als ultims de octubre, pero pesat ab mes fina balance, y explicant mes de fi en fi esta doctrina gose jo resoldre, y determinar que Mallorca en la qualitat actives te gran inaquilitat; porque en qualsevol temps tenan en ella en un matex die fret y calor los seus habitants, de tal manera que restan engañats en lo inuern quant se arropen, y en lo estiu quant vestan de primes robes, y sensillas. Pero en les qualitats passivas es molt seca de ahont se seguex que los homens de Mallorca son molt colerichs, y bellicosos de mediocre estature magrentins, de color cetrí, agils, y de bon ingeni y les carns, aucells, fruites y qualsevol cosa de menjar es de molt gran gust y sabor. Es terra prou sane, no molt subjecte á malalties graues, y perillosos, rarissimes uegades per la

gratia **¶ 8 g.** del Señor es infectade de pesta, pero ab tot sia axí veritat es també molgtade de algunes maleties, les quals cade any populariter grassantur; com son les febres, tercianes, per ser los mallorquins de son natural colerich, y calents de fetge, y perque accidentalment tenen los uentralls molt humits per beure molta aygue pensant per esta via mitigar lo gran calor del fetge, se engendre en ells copia de humor pituitos. De assí nax que les tercianes son note, y ab molta facilitat se fan dobles per la abundancia y multitud de estos humors també son los etichs malaltia familiar en Mallorca que sol matar molta gent per la putrefacció que se engendre de les cruditats que tenen los cosos mallorquins per rehó de la deprauade, y male conquotcio del ventrell que causa molt a menut per tenir los ventrells descarnats, y sens greix, que sol naturalesa posar cerca del ventrell per ajudar a la digestió, y no es marauella puis viuenen regió calenta y **¶ 9** seca. De assí es que los pingues y grasiles acostumen fer millor decoctió en lo ventrell que los saqueñs, y magres; també matex fan mala digestió los de esta Illa per lo us, y costum que tenan en menjar souint, com si fosen sempre en la hedat de la puericie. y varietats de viandes vils, y ruines, y de facil corrupció. Y axí com esta malaltia del cuchs es mes propia dels xichs perque mes à menut solen engendrarse entre ells, per ser vorados, y menjar cade hore sens orde ni decoctió, y per allí abunden de perpetuas cruditats. Axi també per la rahó ja dita son los habitados de esta terra uniuersalment subjectas à esta malaltia. A estas rehons se pot altre ajustar que no es de manco forsa que les ja ditas que la conditio de rots los mallorquins, y lo modo del viure es de tal manera y costum que son mes inclinats al sopar que al dinar y mengen mes, y ab mes ganes qualseuols generos de viandes, y per lo poc espay quey a del un menjar al altre son cause de que tot se **¶ 9 g.** ve à corrompre en lo ventrell crudum super indigestum generat morbum ettf. y per esta uia estan los mallorquins tan subjectas à la generacio dels cuchs axí en lo ventrell com en los intestinos.

Altre mal té esta Illa de Mallorca y molt familiar e comuna en xichs, y en grans que son les scrofoles ditas en Mallorca porcellanes per les matexas ocasions y causes ja esplicades. Hay també febres habituals moltas en Mallorca, per ser les febres continuas dificultosas de curar per la inaequalitat del ayre, y axí per molt que los metges ab tota la doctrina traballen per curarles no per ço dexan

de passar auant fins que ocupen lo abit del cos, també está esta Illa subjecta ai escupir de la sanch, tant per la abundancia de la sanch colerica, com per les destillacions saculginosas, les quals lo ayre salsupinos exsita e commou, per ço que la terra está circuide de la mar, y com nos pugue aquest accident facilmente remediar tantost se causen ulceras en los pulmons y en la part carnosa dels pits per la qual **¶ 10** ocasió venen los malalts à ferse tisichs. Son també los naturals de Mallorca aturmentats de erenas, y pedras per les cruditats de que abunden: les quals com se veu del ventrell, y pessat per les venas arriben als riñons ab la virtut y forse del calor de aquell se fan erenas y pedras, consumide y axugade la part mes subtil y tenua. Que siga aquesta terra subjecta a les ditas malalties se pot clarament entendre de la antiga espariengia de mols anys en los quals se son vistas, y es ueuen cada dia en los qui no tenan salut, sia per rahó del propi temperamt o del mal orde del menjar y beure dels naturals de la terra, lo que crech ja es conuertit en naturalesa mancephalos la longitut del cap, la qual als principis: com conte Hippocrates: se causa per industria de las madrines, pero apres lo temps se feu natural; o sia per clime, o influxo celeste qui té gran forsa y virtut en las regions particulars, es cosa certa, y la rahó, y esperiencia ho enseñan que estas causes sempre obren juntament, y **¶ 10 g.** que la influencia dels signes celestes no mouen per si asoles en los inferiors cosa alguna sens la disposició de aquells, y axí la uniuersal moles, y mudane es regida igouernade ab tal orde, y concert, y los alimens inferiors son egitats, y moguts de las causas celestes: Y tant quant una part del mon es superior es mes apte per obrar y quant mes inferior es mes obnoxia à les pacions perque vehem que Deu res ha fet temerariament, à templades totes les coses ab un excellent orde, les coses infimes per les medies, y estas per las superiors, no fent de si forsa à la naturalesa, pero que totes les coses naturals obeyescan à sos mouimens, donenlos que executen ses propies forces fins ahont basten y els es concèdit; y com los cels abrasen totes les coses, de ells se infundex e escampa una força, o influxo com del cor uns sperits vitals que se escampen per tot el cos, qui egiten, mouen recrean uiuifiquen totes les pars del cos. Pero enem à la sperieneia que es cose que passa en veritat tot lo que tanim escrit, si consideram que Deu y la **¶ 11** naturalesa no fan res de bades. Perque pensen son les tortugas tantes en Mallorca, sino per

ramey de las febres etigas? Y en tante multitut que no sols no basten per els malals de la terra y per altres menjars y prouisions dels frares de Cartoxe, y dels frares de St. Francisco de Paula, pero encare ne fan mercadería per les terras de Catalunya Aragó, y Valencia, no cens cause abunde també matex de la herba Coralina, o lumbricarie, o muscus marinus, que en Mallorca nomenan herba cuquera, la qual te tante forse, y uirtut contre los cuchs que aquí matex los mate. Y es lo vertader Besaar antidoto y realgar: contre aquells, usan los mallorquins de dococtió, o, ab poluores destemplades en viblanch en lo inuern, y en lo estiu ab aigua de verdolagas, alguns la mesclan en mel per regalo dels miñons, en Venecia antes que la poluorisen la tenan en infusio en uinagre, y esperimentant los grans effectas contre est mal la tenen en gran stima, y la prenen molt, de la qual proueix Mallorca à moltes pars

11 g. y també per lo semblant proueix naturalesa de altre per major socorro dels habitants de Mallorca y es lo absinthio marí, la qual nax a la part del llevant en molta suma, lo sement del qual se creu que seria lo semen Alexandrinum, tant nomenat, y usat dels antichs per est affecta; y no res meñys per lo respecta de la sanch tanim en Mallorca una herba entre les altres, que en Mallorca per lo effecta que fa lo nomenan uualos: en Catalunya rampuxons, y es lo cicorium Constantinopolitanum de matiolo, esta nax abundantissimament per tots los lloch de la Illa; usen los mallorquins per aquest accident de la sanch lo such de les sues rels, esta aplican també en poluore per las rotures dels miñons, remey molt segur, y prouat si la continuan per temps de 20 dies. Axí matex à donat remey deu Nostro Señor à esta Illa per les escrofules, de les quals hia tanta copia y abundancia, lo gladiolo, y la escrufularia, dita de diescorides celidonia menor; e finalment per les arenas, y pedras los

12 Hugons que es Annonis dels Antichs, la pinpinella la tragueran de Diescorides, y la herba Centum nodi de los quals se acustumen fer aygua de tanta copia que basta pere provehir à tota España. Essos y altres adjutoris semblans ha posat le prouidencia de Deu a la Illa de Mallorca para remey, y salut dels qui auien de abitar en ella, contre los cuchs, les febres habituals, sputo de sanch, y altres enfermedats per rahó del temperament, clime, e influxo celeste, y error en la uida dels habitants.

(Seguirà)

Por la copia

ANTONI M.ª ALCOVER, pre.

BIOGRAFIA

del Dr. Juan Binimelis, historiador.

(1538, † 12 Enero 1616)

Los datos de la presente biografía, están sacados de documentos auténticos del propio biografiado, tales como su testamento y codicilos, de actos notariales que otorgó, del inventario de sus bienes, y por último de las noticias que dan los señores Bover y Rotger en sus obras, el primero de los cuales parece haberse dado cuenta de la vida de Binimelis, después de la lectura de sus libros (1).

Asegura Bover, que Binimelis fué natural de la villa de Pollensa. No negamos el aserto, aunque nos parece extraño, que en el libro Catastro (2) o de *Stims*, empezado en 1576, no figure ninguna familia de este linaje en aquel pueblo, mientras que se encuentran representantes de aquella estirpe, en Alcudia, Palma, Manacor y otros pueblos.

Debió ser, pues, la familia de Juan Binimelis de humildísimo origen, de pescadores acaso, puesto que no figura entre las que poseían casas ni fincas rústicas en el pueblo de Pollensa. Lo que sí es indudable, puesto que él mismo lo declara en la portada de su Historia, que era natural de Mallorca. No me aventuro a sustituir la idea de la localidad a la de la isla, no obstante de inducirme a ello lo que decía el histo-

(1) Se han ocupado de Binimelis los autores siguientes:

1.—Vargas Ponce: Descripción de las islas Baleares (1787) y en ella declara que sus obras no merecen los honores de la impresión.

2.—Jovellanos (D. Gaspar) prisionero en Bellver, quien se llevó a Gijón una copia (3 vol.) de la Historia de Mallorca (1808).

3.—Furió (Ant.)—Carta... sobre el lugar donde estuvo situada la antigua Pollentia (Palma 1838)—66 p. con curiosas noticias acerca de Binimelis.

4.—Bover. (Joaquín M.)—En 1842, en su Diccionario de escritores mallorquines, 1865, Biblioteca de escritores baleares (1865).

5.—Medel (Rn.)—En sus varones ilustres (1847), glosa lo que cinco años antes, dijera Bover.

6.—Bover.—En su biblioteca de escritores baleares (1865) vuelve a ocuparse de Binimelis añadiendo poca cosa a lo que dijera en 1842.

7.—Aguiló (T.)—Publicó en el Museo Balear (1877) un interesante artículo sobre: ¿Quién fué el primer cronista del reino de Mallorca?, con datos nuevos e interesantes.

8.—Rotger (Mateo).—En su Historia de Pollensa, t.º II-p. 369 (1904) es el último que se ocupó de Binimelis con poca novedad.

(2) *Estims generals de Mallorca* de 1576. Varios tomos M. SS. Archivo del reino.

riador en 1591 en su testamento, al disponer que sea enterrado, su cuerpo en la capilla de las Almas de la Seo y en el *vas dels Binimelis* (1).

Ignoranse también los nombres de sus padres, pues en ninguno de los varios documentos consultados han aparecido. Cierro que Binimelis al morir dejó rentas y censos de alguna importancia, algunos heredados, mas ninguno de herencia paterna o materna. Todos lo son, de su tío materno el presbítero Vicente García, beneficiado en la parroquia de Sta. Cruz de Palma. De este buen sacerdote debió poseer Binimelis tres propiedades, dos de ellas en esta Ciudad y otra en Manacor, adquiridas por donación que de ellas le hiciera el tío al sobrino en 1550 ante Miguel Pelegrí, notario.

Seguramente las brillantes dotes que el adolescente revelaba, a la sazón de 12 años, debieron mover al presbítero Vicente García a protegerle de modo tan extraordinario, cual es la donación antedicha.

Desgraciadamente se han perdido los libros y notas del notario Miguel Pelegrí, mas nos da noticia de tal documento la cabrevación (2) que hizo Binimelis de las casas que tenía en esta ciudad en la calle de San Lorenzo y en la parroquia de Santa Cruz.

Cabe suponer que Binimelis estudió en esta ciudad algunos años y que después se trasladaría a Valencia a cursar la carrera de medicina. Pues sabemos por una cláusula de su testamento, que de aquella ciudad salió por los años 1566. Estando en esta ciudad hospedóse en casa del notario Luis Casanova, a quien tal vez ayudó como amanuense y en una casa cercana a la iglesia de Sta. Tecla frente a la del Síndico mossen Assió.

El año 1566 salió de esta ciudad, no volviendo a ella, en los 25 siguientes, según declara el mismo en su testamento hecho en 1591. Con motivo de aquel viaje, hubo de hacerle el notario Casanova un préstamo de 10 libras, que Binimelis ordenaba fuesen pagadas a los hijos de aquél: Juan y Jerónima.

Fué discípulo en la Universidad de Va-

(1) Testamento n.º 1 del mismo.

(2) El 5 de Marzo de 1592, cabrevó Binimelis en la Curia del Parlatge las casas antedichas, que confrontaban: por una parte, con la calle de S. Lorenzo; por otra, con casas de Antonio Font; por otra, con las de Ana Sunyera, viuda; por otra, con huerto de la viuda Sunyer, y por otra, con casas de Antonio Font y Roig.—Curia del Parlatge: Libro de 1588 a 1592, fol. 88 v. Arch. de Protocolos).

lencia del célebre médico Luis Collado, anatómico y proto-médico de aquella Universidad.

De estos años de su vida estudiantil es la observación médica que Binimelis apunta en el Libro primero de su Historia (1).

Gratos recuerdos debió conservar el flamante Doctor en medicina, cuando el 11 de Diciembre de 1591, es decir, pasados 26 años aun se acuerda de la Cofradía de estudiantes pobres de Valencia a la par que, por los buenos servicios que le prestara, lega 10 libras mallorquinas *en satisfacio del bon amor que hem feu quant jo era student en Valencia*.

Después de licenciado en 1566 volvióse Binimelis a Mallorca con su título de Doctor en medicina y aquí debió endulzar los últimos años de la vida de su benevolente tío Vicente García, hasta el año 1574 en que murió. Testó su protector ante el notario Miguel Pelegrí el 6 de Noviembre de 1574, muriendo poco tiempo después.

Dada la fecha de su fallecimiento, últimos meses del año, no parecerá extraño que en el Catastro que se empezó en Palma el siguiente año aparezca ya Binimelis propietario de dos casas en esta ciudad, legadas ambas por Vicente García, tales son las casas de la calle de San Lorenzo y las en que vivía en la cuesta de la Seo.

Aunque pobre en los comienzos de su vida, Binimelis hubo de hallarse al morir con saneada renta, que ascendía a unas trescientas libras censuales, que le prestaban 16 censalistas, y que legó para misas y obras pias a la cofradía de San Pedro y San Bernardo (2).

(1) «La qual experiencia quise (dice Binimelis) provar y comunicar después con la autoridad de Ludovico Collado, médico famosísimo y catedrático de la Universidad de Valencia, y maestro mio, y en esta ocasión me contó que él había observado y hallado lo mismo.»

(2) Los censos eran estos: 1.—El notario Pedro Antich, por unas casas en la calle de Sans y rafal de So-Na-Mora, en Bini-ali, 4 libras, 10 sueldos 6 dineros, día 25 Dic., ante Juan Amer not. el 10 Abril de 1598.

II.—Miguel Domenge, notario, y el citado Antich notario, sobre el rafal *Lo Pujol* 8 lb. ante Antonio Cirerols not. el 6 Abril 1589.

III.—Juan Blanquer, presbítero, de Manacor, 12 lb. por casa y huerto en Manacor, en 26 Abril 1575. (En Cartas reales)

IV.—Moss. Jerónimo Almenarra, escribiente, y su mujer, hija y heredera de Moss. Lorenzo Ferrer, mercader, 14 lb. 10 s. ante Juan Bonet, not. 21 Oct. 1579.

V.—Moss. Francisco Fe, de Alcudia, por el predio Son Fe, 44 l. a 27 Agosto ante Juan Bonet, notario.

VI.—Guillermo Noguera de Superna, 8 l., cedi

El censo de mayor importancia, era el de 44 libras que le prestaba el convento de Santo Domingo, importe de la casa que les vendiera Binimelis, en donde vivió largos años y murió. Estaba en la calle que se llamó de «les Torretes» y tenía su portal en la cuesta de la Seo. Ocupa parte del número 47 de la actual calle del Conquistador.

Por los años 1570 encontramos a Binimelis en Roma, visitando monumentos e iglesias (1). Bover añade, que extendió sus correrías por Francia y España (2).

Regresado a su país, asegura Bover, en 1568 llegó al presbiterado, fecha con la que no coincide Rotger en su «Historia de Pollensa», quien afirma que fué por los años de 1578. Furió apunta la idea de si tomaría el presbiterado en la Ciudad Santa.

Sea como fuere, es lo indudable que, desde 1583 a 1588 le encontramos nombrado Rector de Marratxí, ejerciendo sus funciones como tal. En los libros de bautismos y matrimonios de aquella parroquia hemos vistos diferentes asientos de su puño y letra. El mismo Binimelis declara en su testamento deja 10 libras, moneda mallorquina, a los pobres de aquella parroquia en recuerdo de los días que la regentara (3).

No hemos encontrado la fecha en que se

das por los Dominicos para la compra de las casas de Binimalis, de la cuesta de la Seo. Siguen otras partidas, sobre lo mismo.

vii.—Antonio Muntaner, de Alaró, por el predio Son Muntaner, 20 lb. censo, acto ante José Amer el 5 Sept. 1596. Actúan en el asunto Joan Ferrer, rector de Binisalem y su sobrino Juan Ferrer, casado con la hija y heredera del Antonio.

viii.—Perote Clar, de Lluchmayor, por el predio *Les Arnauts*, 16 lb. a 6 Octubre 1588, ante José Amer.

ix.—Jerónimo Espanyol, presbítero, por el rafal cerca de S. Magin 20 lb. censo, ante José Amer, not., el 10 Diciembre 1598.

x.—Miguel Catany, tendero, por casas delante de la puerta de Santa Eulalia, en la Ciudad, 18 lb.—En cartas reales, a 31 Octubre 1605.—En 8 de Mayo de 1614, las compra *ne Burgos*.

xi.—La villa de Porreras prestaba 32 libras de censo.

xii.—La Universidad de Mallorca, prestábale, en diferentes partidas 61 lb., notario Pedro Mut 19 Agosto 1616.

xiii.—Rafael Sabater, de Sineu, dit de *la Plassa*, y su mujer Ana Juana Llompart, de Muro de la posesión *La Serra*, 8 lb. censo, not. José Amer.

xiv.—Más prestan los antedichos Sabater y Llompart, 14 lb. censo, not. José Amer, 12 Enero 1598.

(1).—Bover: *Biblioteca de Escritores Balears*, Binimelis.

(2).—Libro VI, Cap. 7, al hablar de las reliquias de Sta. Práxedes.

(3).—Párrafo 6 de su testamento.

poseionó de un beneficio en esta Catedral, si no fué el 6 de Abril de 1595, cuando la renuncia del presbítero Fullana, que dejó un beneficio que había obtenido en el altar mayor de la Seo, que consiguió Binimelis para ocupar otro de nueva creación, recién fundado por la honorable familia del canónigo Garau (1).

Tales beneficios que denuncian a un bienhechor de Binimelis en su carrera eclesiástica, son obra seguramente del Obispo D. Juan Vich y Manrique, que gobernaba la diócesis desde el año 1575, como se prueba por la visita que hizo a la isla de Menorca en la que le acompañó Binimelis (2) en 1594 y por las cuantiosas limosnas (1.000 libras) repartidas a los pobres de la ciudad de Palma durante el año de carestía de 1591. En prueba de esta protección y gratitud dedicó Binimelis su historia de Mallorca a tan ilustre prelado.

Hemos dicho que Binimelis hizo testamento en 11 de Diciembre de 1591, a través del cual vislumbramos la escasa familia que a la sazón le quedaba, reducida a una tía materna, pobre de solemnidad a la cual él socorría y para cuyo sostén deja 6 libras anuales mientras viva. Llamábase Gabriela García (3), por lo cual podemos asignar a Binimelis el apellido García.

Dos sobrinos quedábanle a Binimelis en tal fecha: eran un Vicente Binimelis, subdiácono beneficiado en la iglesia de Sta. Eulalia y otro hijo de su cuñado maese Antonio Company, carpintero, llamado Juan. Lega al primero de ellos, sus casas de la cuesta de la Seo y una casulla y ornamentos de color morado; a Juan Company (4) deja sus casas de la calle de San Lorenzo; y si se casara y tuviese sucesión, el

1.—Dijous a sis Abril 1595, se doná posesió al Dr. Joan Binimelis de un benefici fundat en lo altar major de la Seu, per permuta feta entre lo dit senyor Binimelis y Mossó Jaume Fullana.—rebe etc.

Divendres a 5 agost 1616, se doná posesió al Dr. Francesch Camora, del antedit benefici per mort del Dr. Binimelis.—(Arch. Catedral.)

2.—Libro I. Cap. 30.—«Estando en la isla de Menorca, con el Ilmo. y Reverendísimo Sr. D. Juan Vich y Manrique, obispo de Mallorca, visitando dicha isla.

3.—Test., núm. 9.

4.—Estas casas de Binimelis, sitas en la parroquia de Sta. Cruz calle de San Lorenzo, las había comprado el presbítero Vicente García a Jaime Oliver, el 3 de Noviembre de 1567 y este las tenía por venta a él hecha por Pedro Pasqual presbítero el 4 de Noviembre de 1561. Todo ello en los libros del Pariatge de 1588 a 1592, f. 88 v.

Estas casas del dominio del Obispo de Barcelona se daban a merced de Ludimio 30 días fatiga

producto de su venta colocada en renta censual (1).

Desgraciadamente toda esa parentela debió haberse extinguido en los 20 años que median entre la fecha de su testamento y la de su primer codicilo (1612) y así no es extraño que, viéndose Binimelis sólo y sin familia y desengañado, legase todos sus bienes a la cofradía de San Pedro y San Bernardo, no olvidándose de su primer bienhechor el presbítero Vicente Garcia, y legando a la parroquia de Sta. Cruz 8 lb. 12 s. censuales con las que fundaba un oficio semanal para su tío, padres y hermanos.

La época de mayor actividad en la vida de Binimelis, es la que media desde 1590 a 1603. Durante estos años es extraordinaria. Ordena su testamento y papeles en Noviembre y Diciembre de 1591, escribe su historia en siete libros y en mallorquín por estas fechas, traduciéndola luego al castellano, fechando en 1602 su séptimo y último libro. Interviene con los jurados del reyno en la fábrica de la torre de la Calobra en 1594.

En el lapso que media entre su testamento y primer codicilo, es cuando le suceden las mayores desventuras; la muerte de su parentela, de sus amigas Margarita y Magdalena Zaforteza de Çanglada, la del presbítero Juan Mas, etc. etc.

A estas amistades sustituyó Binimelis las de Leonardo Zaforteza, las de Don Pedro Nuñez de Berard a quien legara 30 libras, diez volúmenes escritos de su mano y sus instrumentos de matemáticas; Mosen Marcos Ripoll a quien dejó 40 libras y Leonardo Zaforteza, su buen amigo y albacea, a quien lega como recuerdo de singular estima el plano de la ciudad de Palma.

Manifiéstase la amistad que unía a Binimelis con la familia del famoso mercader Pedro Antonio Zaforteza (2), por el legado de sus dos cuadros pintados, que dedicaba

y a censo de 15 s. anuales, dotación de un beneficio fundado en Sta. Cruz.

—Testamento, n.º 24, primero.

(1). Gabriel Pasqual procurador, mayor de la cofradía de San Pedro y San Bernardo, transfiere, el 8 de mayo de 1617, al rector de la parroquia de Sta. Cruz, Magin Pou, 8 libras 12 sueldos, procedentes de la herencia de Binimelis, en cumplimiento de la disposición testamentaria de éste. Notario Pedro Mut. Radicaban sobre el Rafal Sos Hostal situado en Palma cerca de la iglesia de S. Magin.—(Archivo de protocolos).

(2) Habla Binimelis de este opulento comerciante que vivía junto al monasterio de la Concepción y cuyas antiguas casas compraron las monjas para agrandar el convento, en cuyo huer-

a las dos hermanas Magdalena y Margarita y Francisca hija de la primera y monja de Sta. Margarita, por los dos libros que legaba al Pedro Antonio y además por haber nombrado su albacea al hijo de aquel Leonardo Zaforteza, casado con Isabel Quint. Corrobóralo el legado que hizo a éste de la vista de la ciudad de Palma y además lo confirma el hecho de haber bautizado Binimelis en la parroquia de San Jaime a un hijo de Leonardo el día 12 de Febrero de 1592, de cuyo bautizo fueron padrinos Teseo Valentí y Margarita Zanglada.

Era este acto repetición del verificado en el mismo templo el 1.º de Octubre de 1586, con una hija llamada Esperanza.

Sentía Binimelis gran veneración por la procesión del viernes Santo, que se celebra con gran solemnidad por el interior de la Catedral, y deseaba que el Cabildo la hiciese llegar a la iglesia del Sepulcro, en donde fuese depositado el sagrado cuerpo: a cuyo efecto deja quince libras censuales. Desgraciadamente la aspiración del grave historiador no tuvo efecto, pues la procesión sigue celebrándose por el interior de aquel templo.

Otro de sus amigos, al ocurrir su muerte, fué Don Pedro Nuñez de Berard; a este su devoto lega Binimelis en su codicilo todos los instrumentos de astronomía, le hace su testamentario y le lega los diez volúmenes manuscritos de su mano, los cuales deben de haberse perdido (1).

Se manifiesta además la gran intimidad que tenía con el historiador por el hecho de haber concertado a Binimelis con los frailes dominicos, que, deseando adquirir toda la manzana de casas de su illeta, en la cual radicaban las casas de Binimelis en la cuesta de la Seo. Ocurrió esto pocos meses antes de la muerte de su propietario, en 11 Febrero de 1614, figurando su contenido en la sección de Cartas reales, por ser de aquella porción el terreno enagenado (2). Por cierto, que la casa de Binimelis estaba ruïnosa y apuntalada (3). Así estaba

to van englobados en el último capítulo del libro VII de su Historia.

(1) Dice Bover que llegaron a sus manos algunos folletos de Binimelis, cuyos títulos transcribe, mas en su librería no existían tales obras en 1894 en que fueron inventariados.

(2) Libro de Cartas reales de 1611 a 1617, n.º 541, al fin. Arch. de Protocolos.

(3) Estaba situada la casa en que murió Binimelis en la esquina de la Cuesta de la Seo, formando parte del actual solar de la casa n.º 47 de

cuando murió el anciano sacerdote. Mientras tanto, sostenían fuerte y empeñado litigio, el real fisco y la condesa de Zavellá, sobre quien debería costear la reedificación, pues la ruina parecía producida por el paso por aquel sitio de la acequia de *En Baster*.

Compró esta finca el Padre Lorenzo Malferit, maestro en Sacra teología y prior del convento de Santo Domingo; fué adquirida por 5 sueldos de entrada y 60 libras de censo. Pesaban sobre ellas, desde la conquista, un censo de dos capones y medio, y un tercio de capón, ocho sueldos en dinero; más tres libras a los aniversarios de Sta. Cruz (1).

Al dictar su primer codicilo (1612) había cambiado Binimelis de modo de pensar. Anula en este, el legado del retablo de Nuestra Señora a sor Magdalena Moll, monja de San Jerónimo; había variado de modo de pensar en el oficio y pitanza anual que legaba al susodicho monasterio; anulaba las cantidades fijadas para dote de dos o más doncellas pobres y revocaba las ocho libras anuales de censo que destinaba para un oficio en la Catedral. Quedaban en firme las 116 libras de censo que le debían los Olezas, destinadas a misas; lega a los Jurados del reyno los seis volúmenes de su *Historia de Mallorca*, (codicil, n.º 12) que han de guardarse encadenados en su Archivo; lega a su antigua criada Margarita Ferrana treinta libras, más cuatro de censo anual. Las 30 libras serían para dote en el acto de hacerse monja, como sucedió, y por último deja como recuerdo al presbítero Miguel Jerónimo Mulet, la casulla morada, que destinaba antes a su sobrino Vicente Binimelis.

Otra nota del carácter ferreño y obstinado de Binimelis es la obsesión de que el cargo de ser testamentario no debía hacerse *amore Dei*, sino que debía ser retribuido y de ahí la tenacidad con que retenía las 50 libras que le correspondían por la administración de la herencia del Capiscol Juan Mirana (2).

la calle del Conquistador, ahora Aduana. Otra porción es hoy calle del Conquistador, pues esta ancha vía es mucho más amplia que la de *les Torres*, que ocupaba poco más de la acera.

(4) Estas casas pasaron a manos de Binimelis de las de su tío el presbítero Vicente García, y fueron antes del reverendo Antonio Pau Beneficiado de la Catedral el 18 Noviembre de 1572 y antes de Bartolomé Serra, en 15 Mayo de 1557. Fueron antes del Monasterio de la Real, y se vendieron ante Juan Bonet, not.

(1) Este Juan Mirana, había venido a Mallorca

Así, pues, cumplidos los 78 años, viejo ya, gotoso, corporalmente jubilado, entrega su alma al Creador, el anciano historiador y célebre matemático, después de recibidos los santos sacramentos, según reza la partida de su óbito, de la parroquial de San Nicolás, el día 12 de Enero de 1616.

Su retrato

Los rasgos de su fisonomía, a juzgar por el retrato que se guarda en *L'Hospitalet* o cofradía de S. Pedro y San Bernardo y que suponemos hecho en la última década del siglo XVI, son los de un hombre de mediana estatura, cabeza grande y alta, cuello corto y semblante serio. Es de facciones vigorosas, de frente surcada de arrugas, de barba corta y ojos negros; presentando en su conjunto, una cara inteligente, pero dura, una fisonomía típica del siglo XVI, como de campesino, firme y testarudo. En el retrato viste camisa blanca, puños y alzacuello, sotana negra, está de pie y lleva encima una especie de pellica. El Sr. Furió dice, que este traje es el traje de coro. El retrato tiene en su lado izquierdo y en mayúsculas esta inscripción:

VERA EFIGIE DEL DR JUAN BINIMELIS PRE. MÉDICO, MATEMÁTICO Y ASTRÓNOMO, E HISTORIADOR DEL REYNO DE MALLORCA, EL QUAL MURIÓ A LOS 12 DE ENERO 1616, INVENTOR DEL AVISO QUE DAN LOS FUEGOS DE LAS TORRES.

Hay copias de este retrato en la biblioteca del conde de Ayamans y en el Ayuntamiento de Pollensa. Y un perfil en el tomo 1.º pag. 183 de los *Varones Ilustres de Mallorca* (Palma 1842)

Las obras que nos dejó Binimelis son de tres clases; literarias, como su *Historia de Mallorca*, y pictóricas, como el mapa de Mallorca y el plano de la Ciudad.

De unas y otras nos ocuparemos en otro número.

GABRIEL LLABRÉS.

acompañando al Obispo D. Juan Vique, de quien fué Vicario general por los años 1575 a 1590, según se ve en los libros de aquel obispado.

Les Obres del Dr. Binimelis

Dins son codicil de 22 de juny 1612 diu: «...leix per bon amor al dit senyor don Pedro Berard... deu toms o volums de cosas escrites de ma mia». I En Bover, *Biblioteca de Escritores Baleares*,—Palma, 1868.—T. I. p. 102-3, suposa que aqueix deu volums inclouien lo següent:

«I. *Historia del Reyno de Mallorca*. 3 t. fól. Mss. No existe en la casa del Ayuntamiento, como lo dispuso el autor. El señor Conde de Ayamans posee una copia de letra del paborde Tarrasa, y el Sr. Capdebou un tomo, bastante averiado, del ejemplar lemosin, de propio puño de Binimelis. Este dejó concluida su obra en 1595. En ella perdió miserablemente el tiempo, cuando quiso tratar de estas islas remontándose a los siglos fabulosos; pero los hechos que refiere, desde la conquista a sus dias, y las noticias de los pueblos, son de muchísima importancia, como lo han conocido los demás escritores, particularmente Dameto, que han plagiado escandalosamente a Binimelis, motivo por el cual su historia seria inservible si ahora se diese a la estampa.

II. *Tractatus mathematicarum*. Ms. citado por Barberi.

III. *Tratado de los montes de la Isla de Mallorca*. Ms. id. id.

IV. *Tractat del temperament propi de la illa de Mallorca*. Ms. que cita diferentes veces en su historia.

V. *Noticia histórica de las rentas y emolumentos de la Catedral de Valencia, fundación de sus canongías y prebendas y compilación de sus antiguos estatutos*. 1 t. fól. Ms. existente en la biblioteca de la sociedad económica de Valencia.

VI. *Relació y modo que doná Aparicio de Subiá per fer l'oli, de hon se declara mes particularment que en altres, que ell habia donat de la manera que lo dit oli se te de fer; corregit y mes reduit á la forma del art per Joan Binimelis*. Este opúsculo y los siguientes forman 1 t. fól. Ms. de letra de su autor, existente en poder nuestro.

VII. *Tractat de com se han de curar les feridas y colps del cap, y com se ha de pendre y estancar la sanch de ellas en las personas que no tingueren mes malalties que las dites feridas*. A este tratado siguen onze tratados más sobre diferentes enfermedades.

VIII. *Tractat de les virtuts de la herba que es diu Sanctae crucis o Nicoriana*.

IX. *Questio an sint plures Coeli in universo*.

X. *Quod coelum sphaericae sit figurae*.

D. Gabriel Llabrés dins l'estudi que ens promet de les obres del Dr. Binimelis, ja ens ne donarà una claricia ben espinzellada, fent veure el valor que tenen les dites d'En Bover.

¿De quina vila era el Dr. Binimelis?

En Bover dins *Biblioteca de Escritores Baleares*,—Palma, 1868,—T. I. p. 102, dona per cosa certa que era nadiu de Pollensa, i els altres que n'han parlat, han repetit lo mateix, i negú s'és cuidat de donar-ne cap prova. Lo que és cert que D. Gabriel Llabrés no l'ha pogut trobar an el *Llibre de Batismes* de les parroquies de Sta. Creu i St. Nicolau (els *llibres de batismes* de Pollensa comencen devers l'any 1600), ni no saltres as els de la Seu ni de les altres parroquies ciutadanes, ni an els d'Alcudia, a on manca tot l'any 1537 i el primer semestre de 1538, any que En Binimelis havia de néixer. Tampoc han poguda aglapir dins els seus escrits cap expressió d'on poguem colletgir a on nasqué. An el *Llibre III* de la seua *Historia* que tracta de les viles de Mallorca, consagra un capítol a Pollensa, però no diu ni deixa entendre que ell hi fos nat. Es ver que dedica 25 planes a parlar de Pollensa, però també en dedica 30 a Alcudia, que sempre és estada més petita i més insignificant que Pollensa; allà on només dedica 5 planes i $\frac{1}{2}$ a Felantix i altres tantes a Santanyí, 1 i $\frac{2}{3}$ a Campos, 7 i $\frac{1}{3}$ a Lluchmajor, 7 a Ciutat, 8 i $\frac{1}{3}$ a Andratx, 2 a Puigpunyent i Estellenchs, 4 a Esporles i Banyabufar, 2 a Deyà, 17 i $\frac{1}{2}$ a Sóller, 4 i $\frac{1}{3}$ a Lluch, 9 a Escorca, 9 a Artà, 4 i $\frac{1}{2}$ a Manacor, 11 i $\frac{2}{3}$ a Inca, 2 a Montuiri, 4 i $\frac{1}{2}$ a Sineu, 1 i $\frac{3}{4}$ a Petra, 4 a Algaire, 3 a Selva, 3 a Binisalem, 3 i $\frac{1}{3}$ a Alaró, 2 i $\frac{2}{3}$ a Porreres, 1 i $\frac{1}{2}$ a Bunyola, 2 a St. Juan, 1 i $\frac{1}{3}$ a Muro, 1 i $\frac{1}{2}$ a Sta. Margalida, 2 a Sa Pobla, 1 i $\frac{1}{2}$ a Campanet i 1 i $\frac{1}{2}$ a Sta. Maria del Camí. Això fa veure que p'En Binimelis Alcudia i Pollensa tenien una importancia major que totes les altres viles, inclús la Ciutat; però que encara li importava més Alcudia que Pollensa, parlant-ne molt més amb tot i esser més petita. A tot això s'afeg un passatge que, tot copiant el codi Serra i Cortada, hem afinat demunt el fol 95 girat i començament del 96, que diu així: «Anuers lo cap

del pinar de Alcudia estan 3 cales juntes, que son los majors inimichs que Alcudia pot tenir puis may aquell lloch està sens Cossaris, y estanse alli ab tanta seguritat, y poch recel que nos curen de fer guarde à la terre, sino esperen las barcas quant ixan de Alcudia, en tant que EST ANY DE 1595 EN LO MES DE JUNY EN QUE ESTAM, arribaren allí dos fregatas que antes hauien fet molt dañy a la Illa, armaren los penós de don Fernando Çanoguera | 96 Virrey, y Capità General en lo present Reyne de Mallorca y ab la sua gran diligencia e industrie las prangueren y las portaren en lo moll de la Ciutat principal.—Hanse seguit en aquell lloch del pinar major per causa de estas calas moltes desgracias de hauer mort, y cautiuats à molts Christians, y PARTICULARMENT ME RECORDE A MI QUE JO ERA MIÑÓ DE 12 ANYS, quant al 27 del mes de Octubre de 1551, arribaren aquella nit à aquellas cales del pinar 5 vaxells de Cossaris, que hauia ja alguns dies que anaven per aquelles riberes y mar arruinant bestians, desembarcaren tota la llur gent y esposaren en la muntaña comune del dit pinar...». I allà descriu molt per menut l'envestida que 150 alcudiencs feren an aquells cossaris, i la batalla feresta que hi hagué, sortint-ne derrotats els alcudiencs i triumpfants els serraïns, desgraciadament. Aquest fet de que En Binimelis, quant tenia dotze anys, fos a Alcudia, el trobam molt significatiu, molt significador de que ell era nadiu d'allà. La mateixa impressió ens fa l'apassionament que En Binimelis demostra contra els *agermanats* de 1521 quant dins el cap. 2 del llibre IV escriu les fetes i ballandines d'aquells revolucionaris, que duïen tant en vençó els alcudiencs perque, en lloch d'unir-se amb ells com les altres viles contra els *Senyors de Ciutat*, se demostraren sempre favorables an aquells senyors. Els *agermanats* en duïen un dimoni a cada cabell dels alcudiencs, i els alcudiencs dels *agermanats*. Per això En Binimelis, quant en parla, ens fa l'efecte de que era un alcudienc d'aquells més alcudiencs.

¿Basten tots aqueis indicis per creure que En Binimelis era d'Alcudia? An el nostre entendre, si no basten, s'hi fan ben aprop.

ANTONI M.ª ALCOVER, pre.

Més sobre la redacció catalana de l' "Historia de Mallorca," del Dr. Binimelis

Escrit i estampat allò que deim de lo que ens queda de la redacció catalana d'aquesta *Historia*, hem sabut que l'Exm. Ajuntament de Ciutat posseix un codi voluminós, manuscrit, copiat de D. Jordi Fortuny de Roescas, del sigle xvii, que és una copia de tal *Historia* en català, anque no hi figuri en-lloc el nom d'En Binimelis.

Per tocar-ho amb les mans, ens n'anàrem a la Sala, i efectivament allà ens deixaren veure i fulletjar dit codi, que és un volum enquadernat, de 606 fols de 292×209 mm., molt ben conservat, tot escrit en mallorquí. La portada diu: «*Varias cosas | tocans a la | Ciutat y Regna de | Mallorca | Recullides do diversos | autors | per D. Jordi Fortuny | de Roescas y Garcia | en la Granga les Primaueres | de 1640-1641-y-1642 Subjectes a la corectio de tots.*» — Comença el *Libre I* i tot seguit el *II*, fent entre tots dos 236 fols, i segueixen uns quants fols de *taules* dels capítols de dits *Libres*. Llavò comença una foliació nova amb aquesta altra portada: «*Libre que tracte | de la descriptio perti- | cular de la Ylla de Ma- | llorca, e Vilas y de al- | gunes cosas memorabls, | que en ella se | han seguides*» Aquest *Libre* umpl 188 fols; en venen dos per les *taules* de capítols, i an el fol 189 comença: «*Libre sise que | tracta de algunes Relligui- | as Sanctas, y mes señalades | de la Iglesia Chatradal de | Mallorca, y de algunes per- | çones que foren molt aventet- | jades en Sanctadat, y virtuts | heroygues, neturals de Mallorca | y altres cosas memorables, e, señalades | Y de las dos vingudes dels pirates | a la Illa de Mallorca*». Aquest *Libre* umpl del fol 189 fins al 370, que acaba el volum amb uns quants fols de *taules* dels capítols. Aquest *Libre sise* inclou los següents capítols: a) Relligues de la Seu;— b) De la mort de St. Cabrit i St. Bassa (aqueis dos capítols umplen els fols 189-204);— c) Vida del Bt. Ramón Lull (fols 205-250);— d) Relació de la *Germania* de 1531 (fins a fol 299);— e) Una commoció que hi hagué a Menorca l'any 1461 (fins a fol 307);— f) Vinguda d'una armada turquesca a Ciutadella de Menorca l'any 1558 (fins a fol 315);— g) Vida de la Venerable sor Elisabet Cifre (fins a fol 352);— h) Vida del Venerable Fra. Bartomeu Catany (fins a fol 353);— i) Vida de Sor Catalina Tomás.

(fins a fol 356);— j) Relació d'algunes persones aventatjades en santedat (Ant. de Galiana, Arnau de Marí i Sta. Cilia, Cardenal Rossell, Cardenal Cerdà, Frare Bennassar, Cardenal Puteo, Canonge Genovard, Juan Valero, Mateu Malferit, Tomàs Malferit, Jaume de Oleza, Arnau Albertí, Frare Pere Pont, Juan de Verí, Bartomeu de Verí, Miquel de Verí, Bart. de Verí, Antoni de Verí, Jaume Modtanyans, Fr. Campfullós, Mestre Font, Bart. Lledò, Antoni Serra, Lluís Vilalonga, lo Bisbe Linas, lo Bisbe Jubí, Nicolau de Montanyans, Hieroni Nadal, Antoni Bellver, Juan Abrines, Bart. Tries, Miquel Tomas Taxaquet, Juan Ballester) [fins al fol 365];— k) Una notable estirilitat a Mallorca l'any 1591 (fins al fol 370.)

Hem tulletjat aquest volum i sembla que no és més que una copia de l'*Historia* que En Binimelis escrigué en mallorquí. Els bossins que nosaltres coneixem del codi Serra i Cortada són iguals iguals an els del *Libre III* que posa En Fortuny; i els capítols b), d), g), h) i j) del *Libre sise* d'En Fortuny se troben dins el codi Serra i Cortada. El nostre bon amic D. Jaume Garau ara fa una confrontació de la redacció castellana de l'*Historia* d'En Binimelis amb la copia d'En Fortuny per veure si efectivament això d'En Fortuny és una copia d'En Binimelis. La nostra impressió és de que ho és; i essent-ho, tendriem de la redacció catalana de l'*Historia* d'En Binimelis, no sols els *Libres III* i *IV* que inclou el codi Serra i Cortada, sino els *I*, *II* i *VI*, que els poríem agrair an En Fortuny de Roescas, encara que aqueix n'hagués tret la copia deixant dins el tinter el nom venerable de l'autor, cosa que francament... no fa gaire polit. Una cosa hem de fer constar, ben significativa: aquell passatge d'En Binimelis que diu, parlant d'Alcudia, que ell s'hi trobava quant era «miñó de 12 anys», no du aqueix incís dins la copia d'En Fortuny, que posa tot lo altre de tal passatge. Lo qual prova el propòsit decidit d'En Fortuny d'amagar el nom d'En Binimelis.

Per formar concepte definitiu de la copia d'En Fortuny, cal esperar que l'amic Garau acab la seua confrontació i que publiqui el resultat. Deu faça que sia prompte.

ANTONI M.ª ALCOVER, pre.

CRÓNICA

NOVEMBRE

Dalt *La Almudaina* de dia 25 surt un article de D. Antoni Pol donant un breu resum de la historia i organització de la *Casa d'Arrepentides* de la Ciutat de Mallorca, anomenada *La Pietat*.

DESEMBRE

Dalt *La Almudaina* surt: a) dia 8 un altre article folklòric de D. Antoni Pol baix del titol *Caragols, espàrecs i esclata-sangs*;— b) dia 11 publicà tot això, que consideram una bona nova: «Después de cinco meses de permanencia en esta isla, anoche embarcó en el rápido para Barcelona nuestro estimado amigo don José Colomina de la sección de prehistoria del «Instituto d'Estudis Catalans. El señor Colomina durante su estancia entre nosotros, ha recorrido una buena parte de Mallorca, estudiando los «talayots», navetas, recintos amurallados, etcétera etc. que tanto abundan en nuestra Roqueta. La busca de un dato interesante para la prehistoria balear, lo mismo le llevaba al «puig Tomí» de Pollensa, con objeto de explorar «la cova dels morts», que a la «Punta de N'Amer» de Manacor, donde existen restos de construcciones ciclópeas. En Santa Engenia resistía los calurosos días de Septiembre, en las Salinas de Santanyi los vendabales habidos el mes pasado, y el intenso frío de estos días en Santa Margarita, siempre en pleno campo tratando de sorprender algún detalle por el cual pudiera afirmarse de una manera cierta para que fin fueron construidos aquella clase de monumentos, y quienes fueron sus constructores, extremos que aun permanecen confusos. Los trabajos verificados este año no son más que una pequeña parte de los que tiene en proyecto el señor Colomina, que de realizarse serian de mucho interés para el conocimiento de nuestra prehistoria. Los citados trabajos se irán publicando en el «Anuari de l'Institut» con abundante documentación gráfica.»;— c) dia 22 posà un article de D. Guillem Carbonell sobre l'esbroncamment que feu la *Riera* dins Ciutat dia 28 de setembre de 1618, dia 20 de setembre de 1620, dia 17 d'octubre de 1623 i 1635, dia 14 de novembre de 1734, dia 3 de setembre i 17 d'octubre de 1750 i dia 5 de setembre de 1850; i acaba posant una carta del rei En Jaume II, de l'any 1303, an els Jurats de Mallorca, que diu així: «Jacobus Dei gratia Rex Maioricarum comes Rossilionis et ceritanie et dominus Montpli, fidelibus sui Dalma-

cio de garriga Tenenti locum nostrum et Guillermo de cumba ac Gregorio saylembe procuratoribus nostris in Regno Maioricarum salutem et gratiam, fem vos saber que nos volriem que la obra de la Riera de la Ciutat de Maylorques fos feta per ço cor la Ciutat ne seria pus sana e pus forte daria gran belesa e noblesa a la dita Ciutat, per que nos volem que vosaltres ab conseyl dels jurats e daquells quen sia viares vos acordetz quina obra si cove de fer on la Riera de la passar. Ja es ahut acordat e cresem que vosaltres o sapiatz e aytambe son ahuts estimatz los locs per hon deu passar la dita Riera. Eaxi veyatz si trobaretz nuyl home qui preses ladita obre apreuet, o si valdria mes que hom la fazes a jornals, cor nos volriem que quant hom auria vermat comensas hom de fer la dita obre. E que vosaltres hi prestassetz dels nostres diners a comensar la dita obra a preuet (metetz hi-l-home que pac los diners als obrers per so que hom no pogues esser enganat) d'aquel que la dita obra penaria apreuet. E de totes aqueates coses vosaltres nos certificatz per vostres letres quen sera maylor de fer al pustost que puscatz. Dat en perpiniano iij kalendas julij anno Domini MCCC tercio».

—*La Aurora* publicà: a) dia 2 un article sobre l'*Institut Biblic Pontifici* de Roma, del qual es Rector i Catedràtic lo Rt. P. Andreu Fernandez, S. J. de Manacor; i la rondalla mallorquina *En Juan des fabiolet*, que acabá de sortir dia 8;— b) i dia 16 i dia 25 publica la del *Murterar del Rei de França*.— c) Dia 30 suspengué *La Aurora* la seua publicació per haver d'atendre els qui l'escrivien a compromisos científics contrets molt abans d'encarregar-se de *La Aurora* i que ja no los porien perllongar pus.

—Letgim dalt *El Grano de Arena* de Mahó tot això:

«Muy en breve, a principios del próximo año, nuestro particular amigo, el docto Lectoral de esta Catedral, doctor Vila, empezará la publicación de una obra histórica de gran valía.

«Una serie de documentos inéditos relativos al Paborde Martí y al penosísimo viaje que éste hizo a Constantinopla al objeto de rescatar los numerosos cautivos menorquines que se llevaron de Ciudadela los turcos en el año 1558.

«Dichos documentos irán precedidos de una biografía del virtuoso y sabio Paborde, sin duda la más completa de las publicadas hasta la fecha.

«La meritoria labor del doctor Vila derramará nueva y poderosa luz sobre una de las páginas más gloriosas de la Historia de Menorca, viniendo

a acrecentar su indiscutible mérito su oportunidad, pues en el mes de Septiembre del próximo año cumplirase el tercer centenario de la muerte del Paborde Martí».

—*Revista de Menorca* (octubre i novembre) publica una *Memoria* de D. Lluc Carreres i Riera sobre *el Comerç i la industria de Menorca*, i en fa l'història desde els temps més antics fins a la primera del segle XIX, comensant per una serie de consideracions sobre la *prehistòria i protohistòria* de Menorca, de lo més interessants, i també ho és l'espinzellament que fa de la vida econòmica i industrial de Menorca a través de tota la edat mitja i moderna. Escorcollis així honren el periòdic que los publica.—També publica la *Revista* una *carta uberta* de D. Pere M.ª Cardona an el Dr. Camps de Mitjorn-Gran sobre *Folklore menorquí*, referent a interpretació d'alguns *adagis* de allà.

—**La Capella de St Bernat de la Seu.** La restauració fa via. Ja están posades les tres vidrieres de colors historiades de la vida del gran Abad de Claraval, que baix de la direcció de l'arquitecte barceloní D. Juan Rubió ha dibuixades el pintor d'allà mateix D. Daria Vilar i ha cuites la casa Rigalt, Granell i C.^a Són d'un gran efecte. Dins el proper BOLLERÍ hi dedicarem un article, si Deu ho vol.

De les sis statues de Sants Pares que han de ocupar les repeses del partiment dels nirvis i arcada de la volta, ja n'hi ha dues de posades: la de St. Ambrós, esculpida de D. Guillem Galmés, i la de St. Basili, esculpida de D. Miquel Arcas, totes dues segons model de l'escultor barceloní D. Jusep M.ª Camps, que el feu baix de la direcció del mateix D. Juan Rubió i Bellver.

En estar posades totes aqueixes statues, hi direm la nostra.

SUMARI

Págs.

1. Testament del Dr. en medicina Juan Binimelis, prevere; primer Codicil; segon Codicil; Encants dels bens movents del Dr. Binimelis; per la copia, G. Llabrés.	177
2. La Llengua Catalana dins l' <i>Historia</i> del Dr. Mn. Juan Binimelis: Antoni M. ^a Alcover, pre.	192
3. Historia de Mallorca del Dr. Mn. Juan Binimelis. Allò que queda de la redacció catalana segons el codi Serra-Cortada: per la copia, Antoni M. ^a Alcover, pre.	211
4. Biografia del Dr. Juan Binimelis, historiador: Gabriel Llabrés	216
5. Les obres del Dr. Binimelis	221
6. ¿D'on era nadiu el Dr. Binimelis?: Antoni M. ^a Alcover	221
7. Mes sobre la redacció catalana de l' <i>Historia</i> del Dr. Binimelis (La copia d'En Fortuny de Roescas): Antoni M. ^a Alcover, pre	222
8. Crònica	223